

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05317

SEYFER TEYVES NOAH

Noah Kaplan

Permanent preservation of this book was made possible

by Kenneth Silverman

in honor of

Willa Silverman & Ethan Silverman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

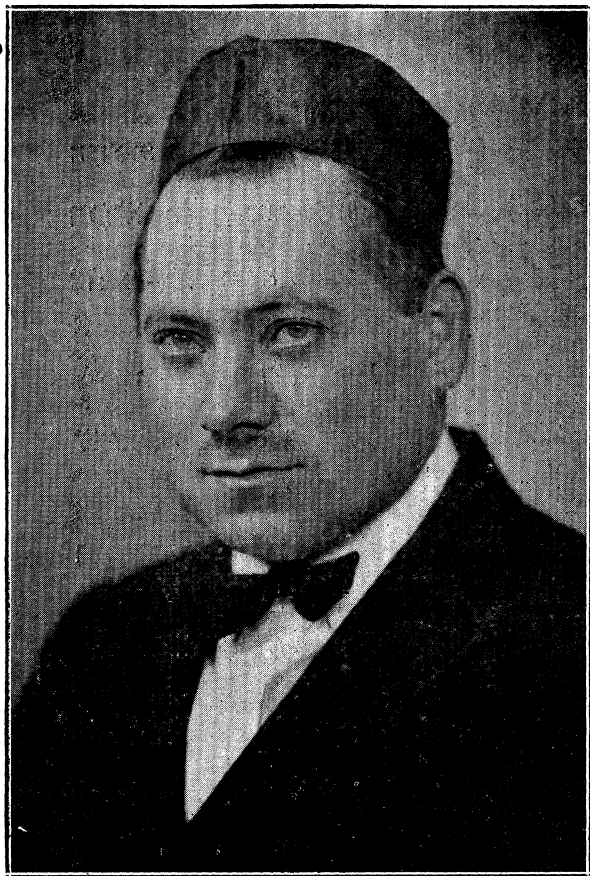
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

הרב נח קאפלמן

תוכן הדרשות (דבר לעתו)

- 6 הקדמה: דער תכלית פון א ווייץ
- 8 **ויקרא**: אפיעל פאר מ"ח
- 13 **צו**: א—לבר מצוה
- 16 ב—אדם קרוב אצל עצמו
- 20 ג—העלפט די וואנדערער
- 22 **שמיני**: א—הספד על צעיר לימים
- 24 ב—כעין הספד
- 26 **תזריע**: א—אפיעל פאר לחם עניים
- 27 ב—גיט צדקה מיט גרויס שמחה
- 29 ג—להחזקת ת"ח וגם פי' כאבינו מלמנו
- 32 ד—די נויטיגקייט פון ספרים
- 33 ה—גמילות חסדים אין דער נוין פון ביכער
- 38 **מצורע**: דרשה לשביעי של פסח
- 42 **אחרי מות**: א—הספד
- 45 ב—להקמת מצבה
- 48 **קדושים**: א—להחזקת ת"ח
- 51 ב—לבר מצוה
- 54 ג—איין ענטפער צום בר מצוה

55	אמור: א—דברים היוצאים מן הלב
58	ב—ולא הבישן למד
60	ג—שלום וצדקה
61	ד—הכנסת אורחים
64	ה—לספירה ותורה
68	בהר: צוויי רבנים אויף שבת אין סטעמפארד
72	בחקותי: א—לבר מצוה
74	ב—ליוה"ד וליזכור ביוה"כ
76	ג—אפיעל לר"ה
79	ד—ליוה"ד לצדק ולשלום
82	ה—צו די ערשטע מליחות
85	ו—לראש השנה
88	ז—ליזכור דיו"כ
92	ח—לסכות
95	ט—וועגען יא-פאן
97	י—לשמחת תורה
100	יא—א בריעה צו ר' יעקב'ן
104	יב—צו אלע ברידער רבנים ומחברים

ENGLISH SERMONS:

The Importance of Books	3
A Wedding Address	5
Bar Mitzvah Speech	7
Flag Dedication	9

אַט האָט איהר כרידער מיין ספר „תבת נח“, חלק ג.

שמחים בצאתם וששים בכואם — ער האָט אין זיך אסאך
פרעהליכע געדאַנקען אין אַנפאַנג און אויף ענדע. אַבער—ועושים
באימה רצון קונם — דער צוועק איז כדי מען זאָל זיך לערנען
פון דעם ספר צו טהאָן דעם ווילען פון גאָט, ובזכות זה וועלען
די נאַצים האַכען אינגיכען א מפלה. — נאצי: ר"ת — נעמען
אלעס צו פון יודען.

רבתי ! איך פסק'ען יעצט א שאלה:
„אין מערבין שמחה בשמחה“ — מען טאָר ניט מישען אין
שמחה מיט דער אנדערער . . . פסק'ען איך אז ווען עס זאָל אַנקומען
די גוטע בשורה אז היטלער האָט איינגענומען א מפלה, איז אפילו עס
איז שמחת תורה מעג מען זיך אויך פרעהען אויף מפלת היטלער און
נעמען צו ביסלעך בראַנפען . . .

מכתב גלוי מהרב הג' המפ' ליבער מאַרוויט
מביהכ"נ „קהל עדת ישורן“.

ידידי הרב הג' המפ' פה מפיך מרגליות, מוהר"ר
נח בר' שלמה צבי קאפלאן.

עסקתי עמו הרבה ומצאתיו מלא וגדוש בש"ס
ופוסקים, ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, וראוי
לדון ולהורות בישראל. בעז"ה יורה וידין כהלכת,
באמת ראוי הוא להיות רב ודאין בישראל. וישבעו
רצון מאתו בכל הפרטים.

על זה באתי עם החותמת לקים דברי אמת,

ליבער מאַרוויט, רב בכראנקס

ס פ ר

תבת נח

על המשה חומשי תורה

ענטהאלט פיעלע וויכטיגע און אינטערעסאנטע

דרשות

פיר אַלע געלעגענהייטן

ווי התונות, בר מצות און ר"ל הספרים

חלק שלישי

ספר זיקרא

דאָ געפינען זיך מאמרים אויף אַ סך ענינים פון תנ"ך און חז"ל
צו יעדער געלעגענהייט.

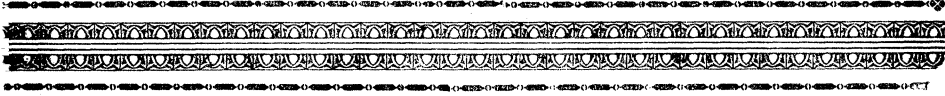
„הפך בה והפך בה“

מאתי הצעיר נח קאפלאן

בן לאדוני אבי ר' שלמה צבי הכהן זצ"ל

נסדר ונדפס בדפוס הרבני ר' יעקב פאָסטאָר

Copyright 1942

by

RABBI N. KAPLAN

2131 Vyse Avenue, Bronx, N. Y.

Printed in the U. S. A.

Postar Printing Corp.

**14 Cook Street
Brooklyn, N. Y.**

מכתבי תהלה מאת הרבנים הנאונים

ארי' ליב כמוהר"יזל רלבג
רב ואב"ד דעיר קאני איילנד והסביבה

בעזהש'ית

הנה עוד הפעם הקרה ד' לפני את ידידי הרב הג'
הנואם המצוין פה מפיק מרגליות מוהר"ר נח ב'ר שלמה
צבי הכהן קאפלאן שיחי' וידעתיו זה מכבר לבעל הגיון
וסברא ישרה וזה עתה מצאתיו יגע ושוקד על דלתי תורה
יום יום, והביא עכשיו לפני את ספרו השלישי אשר הוא
רוצה להוציא לאור ומצאתי בו דברים נכוחים ערכים
ונעימים דרושים לפי רוח הזמן, מעולפים בדברי משל
ומליצה ובסיגנון קל וחלק, אשר כל אשר יהנה בהם, יהי'
לו ממש ענג רוחני, לכן אבקש מאת כל אחינו, להיות
לעזר לו ולהיות מן הנמנים לדבר מצוה ולהביא ברכה זו
לבתיהם ובזכות המצוה של החזקת תורה ולומדיה נוכח
כלנו לראות בבנין בית הבחירה, ותחזינה עינינו בנחמת
ציון וירושלם.

המעטיר למען המצוה, באתי על החתום יום א' פ'
שופטים. כ'ו מנ'א שנת השב"ת פה קאני איילנד
נאום ארי' ליב רלבג רב ואב"ד דקאני איילנד והסביבה

הרב ברוך שלום טריינין

בע"ה

ד' לסדר ברוך אתה שנת שבת פה ברוקלין.

כאשר כמה פעמים דברתי עם הרב החכם ושלם ר'
נח קאפלאן שליט"א בדברי תורה ואגדה והראה לי את
חבוריו על ספר בראשית ושמות ועתה על חלק ויקרא בשם
תבת נח ובאמת הוא נאה דורש ונאה מקיים וספר כזה
ראוי לכל רב להשתדל שיקנו אותו בבית מדרשו כי הוא
ספר יקר הוא מביא תועלת גדולה להמשיך לב ישראל ללכת
בדרכי התורה והמצוה ועל זאת באתי על החתום שלשה
עשר יום לחודש אני לדודי

ברוך שלום טריינין החופ"ק

הקדמה

יִקְבְּצוּ הַשׁוֹמְעִים לִיתְעֵלָה הַדְּרָשׁוֹן.

רבותי ! דא האָט איהר מיין דרימען טהייל „תבת נח“,
דרשות אויף דעם חומש ויקרא.

די דרשות זיינען אויך צו אלע געלעגענהיימען, בר-מצוה'ס,
חתונות, ר"ל הספדים, און אויך אפיעלס צו שטיצען אלע נויטיגע
אינסטיטושאָנס. איך דרוק דעם ספר אין אידיש, ווייל דער וואָרט
דרוק איז די אותיות רקוד, און רקוד מיינט טאנצען. די ווער-
טער אין דעם ספר קענען פשוט מאכען דעם צוהערער בא-
גייסטערט אזש צום טאנצען. האמש טיעף אין די ווערטער איז
דאָ איינגעוויקעלט דער אידישער קרעכץ, ווייל דרוק איז דאָך
בלה"ק דפוס און דפוס איז די אותיות ספור.

די אורזאכע פארוואס איך באנוץ אזוי פיעל וויצען אין
מיינע דרשות איז פשוט, יעדע שלעכטע מדה, ווי צום ביישפיעל,
כעס, גאווה, אפיקורמות, אָדער ליצנות, קען מען באנוצען צום
גוטען און צו דינען דערמיט ג-ט, למשל: איין אפיקורוס צו זיין
און ניט פארלאָזען זיך אויף ג-ט איז דאָך גראַדע גוט, דאָן ווען
מען דארף שטיצען דעם אַרימאָן, מען זאָל ניט וואַרטען ביז ג-ט
וועט העלפען. — און אזוי אויך קען מען טהאָן פיעל גוטעס מיט
ליצנות — איך וויל דאָ מיט אָט די וויצען צוציהען דעם צוהערער
צו תורה, צו צדקה, און צו מענשליכקייט.

לאָמיר האַפען אז יעדער רעדנער וואס וועט נומצען די
ווערטער פון תבת נח וועט ארויס רופען ביי דעם עולם די
ווערטער „ישקני מנשיקות פיהו“ (שיה"ש).

ווייל ווען א רעדנער זאגט גוטע געדאנקען אָבער ער

רופט ניט ארויס קיין בענייטערונג, זאָגט מען אויף איהם:
 „הבל הבלים, הכל הבל, אמר קהלת”

אַט דערפאר, רבותי, באנומץ איך אין מיינע דרשות
 פעפערדיגע, באמעס/מע ווערטלאך. ווייל רבי מאיר האָט געזאגט
 „זוכה לדברים הרבה (פרק אבות ששי) — זוכה: מיינט לייטערען,
 מלשון „זך”, ד.ה., צוליעב דער תורה לייטערען מיר אלע ווערטער.
 יעדער וואָרט איז דאָ געזיפט און געלייטערט צוליעב אַ
 תכלית. — א וואַנדערער האָט זיך אמאָהל אָפגעשטעלט ביי
 א פעלד. פרעגט ער דעם פעלד אייגענטהימער: „וואָרום אַקערסטו
 די ערד?” ענטפערט דער בעה”ב: כדי מען זאָל קענען זייהען.
 — און וואָרום דארפסטו זייהען? — ענטפערט ער, כדי עס זאָל
 זיין וואָס צו שניידען. — און צו וואָס דארפסטו שניידען?
 כדי עס זאָל זיין וואָס צו מאַחלען. — און וואָרום דאַרף מען
 מאַחלען? כדי עס זאָל זיין וואָס צו עסען און וואָס צו פארקויפען.
 — און צו וואָס דארפסטו אָט די אלע זאכען עסען און פארקויפען?
 גאנץ פשוט, זאָגט דער בעה”ב, מען דאַרף פארדינען געלד,
 — און וואָס פאַר אַ נוץ וועסטו האָבען פון דעם געלד? געלד,
 ענטפערט ער מיט אַ זיכערען טאָן, מיט געלד קען מען האָבען
 אסאך פּערגעניגען און כבוד. — אויב אז דער גאנצער צוועק פון
 דעם אקערען איז כבוד און פּערגעניגען, האָט געזאָגט דער
 וואַנדערער, דער חכם, איז דאָך עס אזוי ווי דער נביא הושע
 זאָגט אין (קאפ. י) „חרשתם רשע, עולתה קצרתם, אכלתם פרי
 כחש”.

רבותי! אויב אָבער דער תכלית פון איין ארבייט איז צו
 פאַרבעסערען די מענשהייט, דאָן איז עס ווי שהע”ה האָט גע-
 זאָגט אין קאפיטעל ג’ „בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתיך”.
 דער תכלית פון מיינע ווערטער דאָ איז צו פאַרבעסערען די
 מענשהייט.

איך האָב דאָ אויך פיעלע דרשות וועלכע מען קען זאנען
 לחקמת מצבה, לקיים מה שנאמר „ודברתם אל הסלע (חקת).
 ווייל די רבנים, וואָס רעדען ביי מצבות, מהוען גרעסערע
 וואונדער פון מרע”ה. מרע”ה האָט אַרויסגעצויגען פון דעם סלע
 בלויז וואָסער און זיי ציהען אַרויס דערפון געלט אויף צדקה און
 זיינען מפרנס ווייב און קינדער.

זיסרא

אפיעל פאר מ"ח

רבותי! איהר ווייסט אז אלע דרשנים פון אמאהל האבען גע'דרשנט דא אז דער קליינער אלף פון ויקרא איז צו לערנען אונז די ענינות פון מרע"ה. ווייל ווען מען לייענט עס אהן איין אלף מיינט עס „ויקר“ וועלכעס איז א קליינע מדרגה אין נבואה. אבער איך וויל דא אנאליזירען דעם חאראקטער פון איין ענין, און וואס פאר א נומצען עס ברענגט דער געזעלשאפט אט די ענינות.

אונזער פרעזידענט, דער באליבטער **איברעהעם לינ-**
קאָלן האָט געזאָגט אז אלע מענשען זיינען געבארען פריי און גלייך דאריבער דארפען ניש זיין קיין פארשקלאפטע.

הערט א געשיכטע:

ביי אונז אין שוהל האָט א איד אָנגעפאנגען טאַנצען און שרייען הויך אויפ'ן קול ברוך שאמר והיה העולם! **איב-רעהעם לינקאָלן! איברעהעם לינקאָלן!**

מיר אלע מתפללים האָבען זיך דערשראָקען פילייכט איז דער איד נישט בקו הבריאה. — וואָס שרייט איהר ר' איד? וואָס טאנצט איהר? פרעגען מיר איהם. — סטייטש, ווי אזוי זאָל איך נישט טאַנצען, האָט דער איד געענטפערט, אז איך זעה ווי אונזערע אמעריקאנער פרעזידענטען האָבען פארשטאַנען אזוי פיעל די תורה. די ר"ת פון ברוך שאמר והיה העולם מיינט דאָך **בשורה**, אז מיר אלע זיינען געבארען גלייך! אט דאָס האָט דאָך געזאָגט דער חסיד פון די אוה"ע איברעהעם לינקאָלן.

איב לינקאלן האט געפראקטיצירט וואס ער האט גע-
פרעדיגט. א דיפלאמאט האט געטראפן דעם פרעזידענט לינקאלן
פוצענדיג זיינע שייך. האט דער דיפלאמאט איבעראשט איהם
געפרעגט: סמייטש, מר. פרעזידענט! איהר אליין פוצט אייערע
שייך?! — גאנץ געוויס. נו און וועמענס שייך פוצט איהר? —
האט איהם דער פרעזידענט געענטפערט.

אייברעהעם לינקאלן האט געהאלטען אז קיינער דארף ניש
פוצען יענעס'ס שייך, ד. ה., זיין פארשקלאפט און חנפ'נען זיך
צו יענעם — גלייכהייט האט ער געפרעדיגט און עס אזוי גע-
פראקטיצירט.

רבותי! אט דאס איז דער יו"ט פסח, דער זמן חרותינו!
בשזה — מיר דארפען זעהן אז די ארימע לייט זאלען ניש
דארפען הו"ש זיך ערנידעריגען און בעמען מצות. מיר דארפען
זיי געבען מיט כבוד נאך איידער זיי בעמען. ווייל מיר דארפען
זיך דערמאנען ווען מיר זיינען אליין געוועזען ארימע שקלאפען!
דער הויפט פסוק פון דער תורה איז: „ואהבת לרעך כמוך“ כס"ד
קדושים.

איז דאך א קשיה, ווי קען מען ליעב האבען איין אנדער
מענשען ווי זיך אליין? נאך דער ענטפער איז: „רעד“, די אותיות
ר ע ך וועלכע זיינען חברים אין אלף בית מיט די אותיות **ש פ ך**
ביי דעם ריש איז דא א שייך, א.ז.וו.

א יוד, ווען ער איז קליין, איז ער א יוד און ווען ער איז גרויס
איז ער דאך ניש קיין יוד נאר א וואו. און דער ווארט „עניו“ שרייבט
זיך מיט א יוד.

ואהבת — דו זאלסט ליעב האבען צו זיין ביי זיך **שפ׳ל**
און מיטפיהלען די לאגע פון דעם ארימאן.

מיר דארפען אָנמעסמען די אַרימקייט, די נויט, די יסורים
פון דעם עלענדען, פון דעם קראנקען און פון דעם נויטליידענדען
אַרימאָן אויף זיך און כאַטראַכמען אַז דער אַרימאָן איז דאָך

אזא יחסן ווי מיר, און דאך האט איהם דער שיקזאל געבראכט צו אזא שמופע אז ער האט ניט אויף יו"ט, אויף פסח, אויף דעם טאג פון פרייהייט, האט ער ניט וואס צו עסען. — דער ארימאן איז דאך אונזער אייגען בלוט און פלייש און די נויט קען דאך אלעמען חו"ש טרעפען, „גלגל הוא החוזר בעולם“.

די גמרא אין ברכות דף ג' זאגט: „אשרי המלך שמקלמין אותו בכיתו כך, ומה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם.“ — פרעג איך אייך, רבותי! ווארום זאגט די גמרא מה לו לאב און אוי להם לבנים, ווארום זאגט ניט די גמרא „מה להם לבנים“ אזוי ווי פריהער. נאך דער ענטפער איז פשוט: דער רבש"ע איז טאקע אויך ניט צופרידען וואס מיר זיינען אין גלות, אבער אונז איז נאך פיעל ערנער, ווינד און וועה! איז נעביך דעם ארימען אידען אין גלות אוי! אך און וועה אז מען דארף אנקומען צו מענשליכע גאב, אז מען ווערט פערטריבן פון דעם טיש פון דעם אלמעכטיגען ג"ט! — דער פשט איז: מה לו לאב ? וואס האט דער רבש"ע ? אבער אוי להם לבנים !

תתן אמת ליעקב חסד לאברהם קען מען טייטשען אזוי: דער רבש"ע אז ער גיט אפילו אומזיסט א מתנה צו יעקב'ן ווייל ער וויל טאָהן א חסד מיט דעם טאָמען אברהם'ן, גיט ער מיט איין אמת, גיט קיין געבלאָפטע מתנה. אבער די מענשליכע גאב, ר"ל, איז דאך גיט אין גאנצן מיט איין אמת.

דער עיקר, רבותי! לעגט ניט אָפּ די נתינה פון מעות חסין — אויב איהר האָט ליעב אָפלעגען, טאָ לעגט אָפּ א הוסט ביי היטלער'ן, ימ"ש, — ווילט איהר דאך וויסען וויאזוי מען לעגט אָפּ א הוסט ביי איין אנטיסעמיט? טאָ הערט זיך איין!

איך געה מיר אזוי אויף ברום סטריט, הער איך ווי א איד זינגט הויך אויפ'ן קול: איך קויף! איך קויף, אלטע זאכען, אלטע שיד, — איך בין שטארק פאראינטערעסירט געווארען אין דעם הויכען קול, ווייל איך האָב געזוכט פאר מיין בראנקסער שוהל א חזן מיט א הויכע שטימע. געה איך מיר און וואטש דעם אידען

מיט דעם הויכען קול. אט שמעלט זיך דער איד אפ ביי א הויז, און זינגט אויס: איך קויף, איך קויף, א. ז. וו.

רופט זיך אפ א דייטש צו דעם אידען: קויפען זיי מיין הוסט! איך הוסט, בין פארקיהלמ, וויל איך עם פארקויפען! — זאגט דער איד מיט דער שטימע צום דייטש: ווי לאנג הוסמען זיי, הערר הימלער? א, ניט זא לאנג, ענטפערט דער הימלער. — גאנץ גוט, זאגט דער איד, הוסמען זיי ביז 1948 עם זאל ווערען איין אלטער הוסט, ווייל איך האנדעל נאר מיט אלמע זאכען. —

אט דערפאר, רבותי, זאג איך צו אייך, און איך מיין חלילה ניט קיין בייז, — אויב איהר האט ליעב אפצולעגען, לעגט אפ אייער הוסט ביי הימלער'ן אבער לעגט ניט אפ די מעות חמין! די ארימע לייט דארפען עם זעהר נויטיג!

אין מוסף ר"ה זאגען מיר: „רחם ארחמנו“ — דאפעלטע ווערטער, איז דער פשט אזוי: אויב איהר וועט רחמנות האבען אויף די ארימע וועט גיט רחמנות האבען אויף אייך. אויב רחם, איז ארחמנו!

די תורה זאגט (אין האזינו), „כי דוד תהפוכות המה“: פארקעהרטע מענשען. אז א איד עסט תשעה באב, פארענטפערט ער זיך אז היינטיגע דורות זיינען שוואכע, אבער אז מען בעט ביי דעם זעלבען אידען אויף לחם עניים, זאגט ער די ארימע לייט זיינען ניט קראנק צו ארבייט מען. ברידער! זייט ניט קיין פארקעהרטע מענשען.

„בניסן ננאלו ובניסן עתידין להנאל“ (מס' ר"ה דף י). איז דאך אייגענטליך קשה: די גמרא אין סנהדרין צ"ח זאגט דאך: אין משיח בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס. — האָט דאָך די גאולה קיין שייכות מיט די חדשים ניסן אדער תשרי.

נאר דער טייטש פון דעם ווארט „פרוטה“ איז: פרטיות דאָס מיינט: (סעלפישנעס) אזוי ווי אין ניסן אָדער אין תשרי זיינען מיר אלע געווארען גלייך, אדער אלע ארויס פון שקלאפעריי, אזוי וועט משיח קומען ווען מיר וועלען באטראכטען דעם אָרימאן אלס אונזער גלייכען.

אייגענטליך פארוואס האָט יוסף געדארפט זאָגען צו פרעה'ן:
 ועתה ירא איש חכם ונבון?. פרעה האָט דאָך איהם בלויז געבעטען
 פותר חלום זיין, אָבער ניט קיין עצות, נאר עס איז מעגליך אז פרעה
 האָט געפרעגט יוסף'ן, סטייטש, בפסח איז דאָך נידונין על התבואה
 און די גמרא זאגט דאָך דא אין דף י אז בר"ה יצא יוסף מבית האסורים
 טא ווי קומט עס ר"ה א חלום וועגען תבואה? זאגט יוסף צו איהם,
 אזוי ווי איך אלס מענש ווער דאָך יעצט געמשפט אום ר"ה, ועתה
 ירא . . . איש חכם ונבון . . .

רבותי ! דערפון קענט איהר זעהן, אז פסח איז אויך
א יום הדין, טאָ גיט צדקה וועט איהר זוכה זיין כדין.

א איד זאָגט צו א בלינדען אַרימאָן: איר זעהט דאָך נאָנץ גוט, טאָ
 וואָס בלאָפט איהר ?

ענטפערט איהם דער אַרימאָן : — די קאָנקורענץ איז אזוי גרויס
 צווישען די אַרימע לייט, אז אפילו א בלינדער מוז זעהען, כדי צו קעמ-
 פּען פאַר א לעבען רבוש"ע ! ותחזינה עינינו בשובך לציון, — וועלען
 די אַרימע לייט ניט דאַרפען, נעביך, אזוי קעמפּפען.

עס זאָל שוין זיין תחית המתים, ווייל אַרימע לייט זיינען דאָ אַ
 סאָך. „ובני י"ש פרו וישרצו וירבו... ותמלא הארץ אותם": זיי ליגען,
 נעביך, אין דער אדמה (ותמלא הארץ)

דרשה א — לבר מצוה

זאת תורת העולה היא העולה

הואיל ואתם מתעסקין בהן, מעלה אני עליכם כאילו אתם מקריבים . . . זאגט דער מד"ר; — דער וואָס לערענט די תורה פון די קרבנות, איז גלייך ווי ער איז מקריב די קרבנות. — זאת תורת: אָט די תורה! היא העולה, איז גלייך ווי דער קרבן עולה.

רבותי! אָט די פראגע: פארוואָס דארף גאָט קרבנות? און פארוואָס זיינען די קרבנות מכפר אויף חטאים?

ווען א מענש זינדיגט, ברענגט ער א בהמה, חיה, ועוף, אלס קרבן, און זיינע זינד ווערען איהם פארגיבען. — אָט די פראגע ענבורט שוין אין מיין מח פון זינט איך האָב נאָך אלס חדר אינגעל חומש געלערענט. דער ענטפער, רבותי, איז: — אין די קרבנות איז געוועזען א דעמאָנסטרישאַן אראָפצורייסען די אַבערגלויבעריי, דין נאָרישע געצענדינעריי. אזוי ווי צום ביישפיעל, דער ק"פ וואָס האָט אראָפגערייסען די ע"ז פון מצרים.

די תורה זאגט אין דער סדרה **שמיני**, קח לך עגל כ"ב לחמאת — זאָגט רש"י, להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל והא דאין קטיגור נעשה סניגור, וכו'.

רבותי, כדי צו פארשמעהן די רש"י וועל איך אייך ברענען גען א משל: א איד וואָס זוכט כבוד, האָט אויף זיך ארויף געצויי גען א הלוקא דרבנן, און האָט אָנגעהויבען מרביץ תורה זיין, אין שוהל. ווען איין אַרימער דרשן פלעגט אַמאָהל קומען אין שוהל, האָט מען איהם ניט געלאָזט דרשן'ען, ווייל זיי האָבען דאָך איינעם וואָס איז שוין מרביץ תורה. — איז איינמאָהל גע-

קומען אין שוהל א דורכגעטריבענער דרשן און האָט אָנגעפאנגען פּרעגען אַט דעם למדן פון שוהל, פּערשידענע קשיות אין פּשט פון דער תורה און דער למדן איז געבליבען אַזוי ווי דער גויאישער אָפּגאַט, פּה להם ולא ידברו, אַזנים להם ולא ישמעו, ד. ה., ער ווייס ניט פון זיינע הענט און פּיס. אז דער למדן פון שוהל האָט דערזעהן אז ער האָט די מלחמה פארלוירען האָט ער זיך באלד צוריק געצויגען. דער דרשן האָט אָבער געפאָדערט עפ"י דין מעהר ווי דאָס — אַזוי ווי דער למדן קען דאָך ניט, און ער האָט מכזה געוועזען די אַרימע דרשנים, כּכן זאָל ער פון יעצט אָן ווערען א נכנע צו אלע דרשנים און דורך דעם זאָל דער כח פון דער תורה נתגלה ווערען.

אַט דערפאר, רבותי, האָט דער איינציגער אלמעכטיגער ג-ט געהייסען אז מען זאָל אַט דעם אָפּגאַט שעכטען, און זאָל די וועלט זעהען אז דאָס איז ניט קיין גאָט.

יעצט פארשמעהען מיר די רש"י, אז דער קטיגור מוז דאָ זיין א סניגור! אַט דאָס זאָג איך צו דעם בר מצוה בחור'ל, — זעהנעלע! היינט ווען דו ביזט 13 יאָהר אלט, און 13 איז כּנימ"ט **אחד** — זאָלסטו בעגרייפען, זעהנעלע! — אז דער הויפט פרינציפ פון דער אידישער אמונה, איז **אחד**, בלויז איין גאָט איז דאָ אויף דער וועלט, אַט דאָס איז אין די פרשיות פון די תּפּילין, **אחד** !

איך האָב מיט אייניגע וואַכען צוריק געפּרעגט א **בר מצוה** בחור'ל, אויב ער זאָגט צו צו לעגען תּפּילין, האָט דער בחור'ל געשוויגען. פּרעג איך זיין מיטשער, סטייטש, לאות על ירך, האָט מיר דער מיטשער אָנגעצייגט אויף דעם בחור'ל'ס האַנד א זייגער, און געזאָגט: זיין מאַמע האָט איהם שוין פארזארגט מיט לעת על ירך.

רבותי! ווען די מאַמע וואַלט אָבער וויסען אז אין די פרשיות פון די תּפּילין איז דאָ די מצוה פון דער תורה און די תורה הייסט רעספּעקטירען עלטערען, כּבוד אב ואם, און אז מען רעספּעקטירט עלטערען האָט מען לאנגע יאָהרען צו לעכען.

(און ניט ווי א ישוב'ניק האָט געמיינט שט: תל אביב ער מאַכט אַ תל פון זיין טאַטען)—דאַן וואָלט שוין די מאַמע געזעהען, און די ערשטע זאך זאָל דער בר מצוה בחור לעגען תפילין. — די תפילין וואָס דער קינד בינדט אָן אויף זיין האַנד אנטקעגען דער האַרץ, איז צו בינדען זיין האַרץ מיט זיין נשמה צו זיין טאַטען און מאַמען. און האָטש די גמרא מנחות זאָגט אז די תפילין של ראש זיינען מעהר המור ווי די תפילין פון האַנד, דאָך לעגט מען די תפילין פון האַנד פריהער ווייל די ערשטע זאך דארף אַ איד האַבען איין אָפענע האַנד צו העלפען דעם אַרימאן, ער דארף שטיצען מיט זיין האַנד די הייליגע תורה, די ת"ה. ווייל דער וואָס לערענט תורה איז גלייך ווי ער איז מקריב קרבנות, איהר ווייסט וואַרום? גאנץ פשוט! ווייל ווען איינער האָט מקריב געוועזען אַ קרבן האָט ער געביך געלימען די שאַנדע וואָס מען האָט געוואוסט אז ער האָט דאָך מסתמא געזינדיגט, נו, און דער לערנער ליידעט דאָך גענוג שאַנדע אז ער דארף מען זאָל איהם העלפען און זאָגען: „בור (בעבור) שגדר על הרב". מען רופט איהם גאָר שלים מזל...דערפאַר איז דער לערנען מכפר אזוי ווי אַ קרבן.

פאַרשמעלענדיג זיך אין געדאַנק דעם שעהנעם תפילין זעקעלע, האָב איך זיך דערמאַנט אין דעם וואָרט **כִּים**.

רבותי! עס זיינען דאָ אזוינע אידען וואָס ווילען געבען צדקה און האַבען געביך ניומאַניע אין פאַקעט, און פאַרקערט, אזוינע וואָס האַבען געזונטע פאַקעטס אָבער זיי ווילען ניט געבען בענש איך אייך רבותי, אז איהר זאָלט האַבען כסלו — ד. ה. א **כִּים** און א **כִּב**.

רבותי, נאָך אואַך האָט אין זינען! עס טרעפט אָפט ביי אסאך אידען ווען עס האַנדעלט זיך וועגען צדקה פאַנגען זיי אָן צו לערנען, כדי זיי זאָלען ניט דארפען געבען קיין צדקה. דארף מען זיי פרעגען, אָט די לערנער: **מי יתן? והיה כל עם ה' נביאים?** — ווער וועט געבען צדקה? אז אלע וועלען זיין נביאים? אז אלע וועלען לערנען? און דער נביא ירמיהו זאָגט

דאך היינט „וארשתיך לי בצדק וכמשפט, בחסד וברחמים“, דאס מיינט דאך צדקה! דו, בר מצוה בחור'ל, זאלסט וויסען, אז די ג"מ אין שבת קנ"ג זאגט: ככל עת יהיו בגדיך לבנים אלו צצית ושמן על ראשך, אלו תפילין. — די תפילין אין וועלכע עם זיינען דא די פרשיות פון דער תורה זיינען געגליכען צו בוימאייל, ווייל בוימאייל געהט אלע מאהל ארויף אין דער הויך, אזוי אז די תורה, די העכסטע חכמה, און די תורה איז א מעין הנובע, אזוי ווי ביי דער שונמית, וואס פון איין קריגעלע האט זי אָנגעפילט אסאך קריגעלעך מיט בוימאייל.

דרשה ב — יבמות כה — אדם קרוב אצל עצמו

די מענה „אדם קרוב לעצמו“ מענה'ט פארקעהרט. אין צו אלא לשון זרנו. בלשון אמעריקא: **הארי אפ!** ווען איך דערמאן זיך, שמייכעל איך.

א איד באגעגענט איין אנדער אידען. פרעגט ער איהם: וואו געהסטו דאס אזוי שנעל? דו ווייסט דאך, ענטפערט דער איד, היינטיגע קינדער, מען קען זיך אויף זיי ניט פארלאזען, געה איך מיר באשטעלען ביי יאנקעל דעם שניידער, די לבנים אויף לאחר מאה שנים. לקיים: ככל עת יהיו בגדיך לבנים. — שוטה! זאגט צו איהם דער איד, טא וואסזשע געהסטו צו יאנקעל פארטאטש? ביי איהם קען עם דאך געדויערען פילייכט זעקס מאנאטען! וואס דארפסטו אזוי לאנג ווארטען?

רבותי! אט די נארישקייט האב איך אויך כאמערקט! מען באזארגט זיך מיט סעמעטערי, מען דארף זיך אבער בא-זארגען מיט וואס צו לעבען, מיט „צדקה תציל ממות“, מיט חנוך הבנים, מיד ולדורות (רש"י), מען דארף זעהן באזארגען די קינדער זאלען וויסען די אמת'ע תורה. זאת תורת! צו ערציהען קינדער דארף מען באנוטצען דעם „הארי אפ“ — נאפאלעאן האט געזאגט: די ערציהונג פון א קינד פאנגט זיך שוין אן ווען עם איז נאך ביי דער מאמען אין בויך. דאס איז ניט קיין גוומא פון

רבב"ת, דאָס מיינט : מען דארף ערציהען די מאמעס, וועלכע דארפען זיין די ערציהערינס פון די קינדער. (די מאמעס זאלען ניט זיין בלויז ערציהערינס פון דעם מאנ'ס קעשענעס.) איך זאג עס ווייל עס זיינען דא אסאך ערציהערס וואָס זייער חכמה בא-שמעהט אין ציהען קאלעקשאַנס פון די פאקעטס, (ערציהער פון פאקעטס, קרוב לעצמו-ניקעס).

צו לשון זרוז — האַרי אָפּ ! זאַראַז בלע"ז.

איילט צו די קינדער צו לערנען תורה, ווייל דער יצר הרע איילט שנעלער פאר אייך. מיר וואָלטען פיליכט געקענט לערנען אָט די מדה פון דעם יצהר"ע, וואָס ער לעגט ניט אָפּ אויף שפע-טער, ער פארשלאַפט ניט, ער ארבייט פלייסיג—דער אמת אַבער איז, אז די אורזאכע פארוואָס דער יצהר"ע איז אזא מתמיד, ווייל ער האָט ניט קיין יצר הרע וואָס זאל איהם שמערען אין זיין ארבייט.

ירדה תורה לסוף דעתו של אדם, די תורה האָט דאָך געוואוסט פון דעם מענשליכען האראקטער, אָט דערפאר זאָגט זי צו, ל' זרוז. — ערקלעהרט אָט דעם יצר הרע א בליצקריעג! שלאָגט איהם מיט זיינע אייגענע וואפען, דער יצהר"ע פאר-שמעלט זיך, ער שמעלט פאר עכירות אלס מצות, ער פאַרבט זיי אָפּ מיט אזא פארב, ער איז א גרויסער פאַרבער, א גרויסער בלוט פאַרניסער, א מלחמה מיראָן. זיינע רייד און טענות זיינען אלעמאָהל: איך בין נויטיגער פאר יענעס, מיין בלוט איז בעסער און ריינער פאר יענעס'ס,

די, אדם קרוב לעצמו, דו זאלסט וויסען אז די תורה זאָגט (אין דער סדרה ואתחנן :) — אנכי עומד בין ד' וביניכם, דאָס מיינט, אָז דער מענש וואָס זאָגט אַנכי(קרוב אצל עצמו!) ,טהיילט איהם אָפּ דער אַנכי פון גאט. דער אַנכי איז מפסיק בין ד' וכיניכם.

דאס קען מען פארשמעהן על פי משל : א מאמע מיט א זון זיינען ביידע וועכטער אין א וואלד. עס איז ווינטער,

ס' איז קאלט, זיי האָבען ביידע בשותפות'דיגע געלד, צען דאלאר. פאר צען דאלאר קען מען קויפען א פעלץ. וויל דער מאַמע דעם פעלץ פאר זיך און דער זוהן וויל דעם פעלץ פאר זיך. געהען זיי אריין אין שטאָדט זיך משפּטען ביי דעם רב.

זאָגט דער רב: ליעבע אידען! עס איז א שוועהרע דין תורה, מיר וועלען זעצען עמליכע חשוב'ע בעלי-כתיים אַלס בוררים. זיינען די אידען איינשטימיג זאָלען זיין בוררים. זאָגט דער רב: איך וויל נאָך עפּים פון אייך, איהר זאָלט מענה'ן פארקעהרט. דער מאַמע זאָל מענה'ן ער וויל דער זוהן זאָל טראָגען דעם פעלץ און דער זוהן זאָל מענה'ן ער וויל דער מאַמע זאָל טראָגען דעם פעלץ. ווען די ביידע אידען האָבען אזוי געמענה'ט, האָבען די בוררים אזש געוויינט פאר רחמנות, דאן האָט איינער פון די בוררים געזאָגט: מינע חשוב'ע ברידער און רבי! ווען די ביידע גומע אידען וואָס האָבען רחמנות איינער אויף דעם צווייטען וואָלמען געהאט צוואנציג דאלאר אויף צוויי פעלצען וואָלמען זיי דאָך ניט געקומען צו אונז, בכּן לאָמיר זיי געבען נאָך צען דאלאר וועלען זיי ביידע האָבען ווארימע קליידער, — און תומ"י האָט מען זיי געהאַלפּען.

רבתי ! מענה'ט איהר אויך פארקעהרט, לערענט אייערע קינדער מענה'ן פארקעהרט, מיד ולדורות !

איך וועל אייך דערצעהלען איין עפיזאָד, וויאזוי א איד האָט געמיישט אַ פּסוק מיט א פארקעהרטען פּשט : **בכל עת יהיו בגדיך לבנים.** האָט ער זיך געמאַכט תכריכים און ער האָט די תכריכים אריין געלעגט אין א שעהנע גאַלדענע קעס-טעלע, וועלכעס ער האָט אַלע מאָהל מיט זיך אַרום געפיהרט. איינמאָהל זיצט ער מיט נאָך רייכע לייטע, און געוועהנליך, די קעסטעלע ביי זיין זייט. געהען אריין רויבער, און אזוי ווי זיי האָבען דערזעהן דאָס קעסטעלע, דענקען זיי מסתמא איז דאָרט דאָ די גאנצע געלד, האָבען זיי עס אַ חאַפּ געטוהן און אנטלאָפּען. האָבען די אנדערע גבירים אויף איהם רחמנות געהאט, וואָס ער האָט אזא שאַדען און זיי האָבען געוואָלט איהם געבען חאַפּט

עמליכע דאלאר יעדער, אבער דער באַרויכטער איד האָט געזאָגט:
איך וויל קיין זאך ניט, איך וויל נאר איין בקשה פון גאָט: אז זיי
זאָלען עס נומצען וואָס שנעלער. — די תורה איז א סם חיים,
מיט אלע פשט'לעך, אפילו פארקעהרטע, און עס-הארץ'ישע.

א איד פרעגט מיך אמאָהל: ווארום זאָגט דער פסוק אין
תהלים צ"ב, שתולים בבית ד' בחצרות אלקינו יפריחו. — איינ-
געפלאנצט אין ג-מ'ס הויז, און זיי בליהען אין די הויפען פון
אונזער ג-ט — סמיטש! דארטען וואו מען איז איינגעפלאנצט
דארטען דארף מען דאך בליהען, האָט דאך דער פסוק געדארפט
זאָגען: שתולים בבית ד' בבית אלקינו יפריחו. — ווארום מהיילט
פאנאנדער דער פסוק דעם אָרט פון פלאנצונג פון דעם אָרט פון
בליהונג. — האָב איך דעם איד א פרעג געטוהן: זאָגט מיר ר' איד
איחר האָט געהערט דעם רב אייערען היינטיגען שבת זאָגען א
דרשה? זיכער, האָט דער איד געענטפערט. — פרעג איך איהם:
קענט איחר מיר פילייכט איבערזאגען דעם אינהאלט פון דער
דרשה. וואָס האָט ער געזאָגט? הו"ש, האָט דער איד געענטפערט.
זאל איך אזוי וויסען פון א ביזע וועטשערע, ווי איך געדענק
וואָס ער האָט גערעדט.

אָט דאָס, מיין פריינד, זאָגט דער פסוק: שתולים בבית ה'
אז איחר זיצט אין שוהל ווען דער רב זאָגט די דרשה, זיצט איהר
ווי איינגעפלאנצט אויף איין אָרט, אָבער אזוי שנעל ווי איהר
געהט ארויס אין דרויסען, בחצרות אלקינו, — יפריחו — פליהט
אוועק ביי אייך פון זכרון אלעס וואָס דער רב האָט געזאָגט. —
אָט האָט איהר א פארקעהרטען טייטש פון דעם וואָרט יפריחו.
אָבער דאך איז עס גוט צוגעפאסט צו אונזער יעצטיגער צייט.

דוד המלך ע"ה, האָט דאָס באַמערקט צווישען דעם עולם
צוהערער, דערפאר האָט ער געזאָגט **לכו בנים שמעו לי**
(תהלים ל"ד), ד. ה. אז ווען איהר געהט שוין אוועק פון ביהמ"ד
זאלט איהר געדענקען אלעס וואָס איהר האָט געהערט. אויב דאָס
איז ניט אזוי דער פשט וואלט ער דאך געדארפט געווען זאָגען
באו שמעו לי, ניט „לכו“.

א מלמד האט אַמאַהל אויסגעמייטשט דעם פּסוק אַזוי: אַדער
 לכו בנים געהט אַוועק פון ת"ת, אַדער אויב איהר ווילט ניט
 אַוועקגעהן, טאָ — שמעו לי!
 לַמִּשְׁלַל דער מאַמר פון הלל הזקן אין פ' א': „אם אין אני
 לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני?" — איז דאָך אונמעגליך צו
 פארשמעהן — עס איז דאָך דברים הסותרים זא"ו.

נאָר מיר מוזען דאַרטען גיבען א פּשט'ל.
אם אין אני, אַז מיר זיינען ניט ביי זיך אַליין אין הויז,
 נאר צווישען מענשען אין א פּובליקום, דאן דארפען מיר זיך ניט
 שעהמען און קעמפּפען פאר דעם אַרימאן, ווייל מיר דארפען
 וויסען אז מי ל'י? אויב אלע וועלען שווייגען וועלען דאָך די
 שלעכטע מענשען צודריקען דעם אַרימאן, אַבער וּכְשֵׁאֲנִי
 לַעֲצָמִי ביי זיך אַליין דאַרפן מיר וויסען דעם אמת אַז מַה אֲנִי?
 ד.ה. מה חיינו ומה צדקותינו? וואָס פאר א ווערט האָבען מיר,
 אומשטיינס געזאַנט? זעהט-זשע, רבותי, טענה'ט פאַרקעהרט דעם
 „אַדם קרוב אצל עצמו!"

דרשה ג — העלפּט די וואַנדערער

א"ר'ש ביותר צריך ה"כ לזרו במקום שיש ח"כ.
רבותי! איך האָב כאַמערקט אז עס איז דאָ נאָך א
 געלעגענהייט וואו מען דארף שטארק מורז זיין. און דאָס איז אז
 מען זאָל ניט ריידען קיין להר"ע אויף אידען, ניט מבטל זיין
 קיינעם.

די תורה זאָגט אין סדרה חקת: **אשר אין בה מום, אשר
 לאַ עלה עליה עול** — ליגט אין די ווערטער דאַרטען אַט די
 כונה אויך, אז ווען א מענש דענקט אז ער איז בעסער פון איין
 אנדערען און ער האָט אין זיך ניט קיין מום, איז א סימן מובהק
 אַז ער האָט אויף זיך ניט דעם יאָך פון דער תורה (אשר אין בה
 מום, סימן אשר לאַ עלה עליה על). עס איז אַ גרויסע עולה, אַ
 שולד אויף דעם מענשען וואָס זוכט פעהלערען אויף יענעם,
 בלה"ק הייסט אַ שולדיגער „אַשם", ר"ת 'שומה אינו ברגיש' —
 ער פיהלט ניט זיינע אייגענע פעהלערען און רעדט אויף יענעם.

איבערהויפט דארף מען וויסען, אז מיר אידען זיינען אין גלות, אהן א היים, אהן א לאַנד, נע ונד. און אין דעם וואנדערען איז שווער צו זיין אהן פעהלערען, „והאיש אשר הוא מהור“ איז, „ובדרך לא היה“ מסתמא איז ער קיינמאָהל ניט געוועזען געשטראַפּט נע ונד צו זיין... ווייל „ובדרך“ איז שוועהר צו זיין אינגאנצען טהור. און מיר זיינען דאָך שוין אזוי לאַנג אהן אַ לאַנד, אהן אַ היים... בדרך ! כל רדפיה השיגוה בין המצרים: אפילו די אידישע שונאים האָבען משיג געוועזען די גרויסע חכמה פון אידען, ווען אידען זיינען וואַנדערער אין גלות בין המצרים! אַט דאָס זאָגט רש"י: במקום שיש ח"כ. אַט די וואַנדער-רער, נעכיד, מוזען דאָך אַנקומען נאָך הילף און זיי ברענגען אויף דעם פּאָלק אַ חסרון כּים. געווענליך קען מען דאָך געפינען אויף די וואַנדערער חסרונות און פּילייכט עולות. דערפאַר דארף מען מזרז זיין, אז מען זאָל אויף די וואַנדערער ניט זוכען קיין חסרונות קיין עולות. זאָגט דעם „אדם קרוב אצל עצמו“ פאַרקערט: אז ניט קענט איהר ח"ו האָבען אזא פּסק ווי יענער איד, אַ קרוב לעצמו" - ניק, וואָס נעמט צו זיך די פּיש און ניט דעם אורח די יויך און זאָגט בשעת מעשה: אדם קרוב לעצמו. דאָן נעמט דער אורח און גיסט איהם ארויף אויפ'ן קאַפּף די יויך און זאָגט: זורקתי עליך מים טהורים...

אין פרק לערנען מיר: האומר שלי שלי, ושליך שלי,

רשע. איז דאָך אַ קשיה : וואָס זאָגט דאָ דער תנא, וואָס מיר וואַלמען אליין ניט געוואוסט? נאָר דער פּשט דאַרמען איז אזוי : דער פאַרמעגליכער מענש, וואָס זאָגט מיינס איז מיינס און דאָס וואָס דו האָסט קען איך אויך פון דיר אַפּקויפען, וועט דאָך עס זיין ממילא מיינס, „שליך שלי“, ווייל דו ביסט דאָך אַרים, וועסטו דאָך פאַרקויפען. איז האַטש ער קויפט דאָך פון יענעם, איז ער אַ רשע, ווייל ער דארף אנערקענען אז אלעס בעלאנגט צו גיט, „והארץ לא תמכר לצמתת“.

אין דער סדרה משפּטים זאָגט די תורה: כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר. טייטשען די מחקרים אזוי: איש מיינט מען דעם רבש"ע! (ד"ר איש מלחמה) און רעהו מיינט מען אַ איד! (למען אַחי ורעי). ד"ה, אז דער רבש"ע גיט אַ אידען געלדט כסף, איז עס נאָר בתור פּקדון: לשמור ולעשות צדקה.

שׁוֹטֵי נִי

הספד על צעיר לימים

יודם אהרן : פון גרויס צער האָט אהרן גאַרניט געקענט ריידען. ווען אַ מענש ר"ל ווערט באַפּאַלען פון שרעקליכע יסורים פאַרלירט ער זיין שפּראַך און ווייס ניט וואָס צו זאָגען.

רבּותי ! די גמרא אין ברכות דף מ"ג זאָגט: „אמר רב יהודה, האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלי, אומר ברוך שלא חיטר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות.“

ווען אַ מענש געהט ארויס אין פרייהלינג צייט, און זעהט ווי די בוימער בליהען, ווי די בוימער באַדעקען זיך מיט'ן יונגען צוויט, מיט בלומען וועלכע גיבען ארויס פון זיך אַזאַ טייערען געשמאקען אראַמאַט, ווי די בלומען שטארקען און קרעפטיגען דעם בוים. אַלעס איז דאָך אַזוי שעהן, אַלעס לעבט, דאָן דאַרף אַ מענש זאָגען: רבש"ע! דו האָסט באשאפּען אַ שעהנע וועלט, קיין שום זאך האָסטו ניט פאַרפּעהלט אין דיין וועלט.

אַבער יעצט, רבותי ! ווען מיר זעהען ווי אַ יונגער צווייג, אַ בליהענדע בלום, איז אַפּגעבראַכען פון דעם בוים, און ליגעט אויף דער ערד. **וואָס קען מען יעצט זאָגען, רבותי !?** אדרבה, רבותי! זאָגט איהר אליין וואָס קען מען יעצט זאָגען!? מיר קענען דאָך ניט זאָגען אז עס איז אַ גוטע וועלט!

מיר קענען אַבער זאָגען דאָס, וואָס דער נביא ירמיהו האָט געזאָגט: מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי.

ווארום זאָגט דער נביא, אז ער וויל זיין קאָפּ זאָל זיין פול מיט וואסער?

ווייל דער מענש וואָס האָט ניט קיין שכל, און אנשטאַט פאַרשטאַנד האָט ער אין זיין קאַפּ וואַסער, ער פאַרשמעהט ניט אזוי זיין אומגליק, ער באַגרייפּט ניט אזוי פיעל זיינע צרות! אַט אזא מענשען איז צייטענווייז בעסער ווי דעם מענשען מיט דער גוטער קאַפּ. אַבער אז מיר פאַרשמעהען יא די צרות מיט די יסורים, וואַלטען מיר האַטש געהאַט אין די אויגען א קוואל מיט פּרערען און זיך געקענט גוט אויסוויינען, וואלט דאָך אונז גע-ווארען אסאך לייכטער, ווייל שלעכט איז די מענשען וואָס זיינען שווייגענדיגע, און קענען זיך ניט אראַפּ רעדען פון הארצן און זיך אויסוויינען! ביי זיי דריקען די יסורים אויפ'ן הארצען אזוי ווי א שווערע משא וואָס עסט אויף דעם געזונט ר"ל.

אַט דערפאַר, רבותי, וויל איך אלעס אראַפּרעדען פון דעם הארצען, עס זאל ניט זיין אזוי ווי „וידם אַהרן“.

רבותי ! קהלת זאַגט: „דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת“ — טייטשט אַפּ די ווערטער : איינער שטאַרבט, איין אנדערער ווערט געבארען, און די וועלט שטעהט אייביג !

פרעג איך אייך, מיינע פריינדע! וואָס האָט דאָ קהלת געוואלט אויפקלערען מיט די ווערטער? וואס פאַר א נייעס דער-צעלט ער דאָ? דער ענטפער, רבותי, איז פשוט:

ווען איינער ח"ו שטאַרבט און לאַזט נאָך זיך גוטע קינדער אויב אז דער דור הולך האָט געלאָזען א דור באַ, דאן איז ער ניט געשטאַרבען אינגאַנצען, ער לעבט מיט זיין אַנדענקען אין דער אייביגער וועלט.

פריינדע ! אַט דעם מענשען, וואָס איך בין דאָ מספיד, איז אויך ניט אינגאַנצען אַפגעשטאַרבען, ווייל זיינע גוטע מעשים וועלען איהם אייביג האַלטען פריש אין אונזער זכרון, האַטש ער האָט ניט איבערגעלאָזען קיין קינדער. — תּוֹלְדוֹתֵיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים מַעֲשִׂים טוֹבִים. (רש"י כס"ד נח).

רבותי ! קהלת זאַגט: עת ספור ועת רקוד, איז דאָך א

קשיה, ווארום זאגט ניט קהלת עת לספור ועת לרקוד, מיט א למד, אזוי ווי ער זאגט: עת לכבות ועת לשחוק. — קוקט זשע, רבותי, אריין דארטען אין רש"י. — רש"י זאגט: עת ספור בימי אבל, ועת רקוד בחתנים וכלות.

זאג איך אז דער פשט איז אזוי: עת ספור: ווי מרויעריג עס איז, אז מען דארף גאר קלאגען אין דער צייט פון וועלכער מען ערווארטעט גאר, אז מען זאל דארפען מאנצען צו חתונות! און יעצט איז צו אונזער גרויסען בעדויערען די צייט פון מאנצען פארקעהרט געווארען צו א הספד מיט א געוויין! **עת ספור!** עת רקוד! אזא יונגער מענש וואס וואלט געדארפט זיין א חתן בחור, שמארבט גאר פלוצים אוועק! דאס הייסט: „עלה מות בחלונינו“, דער שויט איז ניט געקומען דורך דער טויהר, ווי ער קומט צו עלטערע מענשען, ניין! ער האט זיך דורך א פענסטער אריין געגנב'עט ווי א גנב האט ער אוועק גערויבט פון אונז אזא טייערען יונגען מענשען, אזא כשר'ע נשמה!!! דערפאר זאגט קהלת אן א למד, ווייל עס איז ניט קיין צוויי באזונדערע צייטען, נאר עס איז די זעלבע צייט פון ספור און רקוד.

נאך איין ענטפער איז דא ווארום ער זאגט ניט מיט א למד: ווייל מען איז מבטל דעם „למד“ ד. ה. דעם לערנען צוליעב די צוויי זאכען ווי עס שמעהט אין גמרא כתובות, דף י"ז, — מבטלין ת"ת מפני הוצאת המת וה"כ.

(אז איהר ווילט איז גענוג)

דרשה (ב) (בעין הספר)

רבותי! די תורה זאגט דא אין דער סדרה, אז א כלי חרם שנפל לתוכו יטמא, ואותו תשבורו. — דער מענש, רבותי, איז דאך משול כחרם הנשבר, דער מענש איז דאך איין ערדענע כלי,

און פון אזוינע יסורים ווערען מיר שמארק צובראכען — אבער א צובראכענע, א פארשטויסענע הארץ, פארשעהמט ניט גיט, „לכ נשבר ונדכה אלהים לא תבוה“ (צובראכענקייט העלפט).

ובכן, רבותי! זאל זיך שוין גיט אויף אונז מרחם זיין! און זאל ער היילען די צובראכענע הערצער, ווייל ער איז דאך א רופא לשכורי לב.

מען דארף אבער פאלגען יענעם רב, וואס האט געהייסען דעם פרעזידענט פון זיין שוחל, ער זאל ברעכען דעם קארג . סטייטש, האט דער פרעזידענט געשריען צו דעם רב, אט אזוי באצאהלט איהר מיר פאר מיינע טובות? — איך מוין ניט דעם קארק, נאר די קארג-שאפט! האט דער רב געענטפערט.

ווען א קארגער גביר איז געשמארבען, האב איך איהם מספיד געוועזען מיט די פאלגענדע ווערטער: — שבק חיים לכל חי, מיינט, אז יעצט, נאך זיין טויט, לאזט ער איבער געלדט, מיט וואס פרעמדע מענשען וועלען ערשט יעצט קענען לעבען שבק ער האט איבערגעלאזען לכל חי — חיים. (ווען ער האט געלעבט האט ער ניט געלאזען לעבען).

א איד זאגט צו איין אנדער אידען: דאס וואס עס רעגענט שוין עטליכע טעג איז גוט, עס וועט אלעם ארויס שפראצען פון דער ערד.

ח"ו! — האט דער אנדערער געענטפערט — איך האב אויף דעם סעמעטערי צוויי ווייבער. פריינדע! לערענט זיך אפ א מאראל פון דעם: — מען זאל אויף אונז ניט זאגען די זעלבע ווערטער.

(עס זיינען דא מענשען, וואס לאזען ניט לעבען)

א איד זאגט צו מיר: רבי! זייט מיר פותר הלום. עס הלומ'ט זיך מיר, אז היטלער איז געקומען צו מיר אנגעטהאן אין פרויען קלייד דער. וואס איז עס פאר א הלום?

קוין ביזו ניט! — האב איך איהם געענטפערט — דאס מיינט, אז אייער שוויגער וועט קומען צו אייך צו נאסט...

תּוֹרִיעַ

דרשה א — אפיעל פאר לחם עניים

רש"י: א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה, חיה ועוף, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה, חיה ועוף.

רבנתי ! איך פרעג דאָ אַ לאַגישע קשיה: עס איז אמת מאַקע אז די באשאפונג פון דעם מענשען איז געוועזען נאָך אלע בהמות מיט די אלע באַשעפענישען, געוועהנליך כדי דער מענש זאָל קומען אויף אַ פערטיגע וועלט, ווען ניט וואַלמען זיך נאָך געפונען אזוינע מענשעלעך, וואָס וואַלמען געזאָגט, אז זיי האָבען באַשאַפען געוויסע זאָכען און זיי האָבען אַ חלק אין דער בריאה. צו דער גאווה פון דעם מענשען וואַלט דאָך גאָר קיין שיעור ניט געוועזען! אזוי אַבער, זאָגט מען דעם בעל גאווה: „גרויס זיך ניט. דער קלענסטער ווערימעל איז פריהער פאר דיר“.

אַבער די תורה פון דעם מענשען ווען ער איז טהור און ווען ניט דאָס, האָט דאָך געדארפט זיין פריהער פון די חיות, ווייל די גאנצע וועלט איז דאָך צוליעב דעם מענשען און דעת התורה.

דעם ענטפער צו דער קשיה קענען מיר געפינען אין דעם מדרש, אויף דעם פסוק: „זאת תהיה תורת המצורע“ — זאָגט דער מדרש: „הה"ד ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי"? דארף מען דאך פארשמעהן וואָס וויל דער מדרש? איך האָב דעם מדרש געלערענט פון פראַקטיקע: עס זיינען דאָ אזוינע אידען, וואָס ווען זיי דארפען געבען צדקה, ווערען זיי מחוץ למחנה פון די געבער, זיי ווערען לומדים: זיי פאנגען אָן לערנען משניות אָדער אַנדערע למודים. זיי ווערען פאַרנומען אין לערנען און ווילען ניט מכבול זיין פון תורה צוליעב דעם אַרימען ברודער.

מיינט איך דעם פסוק אזוי: זאת תהיה תורת המצורע:

אַט די תורה וואָס ער לערענט און מאַכט זיך, אז ער קען ניט מבטל זיין, איז פאַר מחויב-למחנה/קעם. **הה"ד וּלְרַשֵׁעַ אָמַר אֱלֹקִים:** די מדת הדין זאָגט צו אַט דעם למדן: **מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֻקִּי?** לערנען תורה איז דאָך אַהן קיין שום ספק די גרעסטע מצוה, אָבער צוליעב צדקה דארף מען מבטל זיין תורה. „עת לעשות לה“ איז הפרו תורתך.

איך דערמאָן זיך שמייכעל איך.

אלס גאַסט אין א שוהל, האָבען די בעה"ב מיך ניט געקענט בלויז דער שמש האָט מיך דערקענט. עס איז געקומען צו קשמ"ע — איך לייען קשמ"ע זעהר שמיל און האַלט שנעל ביי דעם ווארט „אמת“, — צוויי אידען קאַנקורירען צווישען זיך, איינער לייענט הויך אויף'ן קול „ועצר את השמים“, און דער אנדערער האַלט שוין ביי דעם „ולא תתורו“, גיט דער שמש א וואונק צו דעם בע"ת, עס איז שוין שפעט, ווארט ניט, זיי זיינען נאָך ביידע ווייט פון אמת.

דרשה ב — גיט צדקה מיט גרויס שמחה

די תורה זאָגט דאָ אין דער סדרה: **אם פרוח תפרח הצרעת, כלו הפך לבן, מהור הוא. ד.ה.,** אז די צרעת זעהט מען גוט אָן, דאן איז עס טהור, גאנץ לאַגיש — ווייל אזאך וואס אלע זעהען קען עס ניט טהאָן קיין שאדען, א מויק איז נאָר א פארבאָרגענער, איין אינוועניגסטער קרענק.

דערפאַר זאָגט די תורה ביי דעם פסוק: ואהבת לרעך כמוך **אני ד'.** דער רבש"ע זאָגט: האָב ליעב יעדען מענשען! ווייל איהר זייט אלע גלייך: כמוך! — טוהט צדקה מיט די אַרימע לייט, ווייל, **אני ד'!** מיך קענט איהר ניט בלאַפען! איין מענשען דעם צווייטען קען זיך צייגען אַלס אַ פריינד און אין אמת'ען איז ער גאָר זיין שונא. אָבער אַני ד' ווייס איך דאָך; מיך וועט איהר ניט אַפּנאַרען! (איך ווייס דאָך אז איהר קענט געבען).

די מ"ש אין שבת זאגט: מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור. — אייגענמליך האָט דער תנא געדארפט זאגען: מי שהחשיך לו, ווארום פעהלט דאָ דער וואָרט „לו"? נאָר אויסער דעם דין פון שבת, קענען מיר דאָ אין דער משנה געפינען דעם גרויסען מאָראַל פון דעם מעגליכען לעבען. ווייל דער וואָרט „דרך" מיינט דער לעבען פון מענשען: „דרך החיים".

דער מעגש איז דאָך דאָ אויף דער וועלט אזוי ווי א רייזענדיגער, ער פאָהרט בלויז דורך דיזע וועלט ווי א טוריסט. — דער קאָרנער מעגש זעהט ניט דעם אַרימאָן גלייך ווי דער וועג איז אַ פינסטערער. אין דער אמת'ען אַבער איז עס גאַנץ ליכטיג. עס איז נאָך ווייט צו שקיעת החמה! נאָר דער קאָרנער מעגש, ער איז אַ פינסטערער, ווייסט איהר רבותי וואס זיין ענדע איז? „נותן כיסו לנכרי", פרעמדע עמען אויף זיין געלד. „ואם אין עמו נכרי" אַבער אז ער וויל ניט געבען קיין נכרי, איז דאָ איין עצה: מניחו על החמור! זאל ער זיך פארלאָזען אויף די ת"ח, וואָס זיי הייסען טאַהן צדקה. חמור מאַכט אין ר"ת: אַכמים, מרנן אַרבעטן. — איך מיינט אזוי די משנה: מי שהחשיך: דער קאָרנער וואָס פינסטערט אַפּ זיין לעבען, ווייל ער פאַרגיסט זיך ניט און ניט דעם אַרימאָן, איז „ועזבו לאַחרים חילם". —

עס איז דאָ נאָך אַ קלאַס מענשען וואָס קיין אַרימע לייט גיבען זיי ניט, נאָר זיי זיינען מניחו על החמור: — זיי עסען אַליין אויף, זיי שטאַפען דעם אייגענעם חומר. אמת טאַקע, אַז אין עמו נכרי, אַט די מענשען וועלען פילייכט ניט לאָזען זייער געלד צו פרעמדע, אַבער דאָך זיינען זיי ניט זיכער אז דער אייגענער חמור זאל זיי טראַגען לאַנג דאָ אויף דעם עולם. דער זיכערסטער וועג איז ווי ר' שמלאי זאָגט: אַחר כל בהמה! ער זאל זיך לערנען אַ מאָראַל אז סוף בהמה לשחיטה, און אזוי איז סוף אדם למוֹת. ער דאַרף בעטראַכטען דעם אַחר כל בהמה, דעם סוף. — כשם שיצירתו מעפר כך סופו לעפר.

ווען דער מעגש איז הו"ש קראַנק, אַדער אין אַ סכנת, ער

ליידעט יסורים, דאן איז דא איין עצה: ער זאל וויינען און בעסען ביי גאט. ווייל די גמרא זאגט: (ברכות ל"ב) „שערי דמעה לא ננעלו“, איז דאך א קשיה דארטען אין דער גמרא: אויב די מויערען זיינען ניט פארשלאסען, טאג צו וואס דארף מען די מויערען?

דער ענטפער איז פשוט: די מויערען דארף מען פאר די שוטים, וואס דענקען, אז קיין צדקה דארף מען ניט געבען, נאר מען דארף וויינען. — **דמעות** איז אבער דער מיינט: **ד-מעות**, די מויערען פון די געלד פון צדקה. אט-די מויערען זיינען ניט פארשלאסען, — בכך, רבותי! גיט געלד אויף לחם עניים, וועלען זיך די מויערען עפענען פאר אייך.

ולא ירע לבבך בתתך לו (ראה)

ווען דער ארימאן בעט ביי דיר זאלסטו דאן ניט קרעכצען, און דערצעהלען אז דו ביזט אליין איין ארימאן (ולא ירע לבבך) גיט צדקה מיט שמחה, וועט אייך גאט העלפען אז איהר וועט האבען שמחות.

דרשה ג — להחזקת תלמידי חכמים

וגם פי' באבינו מלכנו

א"ר שמלאי „כך תורתו נתפרשה אחר כל בהמה חיה ועוף“.

רבותי! וואס וויל דא ר' שמלאי האבען, מיט דעם ווארט „נתפרשה“? לפע"ד וויל דא ר' שמלאי אויסדריקען אז אזוי ווי דער מענש איז כעשאפען געווארען נאך אלע באשעפענישען כדי ער זאל קומען אויף א פארטיגע וועלט, אזוי קען דער מענש אויך פיעל מעהר לערנען און פארשמעהן, דעם פירוש פון דער תורה, ווען ער באטראכט די נאטור פון די אלע חיות.

למשל, מיר לערנען אין פ"ד, „והוי זנב לאריות“ —

פארוואס? קוקט, רבותי, ארויף צו די לייבען אויפ'ן ארון הקודש: איהר זעהט ווי די לייבען האלטען זייערע עקען אין דער הויך! די נאטור פון דעם אמת'ן גדול איז, אז ער האלט אפילו דעם קלענ-סטען הויך, און הויכט אויף דעם נידעריגסטען, אפילו דעם עק!

ווען מיר טייטשען אזוי דעם מאמר: והוי זנב לאריות — פארשטעהען מיר זעהר גוט די שיכות פון דעם: הוי מקדים בשלום כל אדם. — אנדערש וואלט עס ניט האָבען קיין שום לאַגישע שיכות.

דער תלמיד חכם איז געגליכען צו א חמור, דערמיט וואָס ער דולדעט און טראַגט אויף זיך די משא פון חכמה. יששכר חמור גרם. . . ויט שכמו לסבול, אַדער ווי ר"ל האָט געזאָגט: „מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית את עצמו עליהן“ (ברכות סג, ב') מיר טייטשען דאַרטען אין דער גמרא: במי שממית — אזוי ווי א טוידטער שווייגט, אזוי מוז דער ת"ח אויך פיעל מאַהל שווייגען. אָבער עס איז קיין צווייפעל ניט, אז דער ת"ח איז איין „ארי“ (ארי: אותיות יר-א) (מערקווירדיג) מיר האָבען אמאָהל געהאט א רב אין קאוונע גראדע מיט דעם נאָמען ארי, ר"ת: ר' יצחק אַלחנן). ארי עלה מכבל (ב"ק קי"ז)

אַט דאָס זאָגט ר' שמלאי: כך תורתו נתפרשה: די תורה האָט מען ערשט דאן גוט פארשטאַנען! ערשט דאן איז זי נתפרש געוואָרען, ווען מען האָט שוין געלערענט פון די לייבען. — אחר כל בהמה חיה ועוף!

אייניגע ת"ח גיבען אונז אזעלכע קרעפטיגע, גוטע שטיק-לעך תורה, ממש ווי מילך „דבש וחלב תחת לשונך!“ — איך דערמאָן זיך, שמייכעל איך:

א פרוי האָט זיך באַקלאַגט פאר דעם מילך מאָן אז די מילך איז זעהר וואַסעריג. „עס איז ניט אונזער שולד“, האָט דער מילך-מאָן געזאָגט, די בהמה האָט געביך געוויינט וואָס איהר מילך מויג ניט, ווייל זי האָט ניט גענוג קיין גראַז צו עסען.“ — איך גלויב

אייד, — האָט די פרוי געזאָגט, — נאָר איך בעט אייך, זעהט אַז אלע טרערען זאָל מען ניט אריינשווינגען אין מיין באַטעל מילך... אַזוי קען זיין גיבען די ת"ח וואַסערדיגע תורה. ווייל זיי וויינען, זיי האַבען קיין פרנסה ניט. וואַסער אין דרוש.

אַט דאָס זאָגט די גמראַ אין ברכות: „אין הקמץ משביע את הארי“, דער קמץן גיט ניט דעם ת"ח, דעם ארי, גענוג אויף פרנסה אַז ער זאָל האַבען זאָט צו עסען. די אורזאכע איז, ווייל „אין הכור מתמלא מהוליתו“, הכור מיינט מען דעם מענשען, וואָס וויל ניט לערנען און איז לעדיג פון תורה און חכמה, אַזוי ווי א גרוב. אַט דעם לעדיגען מענשען איז וועניג די וועלט, ער ווערט קינמאַהל ניט פול. ממילא האָט ער דאָך ניט אויף צו שטיצען דעם רב, דעם ת"ח.

די שוהלען זיינען אויך כמעט לעדיג ! „דרכי ציון אכלות“ — ווען קומט מען אין שוהל, בלויז צו אכלות, ר"ל. אָדער — דור הולך ודור בא — ווען קומט מען אין שוהל ? ווען איז דור בא ? ווען דור הולך ! ווען ר"ל מען שטאַרבט !

עס איז דאָ נאָך א גרופע אין פרק ה': הולך ואינו עושה . איז דאָך א קשיה: ווי באַלד אַז אינו עושה טאָט צו וואָס געהט ער? דער תירוץ איז פשוט: הולך — ער געהט אין שוהל ווייל ער טהוט גאַרניט, ער ארבייט ניט און גיט גאַרניט. הכור: דער בייס-מענט פון שוהל וואו מען דאווענט א גאנצע וואך, אינו מתמלא — איז פוסטלעך...עס איז אַ הימעל געשריי !

אַז איך בין אמאָהל געקומען אין א קאָנטרי שוהל, אלס א גאַסט, און קיין זאך ניט פערלאנגט, האָט זיך דער יו"ר דער-שראַקען און זאָגט צו מיר: מיר האַבען דאָך א רב! — זאָג איך צום יו"ר: איך פערלאנג פון אייך גאַרניט! זאָגט ער צו מיר נאָך אמאָהל: עס וועט אויסקומען צוויי פערד אין איין שטאַהל. . . דער יו"ר איז געווען א יושב על המרכבה.

איהר מענט מיר גלויבען, רבותי ! אַז איך לייד א גרויסען

וועהמאָג אין מיין הארצען, ווען איך דארף איך דערצעהלען
אזא זאך, מיין פנים ברענט אויך פון בזיוניות, פון שאנדע, נאָר
איין תירוץ: ולא הכישרן למד ! איך וויל דאָך איך לערנען ! איך
וויל אז איהר זאָלט לערנען דעם אמת, דעם טרוקענעם הארמען
אמת, די לאגע פון די ת"ח. און איך האָב נאָר איין ווארט איך
צו זאגען אויפ'ן ענדע: העלפּט די ליידענדע רבנים, די חכמים,
די תלמידי חכמים ! זיי זיינען געביך גענוג פארשעהמט !

איך האָף אז מיינע ווערטער וועלכע זיינען גערעדט מיט'ן
פייער פון מיין הארצען, אז איך דערצעהל מיינע אייגענע בזיונות
וועלען אריין געהן אין יעדען אידענ'ס האַרץ און זיי וועלען
שטיצען די אַרימע חכמים און לערנער.

אין דער תפילה פון אבינו מלכנו זאָגען מיר א"מ כתבנו בספר
פרנסה וכלכלה. איז דאָך אַ קשיה ! וואָס דארפן מיר זאָגען דעם וואָרט
„בספר“ ? עס איז דאָך גענוג צו זאָגען כתבנו לפרנסה וכלכלה? נאָר
דער ענטפער איז : מיר בעטען : רבש"ע ! פארשרייב אונז אַז מיר
זאָלען צייט האָבען צו קענען האַלטען אַ ספר אין האַנדט און דערצו
אויך האָבען פרנסה וכלכלה, ווייל זעלטען ווען איינער האָט צייט אויף
ביידע זאַכען. כתבנו בספר וגם פרנסה.

דרשה ד — די נוטיגקייט פון ספרים

כך תורתו נתפרשה אחר כל בהמה חיה ועוף.

רבותי ! ווארום דארף ד"ש זאָגען דעם וואָרט נתפרשה?
מיר זיינען געגאנגען אַ גרופע ישיבה לייט זעהן דעם צירק
אין קאָוונע. דער פּערוואַלטער פיהרט ארויס אַ קליין מענשעלע
אויף דער ביהנע און פרעגט איהם אויב ער וויל משאָקאָלאַד?
געוויס האָב איך ליעב משאָקאָלאַד ! האָט דער קארליק גע-
ענטפערט. — אויב אזוי וועסטו מוזען ארויסקריגען דעם גרויסען
שטיק משאָקאָלאַד פון דעם לייב, האָט דער פּאַרוואַלטער געזאָגט.
באַלד איז ארויס אַ ריווגער לייב. דער קארליק האָט זיך געראַנ-

געלט מיט'ן לייב. אט איז דער משאקאלאד ביי דעם קארליק, אט איז ער צוריק ביים לייב. אזוי עמליכע מאהל. דער עולם האט אפלאדירט. שרייט אויס א ישיבה בחור: איך קען דאס אויך באווייזען! דער ישיבה בחור שמעהט שוין אויף דער ביהנע. און דער פערוואלמער זאגט צו איהם: געדענק! עס איז אויף דיין אייגענע ריזיקע. זאל איך ארויס פיהרען דעם לייב? ניין! זאגט דער ישיבה בחור. איך מיינ אז איך קען אויך באווייזען דעם קונץ וואס דער לייב האט באוויזען: איך קען ארויסנעמען די משאקאלאד פון דעם קארליק'ס מויל. . . אט דאס זאגט ר"ש. נאכדעם ווי די גרויסע לייבען האבען מפרש געוועזען דעם ים התלמוד, קענען מיר ישיבה לייט ארויסנעמען דעם משאקאלאד פון אט די לייבען און עס איבערגעבען אין אזא שפראך אז אפילו קארליקעס זאלען קענען געניסן דעם געשמאקען משאקאלאד פון דער תורה.

אט דאס מיינט „נתפרשה תורתו אחר כל חיה. כך היא דרכה של תורה, פת במלח — פת איז גימט' תלמוד. — מען דארף בא'מעס'ען דעם תלמוד, דאס לערנען. מען דארף דאס לערנען גוט מפרש זיין.

דרשה ה

גמילת חסדים און דער נוץ פון ביכער

כדי צו בא'מעס'ען די תורה מוז מען לערנען פון אלעס און פון אלעמען. איך דענק, אז מען קען טייטשען דעם מאמר פון ר"ש אזוי: כשם שיצירתו, כך תורתו. נתפרשה אחר כל בהמה חיה ועוף. — דער מענטש קען געניסען פון דער חיה, איהר פלייש,

איהר ארבייט, און אויך לערנען חכמה און וויסענשאפט פון איהר (איוב לה) מלפנו מבהמות ארץ מעוף השמים יחכמנו. — דערפאר איז דער מענטש באשאפען געוואָרען צו דער ענדע.

געוועהנליך, מוז מען זיין צוערשט גוט אָנגעלערנט אין דער תורה, ווייל אויב ניט קען מען זיך הו"ש אויסלערנען פון די חיות שלעכטע היה'שע מדות און נאַרישקיימען.

די וועלט זאָגט: א פערד פאַהרט דורך די וועלט און בלייבט א פערד. — אז איך דערמאָן זיך שמיכעל איך.

א איד וואָס האָט ביי זיך געהאט איין אויפגעשריבענע דרשה פון וועלכער ער פלעגט זאָגען, האָט איינמאָהל, פאַהרענדיג, פארלוירען דעם פאפיער. און ער זעהט ווי דאָס פערד הויכט עס אויף און איידער ער האָט צייט געהאט דאָס צוריק צו כאַפּען האָט דאָס פערד אויפגעגעסען די גאַנצע דרשה.

איז ער אָנגעקומען צו דעם מיטינג וואו מען האָט איהם ערוואַרמעט אלס רעדנער, און ער האָט געזאָגט: פריינדע! מיט מיין דרשה האָט פאסירט איין אומגליק! נאָר וויסען זאָלט איהר אויב עס וועט קומען א פערד און אייך האַלטען א דרשה, זאָלט איהר וויסען אז עס איז מיינע.

רבותי! איך זאָג אייך בלי נוזמא, אז מיר האָבען יעצט אסאך פערדישע רעדנער. . . אָבער תורה אָהן ערפאהרונג אין לעבען איז אויך ניט קאָמפליט.

הערט איין עפיואָד:

מען האָט געוואָלט גרינדען אין א שטעדטעל א גמילת חסדים. ברענגט מען א ישיבה בחור, ער זאָל אויפקלערען די נויטיגקייט פון א גמ"ח. דער ישיבה בחור פאנגט אָן זיין רעדע:

רבותי! א ישוב'ניק קומט אין דער ישיבה נעמען איין איידים. פרעגט איהם דער ראש הישיבה: איהר האָט עפּים א געראַמענע

מאכטער? חו"ש! האָט דער ישוב'ניק געענטפערט. איך דאנק
גאָט וואָס איך האָב ניט קיין מיידלעך. — מאָ צו וואָס דארפֿט
איהר איין איידים? פרעגט דער ר"י פארוואונדערט. — איהר
פאַרשטייט, רבי, מיר האָבען אין דאַרף ציגען, בהמות, גענו
היהנער און אַפילו חזירים זעהען מיר ביי די גויים. מאָ זאָל שוין
זיין איין איידים אויך. — אזוי, רבותי, האָט איהר דאָ אין דעם
שמעדרטעל אט די אלע זאכען. מאָ זאָל שוין זיין א גמילת חסדים
אויך. — איהר קענט זיך שוין פאַרשמעלען וויאזוי דער עולם
האָט געפיהלט, נאָך אזא דרשה, ספעציעל, אז זיי האָבען זיך
געפיהלט, אז קיין ח' פעהלט דאַרמען ניט. — אָט דער ישיבה
כחור האָט געקענט אסאך לערנען נאָר עקספיריענס-אמעריקא
האָט ער ניט געהאט . . .

צו דער גרינדונג פון אזא נויטיגען אינסטיטושאָן ווי א
גמ"ח, זאָג איך פאַלגענדע ווערטער :

רבותי ! די גמרא (אין סוכה מ"ט) זאָגט: גדולה ג"ח
יותר מן הצדקה. און די תורה זאָגט: אם כסף תלוה את
העני עמך (משפטים), איז דאָך אייגענטליך א קשיה: סמייטש,
אויב ער איז איין עני, מאָ ווי קען מען איהם לייהען געלד? איין
אַרימאן קען דאָך ניט באצאָהלען. ! מען מאַכט דאָך חו"ש דעם
אַרימאן דערמיט פאר א רשע — לזה רשע ולא ישלם — עס איז
אויך קשה דער איבעריגער וואָרט „עמך“.

דעם ענטפער צו די צוויי קשיות וועלען מיר געפינען
אין דער גמרא ב"ב: נענה ר' אליעזר . . . וחסד לאומים חסאת . . .
שאינם עושים אלא להתגדל . . .

רבותי ! ווען מיר וואַלטען זיך אינטערעסירט אין העלפען
דעם אַרימאן מיט איין אמת, ווען מיר האלטען דעם אַרימאן
„עמנו“, אז ער איז אונזער גלייכען, דאן וואלטען מיר אין 99
פראָצענט פון די אַרימעלייט געהאַט צוקונפטיגע געבער און ניט
קיין נעמער. די שטיצע וואָס מיר גיבען דעם אַרימאן איז יעדענ-
פאלס א גמילת חסד. ווייל אויב דער אַרימאן קען געביך ניט

באצא־הלען, ווערט ער דערמיט ניט קיין רשע, ווייל דער רבש"ע באצא־הלט זיכער צו דעם מלוח. מלוח ד' חונן דל. — דער אומגליק איז אָבער „שאינם עושים אלא להתגדל" אסאך פון די געבער מיינען ניט ערנסט צו העלפען דעם אַרימאן, ער זאל ניט דארפען זיין איין אַרימאן. עס טרעפט אז דער אַרימאן איז גאַר געצוואונגען צו ווערען אַ שנאָרער. „כי האַ דשבתאי בר מרינום בעי מינייהו עסקא ולא יהבו ליה" (ביצה ל"ב).

אזוי ווי אַ מחבר איז געקומען צו אַ ביזנעס מאַן. ווי גאָר דער ביזנעסמאן האָט דערהערט, א בוך ! האָט ער אָנגעפאנגען שרייען : סמיטש! עס איז דאָ צופיעל ביכער, עס איז איין שנאָרעריי ! ווער דאַרף אזויפיעל ביכער !?

רופט זיך אַפּ דער מחבר: אַט זעהט איהר! דאָס איז דאָך דאָ אין מיין בוך, איך גיב זיי דאָ, די מחברים, א ריכטיגע פאַרציע, איך מאַך חוזק פון זיי, ווער דאַרף דאָס די ביכער זייערע? זיי וועלען שוין פאַרזאָגען א צעהנמען צו שרייבן ביכלעך אַט די שנאָרער! — מיסטער, וויפיעל קאָסט א בוך? רופט זיך אַפּ דער איד, און גלייך האָט ער באַצאָהלט צוויי דאָלאַר, און אַ האַפּ גע-טהאָן דעם בוך . . .

אזוי איז אַט דער מחבר ער וויל גרייכען מיט חכמה, צו די נאָ-רישע אידען, וואָס פאַרשמעהען ניט, אַז אַ בוך איז אזוי נויטיג ווי ברויט. „אם אין תורה אין קמח". און מען דאַרף ניט בעטראַכטען דעם חכם פאַר אַ שנאָרער, ווען אַ מחבר בעט אַז מען זאל קויפען זיין ספר, גרויסט זיך ניט געגען איהם. „לא יטמא בעל בעמיו להחלו (אמור)האלט ניט נידעריג דעם בעטער. „להחלו" מלשון „ויחל". — בעל בעמיו — איהר, בעה"ב, טהוט מיט'ן אמת, אַהן גאווה — את העני עמך — האלט דעם אַרימאן אלס אייער גלייכען.

און יעצט, רבותי!

בנוגע דעם גמ"ח וואָס איהר געהט דאָ גרינדען, זאָלט איהר וויסען אז די תורה זאָגט אין דער סדרה תצא: „לנכרי תשין

ולאחיד לא תשיך. ד"ה אז ביי א אידען פאר מען ניט נעמען קיין פראצענט. איז דאך אבער א וועלט קשיה: פארוואס זאגט די תורה אז ביי א נכרי מעג מען יע נעמען? סמייטש! וואו איז יושר?

דער ענטפער, רבותי, איז פשוט: די תורה זאגט אז ביי די נכרים אין זייערע געזעץ ביכער איז דאך נימא אזא געזעץ אז מען זאל ניט פארען פון קיין אידען נעמען פראצענט. נאר אדרבה, מען מעג יע נעמען פראצענט. מא אױב ער איז א נכרי, ד. ה. ער איז א פרעמדער צו דעם געזעץ, מענטשן נעמען ביי איהם אזוי גוט ווי ער נעמט ביי דיר. וד"ל.

אבער איהר, ברידער, העלפט איינער דעם צווייטען, אהן פראצענט. „אחר כל בהמה חיה ועוף" זעהט און לערענט זיך אפ אז בייסען איז א מיאומע מדה פון א חיה. און פראצענט הייסט נשך, עס בייסט, אוי בייסט עס! נאך א מיין בייסען! בכן דארפט איהר גרינדען א גמ"ח וואו מען זאל לייען אהן פראצענט. — ותבוא עליכם ברכה. אכי"ר.

באמערקונג: — „לזה רשע ולא ישלם" מיינט ווען ער לייט מיט דעם געדאנק לכתחילה אויף ניט צו באצאהלען, היינט: לזה: רשע. בשעה שהוא לזה הוא כבר רשע, כי אם לאו היה צ"ל: לזה ולא ישלם רשע.

רבותי! זייט אבער ניט ווי יענער בעל צדקה, — האט רחמנות! בעט ער: שענקט א נדבה פאר איין ארימער אלמנה מיט 6 סיגער, וואס האט ניט אויף רענט. מיסטער, ווער זייט איהר? איך בין טאקע איהר לענדלאָרד...

מצורע

דרשה לשביעי של פסח

זאת תהיה תורת המצורע והובא אל הכהן.

רבותי ! איך וויל דאָ ניט פרעגען קיין סך קשיות — איך
פרעג ניט ווארום די תורה זאָגט: תהיה, א לשון עתיד.

עס אַרט מיך אַבער זעהר שמאַרק דער לשון „והובא“.
פארוואָס זאָגט ניט די תורה ובא אל הכהן?

ווייסט איהר ווארום? ווייל די פראקטיקע לערענט אונז אז
דער קראַנקער שרעקט זיך פאַר'ן דאָקטאָר. — מען דאַרף דעם
קראַנקען צוהעלפּען ער זאָל געהן צו א דאָקטאָר.

דערפאַר זאָגט די גמרא : בא ליטהר מסייעין אותו. מס'
שבת דף קד. עס איז זעהר לייכט צו ווערען אַ טמא, אַ מוצא-רע.
די אויפגאַבע פון אמת'ע אידען איז צו העלפּען אַט די געפאַלענע
קומען צוריק צו דער תורה און ווערען טהור.

והובא אל הכהן ! די שוהל, דער רב, דער כהן דארף
האַבען אין זיך אַ מאַגעטישע קראַפט, אַ כח המושך, אריין צו
ברענגען דעם עולם אין שוהל.

די תורה רעדט פון דער צוקינפטיגער צייט: „זאת תהיה
תורת ! אַט אזוי וועט מען אין אונזער צייט דארפּען פאַר-
שפּרייטען תורה — והובא ! ער זאָל געבראַכט ווערען. — מען
דארף צוציהען דעם עולם, ווייל פון זיך אליין וועט ער ח"ו ניט
וועלען געהען אין שוהל. די שוהלען וועלען זיך רופּען צענטערס,
ווייל עס וועט דאַרמען פּעהלען אַ צעהנטער צו דעם מנין.

ווען איך דערמאָן זיך, שמייכעל איך. —

א פרעזידענט פון א מאָדערנע קאָנגרעגיישאַן, האָט גע-
וואַלט צוציהען אַ גרויסען עולם אין שוהל, האָט ער אָפּגעשטימט
צו נעמען אַ גרויסען חזן. אויף מאָרגען איז ערשינען איין אנאָנס
אין פּייפּער, אז אויף דעם אדרעס זוכט מען אַ פינישער. עס זיינען
געקומען אסאך שניידער, זעהען זיי עס איז אַ שוהל. ס׳מיינט!
ווארום האָט איהר אדווערטייזט פאר אַ פינישער? איהר דארפט
דאָך גאָר אַ בעל תּפּלה! האָבען אַלע שניידער געשריען צו דעם
פרעזידענט.

איך קען ניט אפּאַרדען קיין חזן צו נעמען. האָט דער פרעזי-
דענט געשריען, איך דאַרף גאָר אַ מאָן מיט אַ שעהנער שטימע,
ער זאָל ניט דאוונען, גאָר בלויז פינישען ביי יעדער תּפּלה, און
אַ פינישער דאַרף דאָך קאַסטען ביליגער ווי אַ חזן.

אונזער פרעזידענט האָט זיך נעביך אָפּגענאַרט אין צוויי
זאַכען: ערשמענס, אז אַ פינישער נעמט מעהר געלד פון אַ בעל
תּפּלה, און צווייטענס, אויף צוציהען מעכערס דאַרף מען די
הויפט זאך אַ קלוגען רב, אַ גוטען רעדנער. דער רב זאָל איינזויק-
לען דעם מוסר אין אַ וויציגען משל און זאָל דער עולם האָבען
פּערגעניגען פון גאָט״ס תּורה, עס זאָל זיין: יערב נא אַת דברי
תּורתך.

אַט הערט למשל ווי איך מיינט איין דעם פּסוק: סוס ורוכבו
רמה כּים; אייגענמליך, וואָס איז דער פּערד שולדיג? דער פּערד
איז דאָך איין אונשולדיגע חיה — הערט זשע רבותי, אַ משל:—

ביי אַ פּריץ איז געווען אַ קאַסטבאַרער פּערד. ער האָט
געהאַט די ווערטה פון עמליכע טויזענד דאָלאַר. זיינען געקומען
צוויי גנבים באַנאַכט צו גנב'נען דעם פּערד. האָבען די גנבים דאָך
געוואוסט אז דער פּריץ וועט זיך געוויס לאָזען קאַסטען אסאך
געלד און וועט געפינען דעם פּערד מיט די גנבים. האָבען זיי
געטהאָן אַזוי: איין גנב האָט אַוועקגעפירט דעם פּערד, און דער
אַנדערער האָט אויף זיך אָנגעטהאָן די פּערדישע צוים און זיך
געשמעלט אויף אַלע פּיער, ביי דעם האָבער.

ווי ערשמוינט איז דער פריץ געוואָרען, ווען ער האָט דער-
 הערט אז דער פערד איז ניטאָ, און א מענש שמעהט אין זיין
 פלאץ און עסט האָבער. — סטייטש! האָט דער פריץ געפרעגט:
 דעם משונה'דיגען מענשען, ווי קומסטו אהער? מה מעשיך?
 רופט זיך אָפּ אַט דער פערד (גנב): פריץ! זיי וויסען, אז איך בין
 א געשמראָפטער מענש, און בין פון א זינדיגען מענשען געוואָרען
 א פערד, און ווייל אין מיר איז דאָך געווען עטוואָס מענשליכעס
 פון פרייהער, דערפאר בין איך געוועזען אזא געלערענטער פערד.
 אָבער מיין שטראָף האָט זיך געענדיגט צו די פינף יאהר, און
 יעצט פריץ, לאָז מיך פֿאַהרען אהיים צו מיין פאמיליע.

דער פריץ האָט געגעבען דעם פערד (גנב) א גרויסע סומע
 געלד און אָפּגעלאָזען אהיים.

אין אייניגע מאָנאַטען ארום האָט דער פריץ דערקענט זיין
 פערד אויף א פערד מאַרק. האָט דער פריץ אריין געשושקעט
 דעם פערד אין אויער: געשמראָפטער, זינדיגער מענש! זינדיגע
 נשמה! וואָס פאַר איין עולה האָסטו שוין נאָך אַמאָהל אָפּגעטהאָן!
רבותי! צרעת ר"ל קומט דערפאר וואָס מען האלט
 די קאָפּ צו הויך און מען איז גרויס ביי זיך אזוי ווי א פערד
 וואָס האלט זיין קאָפּ הויך. „יען כי גבהו בנות ציון“ (ישעי').
 אַט דעם סוס ורוכבו מיינט מען, די צוויי-פּוסיגע מצריים. —
 דאריבער זאָגט דער פּסוק: „אל תהיו כסוס“ (תה' לב) ווייל א
 בעל גאווה איז א זינדיגער מענש און א געלערענטער פערד.

אַט יעצט קענען מיר פארשמעהן פארוואָס דער שטן האָט
 געשלאָגען אויב'ן מיט צרעת. דער רבש"ע זאָגט צו דעם שטן:
 „השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמהו בארץ“, איז דאָרטען
 ניט דער פשט אז אזא צדיק ווי איוב איז ניטאָ אויף דער וועלט.
 דאָס קען דאָך ניט זיין. איוב איז ניט געווען דער צדיק אין דער
 וועלט. א צדיק וואָלט דאָך ניט געשוויגען ווען פרעה זאָגט:
 הבה ונתחכמה לו. נאָר דער פשט איז דאָרטען אזוי: השמת לבך?
 דו זעה נאָר! איוב דענקט אז אין כמהו. ער האלט זיך פאר איין
 צדיק'ל, א בעל גאווה, א געלערענטער פערדעל, גיב איהם נאָר

א פראַבע מיט א פאַרציע צרעת, (ימינד ד') תרען אויב—
אותיות : צרעת אויב.

עס איז אמאָהל געקומען א איד צו דעם בעש"ט און זאָגט:
רבי ! איך בין א צדיק ! איך טראַג אויף זיך ווייסע כגדים,
לקיים: ככל עת יהיו כגדיך לבנים. איך האָב גלגול שלג משום
ענוי נפש, און צוועקעס אין די שייך. — זאָגט דער בעש"ט: קוק
אין פענסטער, וועסטו זעהען נאָך א צדיק. און ער צייגט איהם
אויף א ווייסען פערד: — ער טראַגט ווייסע כגדים. ער איז זיך
מתגלגל בשלג. ער טראַגט צוועקעס אין די שייך—א פאַדקאָווע
און ער טרינקט אויך ניט קיין בראַנפּען.

ווען מיר האָבען געשריען צו ג-ט על הים, זאָגט ג-ט: דבר
אל בני ישראל ויסעו, ר"ת אויב. דער שמן האָט מקטרג געוועזען
אויף אידען ביי קריעת הים, האָט ג-ט געזאָגט צו דעם שמן: געה
בעסער צו אויב'ן, צו דעם בעל גאווה.

זעהט זשען, רבותי! אַז איהר ווילט צוציהען אידען צו
אידישקייט און צו דער שוהל, זייט אויף זיי ניט מקטרג... —
נאָך מיין מיינונג האָט נאָך קיינמאָהל א איד ניט געטאָהן קיין
עולה, מיט זיין גוטען ווילען. — „חק נתן ולא יעבור“ חק איז א
לשון מזון, מלשון: המריפני לחם חקי. ד. ה. חק נתן, ווען אידען
האָבען וואָס צו עסען, ולא יעבור, וואָלמען זיי ניט עובר זיין אויף
דער תורה. אַט דערפאר דערצעהלט דאָ אין דער סדרה, דער
מדרש, די מעשה פון דעם סוחר וואָס האָט פארקויפט דעם סם
חיים, „האיש החפץ חיים, וכו', נצור לשונך מרע.

תורת המצורע די חכמה פון דעם מצורע איז, — והובא
אל הכהן: צו ברענגען להר"ע אויף דעם ת"ח, דעם כהן המחזר
על הגרנות...

לפע"ד הן יש להקשות על הכ' ונרפא נגע הצרעת מן הצרוע
היה צ"ל ונרפא הצרוע מצרעתו. כי כפי הכי משמעו שהצרעת
היא צריכה לאותה רפואה ולא הצרוע.

כפי דרשתי אבאר שהחטא סר מאליו, לו היה להחוטא
פרנסת ביתו, היינו מצבו יתרפא, וממילא ישוב מדרכו, כי אין
שום חוטא או מצורע כלל, אלא יש סיבה הגורמת, והיא
סיבת הדחקות, צרעת ממארת היא. והכהנים האמתים צריכים
לרפאות את הצרעת וממילא לא יהיו מצורעים, או מחוץ-למחנה—
קעס... .

אחרי מות

דרשה א

הספר על אשה שהשאירה בנים טובים

רבותי! די תורה זאגט דא אין דער סדרה, „בזאת יבא אהרן אל הקדש“, זאגט רש"י: בזאת איז בגימט' 410, א רמז אויף דעם ערשטען ביהמ"ק, וואס איז חרוב געווארען נאך 410 יאָהר, היינט, רבותי, איז ביי אונז אויך דא א חורבן ביהמ"ק.

אחרי מות, ווייל עס איז געשטארבען א כשר'ע אידישע פרוי, א הייליגטהום פון איהרע קינדער, א ביהמ"ק מעט. ווייל א פרוי איז: בית. און א מאמע איז א ביהמ"ק. — דער ווארט „זאת“ איז בגימט' תח — 408. — רבותי! מיר האָבען אמאָהל געהאט זעהר א בימערען שנת תח, א יאָהר ר"ל פון גזירות רעות אויף אידען און פאָגראַמען! מען האָט גע'הרג'עט אידען! אזוי היינט אויך, רבותי, האָט מען געמאכט א פאָגראַם אויף אַט די קינדער: זייער מאַמע האָט דער מהמ"ו אוועק גע-רויבט פון זיי.

די גרויסע צדיקים האָבען געזאָגט אז „מאת ה' היתה זאת“ היא נפלאה בעינינו! — מיינט עס דעם יאָהר ת"ח, וועלכער איז גימט' זאת. איז באשטימט געווארען אז משיח זאָל קומען און די מתים זאָלען אלע לעבעדיג ווערען, מיר זאָלען זעהען די גרויסע וואונדער פון גאט.

זיי האָבען געטייטשט אזוי דעם פסוק: מאת ד' היתה זאת, אין דעם יאָהר זאת וועלען מיר זעהען די וואונדער פון גאט. ווייל ביפאָר משיח וועט קומען, דארף זיין חבלי דמשיחא. מענשען וועלען געביך שטארק ליידען גרויסע יסורים. רבותי! איך זאָג אייך, אז היינט ליידען מיר אויך גרויסע יסורים, וואס קען נאָך זיין ערגערע יסורים, ווי ווען מיר זעהען, אז קינדער פארלירען זייער מאַמע! עס וואָלט שוין היינט געמעגט זיין תחח"מ, און אלע

אונזערע ליעבע און געטרייע וואָס זיינען פון אונז אוועק גערימען געוואָרען זאָלען לעבעדיג ווערען. ווייל די חבלי דמשיחא האַבען מיר שוין געלימען.

דער נביא ירמיהו זאָגט: אל תבכו למת — באוויינט ניט דעם מויטען — בכו בכו להולך. דאָס מיינט, מיינע פריינדע, דעם מאַן פון דער פארשטאַרבענער, דעם מאַמען פון די קינדער! ווען אַ פרוי שטאַרבט, ווערט מען דערנאָך אַ הולך, מען קען זיך ניט געפינען קיין אַרט, מען געהט אַרום ווי אין איין עולם התוהו, ווייל ווען אַ מאַן לעבט אַפּ מיט זיין פרוי אזוי פיעל יאָהרען, פאַר-שטעהען זיי שוין איינער דעם צווייטען ניט נאָר אויפ'ן וואונק, נאָר זאָגאר מען דערקענט איינער דעם צווייטענס טריט. עס איז קיין אונטערשיעד אויב דער מאַן זאָגט עס ארויס, אָדער ער האַלט עס אין האַרצען — דער פּייער פון זיין לעבען איז אויסגעלאָשען געוואָרען צוזאַמען מיט דער ליכט פון דער פרוי'ס אויגען. מיט דעם טוידט פון דער פרוי איז אַפּגעשטאַרבען אַ שטיק לעבען פון דעם מאַן. אַ שטיק פון זיין אייגענער נשמה — ער האָט פאַר-לירען זיין אמת'ען האַרץ-פריינד! עס איז אַ שרעקליכער אומ-גליק, דער מאַן פון דער פרוי מאַכט דורך אַ שטאַרקען קריזיס יעצט, אַט דערפאַר זאָגט די גמרא אין סנהדרין כב: אין אשה מתה אלא לבעלה.

ווען אונזער אלעמענס מאמע, די מוטער שרה, איז גע-שטאַרבען, זאָגט די תורה: לספוד לשרה ולבכותה. איז דאָך אַ קשיה: פריהער האָט דאָך געדארפט זיין לבכתה, ווייל ג' לבכי וז' להספד, נאר דער ענטפער איז פשוט:

אברהם אבינו האָט דערצעהלט שרה'ס מעלות, פאַר אלעמען וועלכע האַבען ניט געוואוסט פון איהרע מעלות, ווייל שרה איז געוועזען „באהל“, ניט קיין ארומגעהערקע, אַ גרויסע בעל-הבית'טע אין הויז, אַ געטרייע מאַמע, און ערשט דאן האָט דער עולם נאָכאמאָהל אַנגעפאנגען וויינען.

רבתי! אַט די פרוי איז געוועזען אַ צווייטע מוטער שרה! אַ געטרייע מאַמע, אַ גרויסע ווירטין, אַ כשר'ע נשמה!

די גמרא אין שבת, דף ע"ב, זאגט : כל המוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרן ומניחן בבית גזיו. פרעגט די וועלט, סמייטש ! וואס מיינט אדם כשר? זאגט דארטען דער אנדות מהרש"א, אז אדם כשר מיינט מען דעם מענשען וואס איז אפילו ניט קיין בעל תורה, — דאלו בבעל תורה, יש לבכות על התורה שחיה לו והיא אבדה לדורו כמותו. אבער דאך פארוואס בא-נוצט די גמרא אזא שפראך ווי „כשר" אויף א מענשען? כשר ווערט דאך אייגענטליך באנוצט אויף איין עסענווארג.

רבותי ! דער ווארט **כשר** קען מען זאגען איז פון דעם לשון **כשרון**, ד. ה., פעהיגקייט. אט דאס מיינט די גמרא, מען דארף וויינען אויף דעם פעהיגען מענשען וואס שטארבט אפ, אט דער מענש וואס האט מיט זיינע פעהיגקייטען געבראכט זעהר אסאך נוצען דער וועלט. יעצט וועלען מיר שוין ממילא פאר-שמעהען פארוואס דער רבש"ע דארף צעהלען די טרערען און בעהאלטען זיי, ווייל דאס איז דאך א גרויסע קשיה: צו וואס דארף מען עס צעהלען טרערען און בעהאלטען זיי אין אוצרות? וואס איז עס דען די טרערען? דיאמאנטען? נאר דער שכל דערפון איז אזוי: ווען מיר אידען בעמען ביי גאט: זכרנו לחיים, כתבנו בספר החיים, רבש"ע! נעם אונז ניט אוועק פון אונזערע קינדער-לעך ! הויבט אן דער מקטרג צו טענה'ן: דו זעהסט, רבש"ע ! זוי ער וויל אלעס נאר פאר זיך, אבער פאר יענעם ארט איהם ניט. דאן נעמט דער מליץ יושר און שליסט אויף אט דעם אוצר פון די טרערען וואס מיר האבען געוויינט אויף די כשר'ע נשמות, און זאגט: רבש"ע ! דו זעהסט, זיי האבען אויף יענעם אויך רחמנות געהאט !

דערפאר, מיינע פריינדע, וויינען מיר אויף די גוטע מענשען וואס מיר פארלירען, ר"ל.

יהי רצון אז אונזערע טרערען זאלען ווערען אנגענומען און מיר זאלען שוין מעהר ניט וויסען פון קיין יסורים.

רבותי ! דער ווארט : בזאת איז גימט' צום,

קול ממון. איש בער לא ידע, עם זיינען דא מענשען, וואס ווייסען
ניט פון צום און קול וואס איז גימט' בער, אבער: וכסיל לא יבין
את זאת. ער וויל אפילו פון קיין ממון, ד. ה. צדקה, אויך ניט
ווייסען. אבער איהר, רבותי, איהר ווייסט דאך אז מען דארף
געבען צדקה. טא גיט צדקה !

רבותי ! איך פערגלייך דא אין מיין דרשה דעם טוידט פון
דער פרוי צו דעם חורבן ביהמ"ק — ווייסט איהר פארוואס?

ווייל די תורה זאגט: ולבכתה מיט א קליינס כף. כף איז
גימט' 100. ווען א מאמע שטארבט ר"ל, איז גלייך ווי דער
ביהמ"ק וואס איז געוועזען 100 איילען די הויך, איז חרוב גע-
ווארען, ד. ה., די 100 איילען זיינען געווארען קליין און צובראכען.

צוליעב נאך איין אורזאכע פארגלייך איך אייער מאמען צו
א ביהמ"ק: ווייל איך קוק אן די קינדער מיט אזא איבערגעבענ-
הייט, און איך זאג די ווערטער וועלכע מען האט געזאגט אויף
זעהר א גוטען זוהן, דורך איהם האט מען געבענשט זיין מאמען
אלע מאהל און מען האט געזאגט: ריב"ח, אשרי יולדתו (פ"ק ב) —
וואויל איז דער מאמען וואס זי האט געהאט אזוינע גוטע קינדער.
ווייסט איהר פארוואס מען האט געבענשט ריב"ח'ס מאמע, ווייל
זי האט איהם אין וויגעלע געטראגען אין אלע בתי מדרשים, אז
זיינע אויערען זאלען זיך אנוואפען מיט תורה. און אזוי האט אט
די מאמע אויך ערצויגען גוטע קינדער.

הספד — דרשה ב

להקמת מצבה — על אם צעירה.

די תורה זאגט דא אין דער סדרה: בקרבתם לפני ד'
וימותו. — רבותי ! אט דער פסוק איז דא מקוים געווארען
אויף אט דער יונגער מאמען. גאט האט מקרב געווען איהר טויט.
„בקרבתם לפני ד'“ — גאט האט זי צו שנעל צוגענומען פון אונז.

מיט 42 יאהר צוריק איז זי געקומען צו אונזער וועלט, און מיט א יאהר צוריק האט זי אונז פארלאזט.

רבתי ! מיר וואלמען קיינמאהל ניט פארשמאנען דעם פסוק: אדם יסודו מעפר וסופו לעפר, ווען מיר זעהען ניט די ענדע פון מענשען. מיט 42 יאהר צוריק האט ערגיץ אין א הייוקע אפגעקלונגען א קינדערשער קול, און א שמש האט געזאגט: מי שברך . . . הוא ירפא את היולדת ויקרא שמה בישראל . . . פון א שטיק ערד האט גאט באשאפען אזא טייערע ווערטפולע כלי, אזא שעהנע מאמע, אזא געטרייע פרוי און ליעבע מאכטער און יעצט האט גאט צובראכען די ערדענע כלי. ער האט צוגענומען די נשמה! און די שעהנע מאמע ליגט דא ווי א כלי חרס הנשבר. גענומען פון דער ערד און צוריק צו דער ערד.

פון דעם ערשמען מאמענט וואס דער מענש ווערט געבראען זאגט די ערד: נו ! ווען וועסטו שוין קומען צוריק צו מיר ? אבער — בקרבתם ! עם איז צו שנעל, צו שנעל ! צו נאהענט די צייט געוועזען ! אינגאנצען 42 יאהר ! אזוי ווי א גוטער חלום איז עם אוועקגעפלוויגען, אזוי ווי ערשט נעכמען געוועזען, אזוי ווי איין טאג איז דאס שנעל דורך געלאפען . . .

דער נביא ירמי' זאגט : אל תבכו למת... בכו בכו להולך, דעם טוימען דארף מען ניט באוויינען אזוי שמארק. ווייל ער איז שוין זיינס איבערגעקומען. עם איז נאך שוועהר די מינומען, ווען די נשמה הויכט זיך אן געזעגען מיט דעם גוף. מען ווערט איינער צו דעם צוויימען אזוי צוגעוואוינט! עם ווילט זיך ניט פארלאזען אזא שעהנע וועלט... עם שמעלט זיך פאר דעם שמארבענדען פארשידענע בילדער...עם ווילט זיך ניט פארלאזען די היים, מיט די קינדער אויף אייביג.

אבער נאך דעם טויט קען זיין, איז דעם טוימען ניט שלעכט. והראיה, די גמרא זאגט אין נדה ל', ע"ב: ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים, שנאמר מי יתנני כירחי קדם (איוב כ"ט). אז ביפאר מען ווערט געבראען איז פיעל בעסער.

אויב אזוי קען דאך זעהר מעגליך זיין אז נאך'ן טוידט איז אויך בעסער. „טוב יום המות מיום הולדו“. שלעכט אבער און בימער איז דעם מאן מיט די יתומים. בכו בכו להולך, הולך בלי מרגוע. דערפאר וויינען מיר אזוי ווען מיר זאגען נאך כל נדרי די ברכה: שהחינו. ווייל דער גזר דין ווערט דאך דאן אפגע'פסק'נט: מי יחיה? — חתמנו בספר החיים! בעמען מיר ביי גאט. איז דאך א קשיה: מעג מען דען חתמ'נען יו"כ? נאר דער געדאנק דערפון איז דא זעהר א לאגישער. מיר בעמען ביי גאט: רבש"ע! זעה, אז דער ספר זאל זיין גאנץ ווי פער'חתמ'עט, ווייל ווען א מאמע שטארבט, איז גלייך ווי פון א בוך רייסט זיך אפ די טאוולען און הו"ש די בלעטלאך ווערען צופאלען. דער מענש איז דאך א ס"ת. ישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה. א ס"ת איז יעצט פארברענט! האלט זיך איהר בלעטלאך, איהר קינדער, צוזאמען און האלט דעם אפגעריסענעם בוך גאנץ! ער זאל זיך שוין מעהר ניט רייסען. עס זאל זיין בספר— א גאנצער ספר.

בקרבתם די מאמע איז יעצט נאעהנט צו גאט, לפני ד'!
און זי זאל פאר אייך מתפלל זיין פאר דעם רבש"ע.

א גרויסער רעדנער האָט זיך באַקלאַגט פאַר'ן דאָקטאָר, אז עס טוט איהם וועה דער בויך. — צייגט מיר אייער צונג, — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר. — גלויבט מיר, אז איך קען מיט מיין צונג ניט שילדערען מיין וועהמאָג, האָטש איך בין אַ גרויסער רעדנער, האָט דער רעדנער געענטפערט.

קדושים

דרשה א

החוקת תלמידי חכמים

וכי תבאו אל הארץ ונמעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו. זאגט רש"י: ואטמתם אטימתו, יהא אטום ונסתם מליהנות ממנו שלש שנים. דא זאגט די תורה, אז די ערשמע דריי יאהר נאך דעם פלאנצען פון א בוים מאר מען ניט עסען די פרוכט פון דעם יונגען בוים, דאס רופט זיך ערלה.

איחר הערט רבותי !

איך וואלט זיך קיינמאל ניט אונטערגענומען צו געהן זאגען א מעם מיט א שכל אויף אט דער מצוה פון ערלה, און געבען צו פארשמעהען דעם עולם פארוואס די תורה האט פאר- באטען צו עסען די פרוכט פון די ערשמע דריי יאהר און קיין הנאה ניט האבען פון די פרוכט?

ניט א קוק, רבותי ! אין רש"י היה רע"ק אומר, דברה תורה כנגד יצה"ר שלא יאמר אדם ד' שנים אני מצטער בו חנם. איז דאך א סימן מובהק, אז דער הייליגער תנא רע"ק האט געוואוסט, אז די וועלט וועט וועלען וויסען, פארוואס מען זאל ניט מעגען הנאה האבען פון די פרוכט אזא לאנגע צייט ?

דער ענטפער, רבותי, איז פשוט. — די תורה האט דאך געוואוסט אז די פרוכט פון ארץ ישראל איז אויסערגעווענהליך גוט, און אז מיר וועלען אריין קומען אין א"י, וועלען מיר זיך צוכאפען מיט א בליץ שנעלקייט צו פלאנצען בוימער, כדי שנעל צו געניסען פון אזוינע טייערע פרוכטען. פרעג איך, אייך, רבותי! וואס וואלט געווארען מיט דער תורה? ווער וואלט געבליבען אין דער ישיבה און ווער וואלט געוואלט זיין א רב? ווער וואלט געוואלט זיין א חזן, א שוחט, א מלמד, אז מען קען בעסער

פלאנצען בויער מיט טייערע פרוכטען און הנאה האַבען, אין דער צייט ווען מלמד מיינט *מעהר לערנען מעהר דלפון*.

דערפאר, רבותי, האָט אונז די תורה געלערענט דאָ, אז האָטש מיר קענען ניט הנאה האַבען פון די פרוכט אזא לאנגע צייט, וועט אַבער דער רבש"ע דערפאר געבען א ברכה מיט א הוספה אויף דעם פינפטען יאָהר. להוסיף לכם תבואתו. — און אזוי אויך, רבותי, ווער עס שמיצט די תורה מיט די לערנער, ווערט ער אויף געוויס געבענשט אין דער צוקונפט מיט א הוספה, אריכות ימים און עשירות.

אַט ערשט יעצט, רבותי ! קענען מיר פאַרשמעהען זעהר גוט פארוואס דער מד"ר זאָגט גלייך אויף דעם פסוק: ונטעתם כל עין מאכל. הה"ד עין חיים היא למחזיקים בה.

יעדען מאַהל, ווען דער מד"ר זאָגט הה"ד מסתמא האָט דאָ דער מדרש געהאט א גרויסע קשיה, פארוואס זאָגט די תורה: וכי תבאו אל הארץ. סטייטש די מצוה פון ערלה איז דאָך נוהג אויך אין חו"ל. און איבערהויפט ווארום דארף די תורה זאָגען עין מאכל, אז די תורה זאָגט דאָך שוין: לא יאכל את פרו, ווייסען מיר דאָך אז עס איז איין עין מאכל. נאָר די תורה זאָגט דאָ אזוי צו אונז: אז איהר וועט אריין קומען אין לאנד וועט איהר זיך דאָך געוויס צוכאפען צו דעם עין מאכל, זאָג אויך פאוואַלי ! כאַפּט ניט אזוי שטאַרק! כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם. — אַט דאָס האָט דער מד"ר דערפיהלט דא אין די ווערטער פון: כי תבאו, און פון עין מאכל: ווערט ניט אזוי איבעראשט פון דעם עין מאכל. דערפאר זאָגט דער מ"ר: הה"ד עין חיים היא ! חיים ! איז בנימט' חכם, — למחזיקים בה — שמיצט די בני תורה, דעם חכם. דער וואָס שמיצט דעם חכם איז זוכה צו חיים, ווייל חכם און חיים איז די זעלבע גימט'.

דער וואָרט „מאכל" איז די אותיות „מלאך", זאָגט די תורה אזוי צו אונז: ונטעתם עין מאכל, גיט דעם חכם אויף צו לעבען, מאכל — ווייל יעדער בן תורה איז א מלאך פון גאָט. — שפתי

כהן ישמרו דעת והעם יבקשו תורה מפיהו כי מלאך ד' צבאות הוא.

די גמרא אין חגיגה זאגט: אם הרב דומה למלאך ד"צ אז יבקשו תורה מפיהו. — איז דאך דאָ אַ גרויסע קשיה: ווי אזוי פער-גלייכט די גמרא א רב צו א מלאך, וואָס מיר ווייסען ניט וואָס איז אזא זאך ווי מלאך, און וויאזוי ער קוקט אויס. אום צו פערגלייכען א זאך דארף מען דאָך עס צוגלייכען צו א דבר הידוע. נאָר דער פשט אין דער גמרא קען מען זאָגען אזוי: אז דער פשוטער מענטש קען ניט בעגרייפען דעם צאראקטער און די אויפפיהרונג פון אַ רב, איין אמת'ען ת"ח, און עס דוכט זיך זיי אויס פיעל מאָהל אז דער רב טהוט ניט גלייך. זיי האָבען אַפט פרימענזיעס אויף די ת"ח. אָבער איהר דארפט בעגרייפען אז די וועגען פון א ת"ח זיינען ניט באַוואוסט צו אַלעמען, פונקט ווי מיר ווייסען ניט די וועגען פון אַ מלאך. לערענט תורה פון דעם רב, האַמט עס געפעהלט אייך ניט זיין הנהגה. כי נפלאו דרכיו כמו מלאך.

זעהט איהר, רבותי! די גמרא אין יומא דף עא פער-גלייכט רבנים צו פרויען, — דאָס איז שוין עפּים אנדערש. — ת"ח שדומין לנשים ועושיין גבורה כאנשים.

ווייסט איהר ווארום זיינען די אידישע געלערענטע גע-גליכען צו פרויען? ווייל ווען מיר קוקען אויף דעם פאמיליען לעבען, דוכט זיך דאָך אייגענמליך אויס, אז דער גאנצער אויפ-האלטער פון דער פאמיליע איז דער מאן, דער בעל פרנסה, דער ברויט-געבער, אָבער אין אמת'ען איז עס די פרוי, די געטרייע מאמע, — חכמת אשה בנתה ביתה. אזוי מיינע פריינדע זיינען די אידישע געלערענטע, די אמת'ע ת"ח, די אויפהאלטער פון דער וועלט. אזוי ווי ר"ל אָן אַ געטרייע פרוי איז די היים קיין היים ניט, אזוי איז די וועלט אָן געטרייע, געלערענטע מענטשען. —

כי תבאו אל הארץ: אז איהר ווילט האָבען א גוטע היים, דערמאנט זיך אין די ווערטער: עץ היים היא למחזיקים בה. אז מען דארף שטיצען די תורה.

מהרש"א: קידושין ב. — מדמה את התורה לאשה

בכמה ענינים, אילת אהבים, יעלת חן, דדיה ירווך בכל עת, —

רבותי ! איך דערמאן זיך אין א עפיזאד און א שמייכעל צייגט זיך אויף מיינע ליפען:

א אידענע שטעהט ביי א הויז פון א רבי'ן און וויינט געביך. פארוואס וויינט איהר? פרעגט איהר א איד. זאגט די אידענע: — איך וויל אריין געהן צום רבי'ן נעמען א ברכה, און האב ניט קיין דאלאר צו געבען איהם. — נאט אייך פינף דאלאר און ברענגט מיר טשענדזש, זאגט דער איד.

ווען די אידענע האט געבראכט די פיער דאלאר צוריק, זאגט דער איד צו איהר: יעצט זיינען מיר אלע געהאלפען גע- ווארען. איהר האט א ברכה, איך האב 4 דאלאר, און דער רבי האט א פאלשען פינפערל.

דערפאר זאג איך צו אייך, רבותי ! שטיצט די רבנים, די אלע לערנער, מיט איין אמת, מיט אמת'ע פינפערלעך, ווייל אז מען פייפט איז גוט: — ניט מיט א פ, נאר מיט א ו — פייוו(פינף). אשרי העם יודעי תרועה, וואס קענען אנפיייווען די ת"ת.

דרשה ב — בר מצוה דרשה

(וואס מיין זעהן שלמה'לע וועט האלמען שבת נחמו.)

טייערע עלטערען ! און געעהרמע געסט !

די תורה זאגט אין סדרה קדושים: קדושים תהיו כי קדוש אני ד' אלקיכם. — אויף פראסט אידיש הייסט עס, אז דער אל- מעכטיגער גאט, וויל אז מיר זאלען זיין גלייך צו איהם.

רבותי ! איז עס ניט א איבערראשענדער וואונדער ? וואלם דען א מענשליכער הערשער אויך אזוי גערעדט ? — מיט דער מצוה פון תפלין גלייכען מיר זיך צו גאט ! — די גמרא אין

ברכות דף ג, זאגט, אז דער רבש"ע לייגט תפלין. („מנין שהקב"ה מניח תפלין, שנאמר נשבע ד' בימינו ובזרוע עוזו . . . בימינו זו תורה, שנאמר מימינו אש דת למו, עוזו אלו תפלין, שנאמר ד' עוז לעמו יתן. ומנין שהתפלין עוז הם לישראל, דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך. (תבוא).

פריינדע! אט פון דער גמרא קענען מיר זיך אראפאלערנען אייניגע זאכען. די ערשטע זאך איז, אז גאט האט אונז געהייסען טראגען די זעלבע יוניפארם, דעם זעלבען בעדזש, וואס ער אליין טראגט. וואונדערבאר! איבעראשענד! א מענשליכער הער-שער וואלט אויך טראגען די זעלבע יוניפארם, וואס איין איינ-פאכער סאלדאט טראגט? געוויס ניט! מיר קענען זיך אפ-לערנען פון דעם ווי שטאלץ מיר דארפען זיין מיט די תפלין!

ווען מיר טהוען אן אויף זיך די תפלין, טהוען מיר אן אויף זיך דעם העכסטען בעדזש אין דער וועלט — דעם זעלבען בעדזש וואס דער אלמעכטיגער גאט טראגט! און ווען מיר באלאנגען טאקע מיט איין אמת צו דער ארגאניזירטן פון דעם בעדזש, דאן וואלטען די אנטמיסעמיטען, די שלעכטע מענשען, שרעקען צו פארטשעפען זיך מיט אונז: ויראו ממך!

דער בעדזש איז אבער בלויז א סימן אז מען באלאנגט. מען דארף אבער צאהלען מעמבערשיפ דיום אויך. אזוי אויך, מיינע פריינדע, זיינען די תפלין: לאות על ידכה, ולטומפות בין עיניך. — די תפלין זיינען א סימן אז מען איז א איד, מען דארף אבער טאקע זיין איין אמת'ער און געטרייער איד. ניט ווי יענער פאלשער ישיבה בחור האט געטהאן. דער משגיח האט איהם געטראפען רויכערען א סיגארעט אום שבת, האט דער ישיבה בחור גלייך אנגעטהאן די תפלין און האט זיך געמאכט, אז ער האט פארגעסען עס איז שבת . . .

מיינע פריינדע! איך זאג צו, אז איך וועל טראגען אויף זיך אט דעם בעדזש מיט איבערגעבענהייט, מיט איין אמת. ווייל איך בין שטאלץ מיט מיין קעניגליכער יוניפארם!

איך דערמאן זיך, שמייכעל איך: — איין אנטיסעמיט האָט אמאָהל געשיקט צו א רב אַ פּאַטאַגראַפֿיע פּון אַ חזיר, האָט דער רב אים אָפּגעשיקט אַ פּאַטאַגראַפֿיע, פּון זיך אין טלית און תּפּלין. וואונדערט זיך דער אנטיסעמיט, און פרעגט איהם: סמייטש הער ראכניגער! איהר האָט זיך גאַרניט באַליידיגט? חו"ש האָט דער רב געענטפּערט, אזוי ווי איהר האָט מיר געשיקט אייער/כילד, אזוי האָב איך אייך געשיקט צוריק מיין בילד.

מייערע עלטערען! איך האָף צו גאָט אז איך וועל אויך קענען ענטפּערען די אנטיסעמיטען, קיין אנטיסעמיטען פּעהלען דאָך ניט. . . א איד פּלעגט אלע מאָהל זוכען אויף'ן ערשטען פיידזש פּון דער צייטונג. פרעגט איהם דער צייטונגס הענדלער: מיסטער וואָס זוכט איהר? איך זוך דאָ אַ לוייה אַנאַנסמענט! — מיסטער, די לוייות זיינען דאָך אויף דער לעצטער פיידזש האָט דער צייטונגס מאַן געזאָגט. — ניין מיין פּריינד, די לוייה וואָס איך זוך, איז פּון דעם יעצטיגען המן, און עס דאַרף שוין זיין אויף דער ערשטער פיידזש. . . ווייזט אויס אז שוידמעַ אנטיסעמיטען דאַרף מען יאָ זוכען, אָבער לעבעדיגע פּעהלען ניט.

דער נביא ישעי' פארזיכערט אונז אָבער, אז אַט די רשעים, די אנטיסעמיטישע דיקטאַטאָרס וועלען פּאַרלאָרען געהן: „הנותן רוזנים לאין, וכו'.

THE SPIRIT OF THE LORD WILL DESTROY THEM

די שיכות פון דער הפטרה נחמו צו דער סדרה, איז אזוי:—

דער נביא ישעי' זאָגט: שאו מרום עיניכם און די תורה זאָגט אין ואתחנן: שמע. ר"ת: שאו מרום עיניכם.

דער ע' פון שמע איז גרעסער פון די אנדערע אותיות, און אויך דער ד' פון אחד. צוזאמען איז עס ע"ד. דאָס מיינט אז דער אייביגער גאָט וועט אויסלייזען זיין פּאַלק פּון די צייטווייליגע שונאים. עד מיינט אייביג.

דרשה ג — איין ענטפער צום ב"מ

נחמו, נחמו יאמר, אלקיכם.

אָט די ווערטער האָב איך געענטפערט דעם ב"מ כחור. די גמרא (אין מנחות ל"ו) זאָגט : סח בין תפ' לתפ' וכו'. וחוזר עליה מערכי המלחמה. וואָס מיינט די גמרא מיט דעם אויס-שפראך, אז אויב ער האָט גערעדט פון די תפילין של יד ביז ער האָט געלייגט דעם של ראש, איז ער אומגעקעהרט פון מלחמה.

זוהנעלע ! אנדערש קען מען ניט אומברענגען דעם אנטי-סעמיטיזם סיידען מען זאָל קעמפפּען מיט'ן שכל פון קאָפּ, דאָס איז די תפילין של ראש, און אויך מיט'ן כח פון די הענד, דאָס איז די תפילין של יד. און מען טאָר ניט פאנאנדערטיילען אָט די ביידע כוחות, מיר מוזען קעמפפּען אין אחדות און אין הארמאָניע אָהן שום הפסקות. ביז היראָהיטאָם אלמנה וועט זיצען ביי פראַנקאָ'ס טויטען בעט און זי וועט איהם דערצעהלען אז מען האָט גע'הרג'עט היטלער'ן ביי מוסאָליני'ס לויה... סטאַלינען מיט רוזוועלט'ן צו לאַנגע יאָהר, אויך טשויטשילען.

און אז דו וועסט וועלען ענטפערען אַנטיסעמיטען, שלעק, און סתם אזוי קיבעצער, אפיקורסים, זאָלסטו מקיים זיין דעם מאמר פון פרק ב' : ודע מזו שתשיב לאפיקורוס.

עס מאַכט מיך צום שמייכלען, ווען איך דערמאָן זיך אז א איד האָט ביי אונז אין שוהל געפרעגט: וואָס פאַר א ברכה מאַכט מען אויף היינטיגע אפיקורסים? האָט איהם אונזער שמש גע-ענטפערט: בורא מיני מזונות. דער וואָרט „מין" מיינט איין אפיקורוס און מזונות איז מלשון זנה אַפּגינקערט פון דער תורה. **רבותי !** מיר האַכען אַבער היינט א ריכטיגע מזונות צו זאָגען ווייל מיר האַכען א קידוש, וכבן לאַמיר טרינקען לחיים ! זוהנע'לע, בר מצוה בחור ! לחיים ! לשנה הבאה בירושלים, בתל אביב ! איך מיין מאַך ניט אזוי ווי יענער שלעכטער זותן, אַ תל פון אביו, א תל פון זיין טאַמען... פאַלג דעם טאַמען, זוהנעלע !

אמור

דרשה א

איין אפיעל — דברים היוצאים מן הלב

רבותי! רש"י זאגט, אז די תורה זאגט אמור ואמרת — צוויי מאהל זאגען — וויל די תורה אונז לערנען „להזהיר גדולים על הקטנים. דערפאר קען זיין, זאגט טאקע די תורה אויך די דאָפּפעלטע ווערטער: כהנים און בני אהרן. בני אהרן מיינט מען די קלייניקע בנים'לעך.

רבותי! כדי צו באגרייפען וואָס מיר דארפֿען יעצט טאָהן, אַפּתּח במשל פּי. — אַ יונגערמאַן, זעהר אַ קלוגער, נאַר ר"ל אַ גרויסער שלים מוּל, אין אלעס וואָס ער טהוט האָט ער ניט קיין גליק. נאָר וויל ער האָט אַ רייכען פּאַטער, קומט ער אלע מאָהל צום פּאַטער. דער פּאַטער העלפט איהם אלע מאָהל ארויס מיט פּריישע הלוואות, און בשעת מעשה לערענט איהם דער פּאַטער וואָס ער זאָל טהון מיט די געלד. וויאזוי ער זאָל האַנדלען, וויאזוי צו לעבען. אָבער דער יונגערמאַן שטעלט צופיעל אויף זיינע פּעהיגקייטען, אויף זיין אייגענעם שכל, און די ענדע איז אַלע מאָל די זעלבע. עס קומט אַלע מאָל אויס פונקט פּאַרקערט ווי ער האָט גערעכענט. ער פּאַרלירט נעביך אלעס וואָס ער האָט. און ער קומט שוין ווידער מיט אַ געבראַכענעם געמיטה צום טאַטען. דער פּאַטער האָט איינגעזעהן אז ער מוז איהם באַ- שטראַפען דערמיט, וואָס ער וועט איהם מעהר גאָר ניט געבען. דער יונגערמאַן איז אָבער זעהר אַ קלוגער: קומט ער צוגעהן צו דעם טאַטען און בעט לכתחילה גאַרניט, כלומרשט ווי די געשעפּ- טען געהען אים גוט. פּרעגט אים דער טאַטע אויף די קליינע קינדער: וואָס מאַכט שלמה'לעך? וואָס מאַכט מאַטעלעך? פּאַנגט ער אָן דערצעהלען אז שלמה'לען האָט ער שוין צעהנדליגע מאָהל אָנגעזאָגט אז ער זאָל ניט שפּיעלען קיין באַל אין מיטען סטריט, האָט ער ניט געפּאָלגט. האָט איהם איין אַטאַמאַביל ר"ל אומגע- וואָרפען, צעסקרעטשט און צוקלאַפט דעם גאַנצען גוף.

און דעם קלענערען, האַפּטש ער האַט אים שוין הונדערט מאַהל געזאָגט, ער זאָל זיך ניט שלאַגען מיט די קינדער, פאַרגעסט ער, און איין אנדער קינד האַט איהם געשלאָגען מיט אַ שמעקען און צובלוטיגט די נאָז, און — פאַר דעם לעצטען האַלבען דאָלאַר האַט ער געמוזט לויפּען מיט איהם אויף אַ מעקסי צו דעם באַוואוסטען גומען פּריינד זיינעם, דעם דאָקטאָר. — נו ! און איך האָב נאָך געמוזט דעם קינד קושען און גלעטען, ווייל ער האַט געביך פּיעל געליטען. וואָס קען מען טהון מיט אַ קינד ? האָב איך דען גע-דאַרפט טהון אנדערש ? — גאָט בעהיט ! האַט דער פּאַטער אויסגעשריען, ווער זאָגט עס אַז דו האַסט געדאַרפט אַנדערש טהון ? סטייטש ! כּרהם אב על בנים ! דו האַסט געטהאָן זעהר גוט.

אזוי האַט ער איהם אַרויפגעפּיהרט אויף דעם זעלבען וועג ווי גאָט האַט אַרויף געפּיהרט הושע'ן דעם נביא. (עי' גמ' פּסחים) און דער יונגערמאַן פּאַנגט אָן וויינען: טאַטע, דו האַסט רחמנות אויף די אייניקלעך, אזוי ווי אויף דייע קינדער, נו, און איך, בין ביי דיר אַ ממזר ? אַדער אַ געפּונענער ? זאָג, טאַטע, אליין . . .

טאַטע אין הימעל ! ווי קענען מיר העלפען אונזערע קינדער, אויב הו"ש דו וועסט אונז ניט העלפען ? !

אַט דאָס זאָגט דער תּנא (פרק ד') אַל תּהי דן יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד — ווען דו אורטהיילסט אפילו אַ מענשען וואָס האַט שרעקליך געזינדיגט, און האַט געטהאָן די זעלבע עולות פּיעלע מאַהל, זאָלסטו ניט אורטהיילען איהם אליין, אלס אַ יחיד. נאר דו זאָלסט באַטראַכטען די פּאַמיליע מיט די קינדער, וואָס זיינען אַפּהענגיג אין דעם מענשען און וואָס פאַר אַ יסורים עס וואָלט זיי פאַרשאַפט ווען דער מענש ווערט פאַראורטהיילט און באַשטראַפט.

ווייל דער דיין יחיד, דער רבש"ע, איז אויך ניט דן, ער משפּט ניט דעם מענשען נאָך זיינע מעשים נאָך באַלד אויף'ן אַרם,

ער נעמט אין אנבעטראכט, די טפלא תלויי ביה, — אָט דאָס איז דער פּשט אין תהלים: להגיד כי ישר ד', צורי ולא עולתה בו. אָדער (אין האַזיננו) אל אמונה ואין עול, — אז ניט האָט דאָך ניט קייע זינען צו דערצעהלען אַ שבח אויף ג-ט, אַז ער איז באַגלויבט און טוהט ניט קיין עולות. נאָר דער פּשט איז: דו וואונדער זיך ניט פארוואס גאָט כאַשטראָפּט ניט דעם שלעכטען מענשען באלד. אויפ'ן אָרט.

איך טייטש אזוי: שאין דן יחידי אלא אחד, דער אחד איז ניט דן דעם יחיד. ער רעכענט זיך מיט די אומשטענדען, אָבער ער איז באַגלויבט אז ער וועט באַצאָהלען דעם רשע, „נותן לרשע רע כרשעתו... — עס איז דאָ שׂכר, ועונש, עס איז דאָ א יום הדין. איך דענק, רבותי, עס איז שוין צייט א שמייעל צו טוהן:

אַ ראַכאי האָט אַמאָל זיך אויסגעשפּראַכען אין זיין סוירמאָן אַז די רייכע וועלכע טוהען דאָ ניט קיין צדקה, וועלען דאַרמען, אויף יענער וועלט, זיין אַרימע לייט, און זיי וועלען דארפען בע-טען הילף ביי די וועלכע זיינען דאָ אַרים געוועזען. ווייל די אַרימע לייט פון דער וועלט וועלען דאַרמען זיין רייך. — האָט עס א רייכען אידען זעהר פארדראָסען. האָט דער רייכער איד זיך פארשטעלט פאר א געפאלענעם סוחר, איין אַרימאן. איז ער אַריין צום ראַכאי אין זיין סטאָדי און זאָגט צו איהם: ראַכינער! איך בין געוואָרען איין אַרימאן, געפאלען א קרבן פון וואָל סטריט, מען האָט מיך אָפּגעשוירען אזוי ווי ביי א שעפּס די וואָהל (דער-פאר רופט זיך טאקע יענע סטריט: וואָהל סטריט). הכלל רבאי! הכלל ראבאי ! לייט מיר א טויזענד דאָלאַר, וועל איך עס אייך באַצאָהלען אויף יענער וועלט, ווייל די אַרימע לייט וועלען דאָך זיין דאַרמען רייך, וועל איך עס קענען באַצאָהלען. — דער ראַכאי האָט באלד אויסגעשריבען א טשעק אויף א טויזענד דאָלאַר און זאָגט צו דעם מעמבער: וואָס וועט איהר טהאָן מיט אזוי פיעל געלד ? זיכער ניט אויפעסען אינגאנצען ? — הו"ש זאָגט דער איד, איך וועל טהאָן דערמיט מסחר. — אויב אזוי, זאָגט דער רבאי — קען איך עס אייך ניט געבען, ווייל אין ביזנעס האָט איהר דאָך א גוטע געלעגענהייט צו באַגליקען און רייך

זוערען, וועט איהר דאך שוין דארטען, אויף יענער וועלט, זיין אַרים, און איהר וועט מיר ניט קענען באצאהעלען דעם חוב. . .

דבותי ! היינט איז דער יום הדין, די וועלכע זיינען אין אירגענד וועלכע באשעפטיגונג, קענען באגליקט ווערען. ווייל — היד ד' תקצר ? עשר בשביל תתעשר. האָט רחמנות אויף די יתומים'לעך, אויף די קינדער, „להזהיר גדולים" — איהר גדולים, האָט רחמנות אויף די קטנים, אויף די קראנקע וועלכע זיינען אונבאהעלפען, אזוי ווי קליינע קינדער (סטארעי יאק מאַלעי — בלע"ז). האָט רחמנות אויף די זקנים.

דרשה ב — ולא הבישן למד

עס איז דא נאך א פשט'ל אויף דער רש"י: להזהיר גדולים על הקטנים.

די גמרא אין סוכה זאגט: פגע כך מנוול זה משכהו לבית המדרש. — דארף מען דאך פארשטעהן פארוואס דארף מען גראדע שלעפען דעם יצר הרע אין ביהמ"ד. — דער ענטפער איז פשוט: דער יצר הרע מענה'ט אז ער איז דער עלטערער, „לפתח חמאת רובץ", אָדער „כי יצר לב האדם רע מנעוריו", ער מאַהנט ביי דעם מענשען אז ער זאל איהם פאַלגען, ווייל ער איז עלטער, וסתירת זקנים בנין. פאַלג ניט דעם יצר טוב, זאָגט אזוי דער יצר הרע, ווייל ער איז דאך א יונגעראַן, א יאַלד, א פריטץ, אָהן קיין עקספיריענס (דהוא מזדווג לבר נש מתלת עשר שנין) ער ווערט דאך ערשט ענטוויקעלט אין א מענשען צו 13 יאָהר.

דארף מען דעם יצר הרע אריין שלעפען וואָס שנעלער אין בית המדרש, ווייל אין ביהמ"ד קוקט מען שוין מעהרער אויף דעם חכם ווי אויף די יאַהרען. אזוי זאָגט די גמרא אין ב"ב ק"כ: בישיבה הלך אהר חכמה, במסיבה הלך אהר זקנה.

דער גרעסטער חכם, שלמה המלך ע"ה, האָט אזוי געזאָגט: טוב ילד מסכן וחכם, ממלך זקן וכסיל. — אַט דאָס רבותי, געפיין

איך אין רש"י: להזהיר גדולים על הקטנים. די עלמערע דרשנים ד.ה., די וועלכע זיינען זיך מתעסק אין „אמור ואמרת“ וואס דאס מיינט אמירה רכה, זאלען זיי זיך אומקוקען, מיט מעהר כבוד צו די יונגע רבנים, וועלכע זיינע גרויסע קינסמלער אין דרשנות, גרויסע חכמים אויף צו ציהען אלע פערשטויסענע אידען.

עס טרעפט זעהר אפט אז אט די גרויסע טאלאנטפולע רבנים און דרשנים, האבען ניט קיין הצלחה צו איינשמעלען זיך אויף א שטענדיגער בימה, און ווען זיי קומען אין די שוהלען, קריטיקירט מען זיי מיט דער אלמער מענה, וואס פרעה האט גע'מענה'ט: אני בראתי את עצמי. ד. ת. אין ענגליש: אי עם איי I am a self made man.

פרעגט מען דעם אומגליקליכען ת"ח: סטייטש! פארוואס קענט איהר אויך ניט זיין א סעלף מעיד מען? די רשעים האלמען נידעריג א מענשען וואס מוז נעביך אַנקומען נאך הילף, האַטש אפילו דער אונגליקליכער איז א גרויסער חכם, האלמען זיי איהם פאר א לא יוצלח.

דער תנא הלל האט געזאגט (אין פרק ב : ולא הבישן למד. ווייסט איהר פארוואס, מיינע פריינדע, דער בישן קען ניט לערנען? סטייטש, די מדה פון בישנות איז דאך דוקא א גוטע מדה, אזוי ווי די גמרא זאגט: (יבמות עט): שלשה מדות באומה זו, הרהמנים ובישנין וג"ת. דא איז אבער פארקעהרט אויב ער שעהמט זיך צו פרעגען ווען ער פארשמעהט ניט דעם לערנען, איז א סימן אז ער איז א בעל גאווה, ניט קיין שעמעוודי-גער, ווייל דער וואס וויל לערנען דארף זיך ניט שעהמען, צו פערלאנגען מען זאל איהם העלפען. צוליעב דער תורה דארף מען טהאן מעהר ווי מעגליך, ווייל נר מצוה ותורה אור: די תורה איז א ליכט, און די נשמה פון מענשען איז דאך אויך א ליכט, מאַ זעהט, רבותי! פארלעשט ניט די ליכט פון דער תורה, וועט גאט ניט פארלעשען אייער נשמה — מדה כנגד מדה — להזהיר גדולים על הקטנים!

אט די וואנדערענדע רבנים, דרשנים, וועלכע קוקען אויס

כיי אייך קליין אין ווירדע, קטנים ! פארשעהמט זיי ניט !
העלפט זיי ! ותבוא עליכם ברכה.

אפילו אַם די קליינע רבנים'לעך, וועלכע האַבען פריהער
גערעזועט, ד. ה., זיי זיינען געווען רעוורענדס חזנים און נאָכדעם
האַבען זיי גע'רב'עט, ד. ה. זיי האַבען דערגרייכט צו תורה,
האַבען געקראַגען סמיכה, קען מען אויך ניט אוועק מאַכען מיט
דער האַנד.

עס איז געקומען צו מיין האַנד אַ כתובה פון אזא ראבאי,
בין איך ערשטוינט געווארען, ווען איך האָב געזעהן אז דער
ראבאי האָט געשריבען אין דער כתובה פסולתא במקום בתולתא.
האַב איך איהם תומ"י אַפגערופען אויפ'ן טעלעפאָן: סטיימש !
היתכן ? אזא עס-הארצות ? ! איך האָב אַבער געמוזט איהם
בעמען ענטשולדיגונג, ווען ער האָט מיר דערצעהלט אז די
בתולה איז געווען ניט קיין בתולה, ניט קיין גרושה און ניט קיין
אלמנה, ר"ל, זי איז פריהער געווען פארהייראטת צו א גוי, האָט
ער געוואָלט באוואַרענען אז טאַמער חו"ש בלייבט זי נאָך דער
יעצטיגער הייראטת איין אלמנה, זאָל זי ניט קענען חתונה
האַבען מיט א כהן ! — יישר כח, אייך ! רעווערענדס און רבנים !

דרשה ג — שלום וצדקה (דרשה קמנה)

רבתי ! די תורה זאָגט דאָ צוויי מאַהל אמור, ואמרת.
אמור, רבתי, איז א לשון אמירה רכה. ד.ה., אזוי, די כהנים,
די מנהיגים פון פאַלק, זאָלען ריידען צום פאַלק מיט גוטע רייד
פיעל מאַהל, זיי זאָלען זיך ניט אויפרעגען. סטיימש ! איך האָב
דאָך שוין געזאָגט עטליכע מאַהל, און זיי פאַלגען ניט. (אמור
ואמרת, כמה פעמים, ובלשון רכה. כמו כה תאמר לבית יעקב.
ברש"י סדרה יתרו). אל הכהנים, ווען מען רעדט אפילו צו כהנים
וועלכע זיינען שמעון ולוי אחים, ד"ה מלשון חום, זיי זיינען הייסע
אויפגערעגטע מענשען, אבער אז מען רעדט צו זיי מיט גוטען,
ענטפערען זיי אויך שטיל און גוט, זיי ענטפערן מיט'ן לשון:

ואמרת. איהר רעדנער, מנהיגים פון פאלק! איהר ווייסט דאך אז ישראל אעפ"י שחטא ישראל, הוא, דער רבש"ע וועט אונז ניט פארביימען אויף איין אנדער פאלק.

בדרך משל: א איד האט אמאָהל געזאָגט, אז זיין ערשמע פרוי איז געווען אַ לינגערקע. דהיינו, ווען זי האט זיך מיט איהם צוקריגט, האט זי געזאָגט בזה"ל: אַ מכה וועל איך דיר קאָכען סאָפּער! אָבער ווען ער פלעגט קומען אַהיים, האט ער אַלעמאָהל געפונען דעם פיינסמען סאָפּער.

כך רבותי, זיינען מיר אידען. אמור מעט ועשה הרכת. — איך בין זיכער אז די אלע אידען וועלכע האָבען אפילו ניט צו-געזאָגט גאַרניט, וועלען אויך ביישטייערען און העלפן צו אזא נויטיגע צדקה, יעדער איד וואָס האט געהערט דעם אפיעל, וועט אריין טראָגען זיין דאַניישאַן. איך ווייס אייך און קען אייך פאר לינגער, איהר זאָגט ניט צו און דאָך גיט איהר . . .

אהרן הכהן פלעגט זיך אויך בענוצען מיט דער מדה פון ליגען: ער פלעגט זאָגען: דיין חבר האט חרטה און וויל זיך אי-בערבמען מיט דיר. האַטש יענער האט עס ניט געזאָגט.

דרשה ד — הכנסת אורחים

אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם מקראי קדש.

די גמרא אין ר"ה כד זאָגט: אשר תקראו אותם קרי ביה אתם. אפי' שונגין אתם, אפי' מזידין אתם, אפי' מומעין אתם, ווי באלד, אז דער בי"ד הגדול בעשמימט, איז עס אזוי.

רבותי! אויב די גמרא דרש'ענט דאָ דעם ווארט אותם אלס אתם, אפי' שונגין, ק"ו בן בנו של ק"ו אז די תורה זאָגט בפירוש: **בנים אתם** לד' אלקיכם (ראה), איז דאָך זיכער, אז מיר זיינען גאָט'ס בנים, אפי' ווען מיר זיינען פארבלאָנדזשעמע פון

גלייכען וועג, היינו, שוגגין ומוטעין. און יעצט, אז מיר ווייסען שוין אז מיר זיינען אלע גאט'ס קינדער, האָף איך אז איהר וועט פארשטעהן, אז ווען איהר האָט רחמנות אויף איין אַרימאָן, און איהר העלפט איהם, העלפט איהר דערמיט א פארבלאנדזשעמען זוהן פון דעם גרעסטען און מעכטיגסטען קעניג אין דער וועלט.

די גמרא אין ב"ב דף י זאגט:

מלה"ד למלך בו"ד שכעם על בנו וכו' והלך אדם אחד והאכילו והשקהו וכו'. ואנן קרוין בנים דכ' בנים אתם לד' אלקיכם — ווען אונזער פאטער אברהם איז געוועזען קראנק, נאָך איין אפעריישאָן, זיצט ער ביי דער מיהר און קומט ארויס פאר אורחים, „והוא יושב פתח האהל". רש"י זאגט: לראות אם יש עובר ושב. אייגענטליך וואָס דארף רש"י באַנצען אזא שפראך ווי עובר ושב, וואָלט ניט געוועזען גענוג, עובר? וועלכעס מיינט א פארבייגעהער. נאָר עס זיינען דאָ אזוינע ארימעלייט וועלכע שעהמען זיך אריין צו געהן צו יענעם עפעס בעטען. עס פעלט זיי מומה, קוראזש. עס טרעפט אָפּט, אז אזא אַרימאָן געהט צו צו יענעםס הויז, אָבער ווי עס קומט דערצו אז ער זאל שוין אריין געהן, קעהרט ער זיך אום צוריק עובר ושב — און אזוי קען ער פילייכט עטליכע מאָהל געהן און זיך אומקעהרען — עובר ושב. מען דארף דערפאר זיין א משכיל אל דל, א יודע את נפש הנודד ללחם. אברהם אבינו איז דערפאר געזעסען ביי דער מיהר, אזוי שנעל ווי ער פלעגט נאָר דערזעהן דעם אַרימאָן, פלעגט ער לויפען צו איהם אַנטקעגען, אַריין נעמען איהם אין הויז און געבען איהם מומה — אָט דאָס זאָגט רש"י: עובר ושב, צוליעב דעם אַרימאָן, האָט א"א געמוזט זיצען ביי דער מיהר, האָטש ער איז געווען קראַנק. אברהם, דער גוטער מענש, ווייסט די האַרץ פון דעם אַרימאָן, וויאזוי עס איז בימער אַנצוקומען צו יענעם.

איהר, מיינע ליעבע אידען, זייט דאָך אברהם'ס קינדער ! זרע אברהם אוהבך ! אויב איהר קענט ניט אויפגעבען אייערע ביזנעס און זיך זעצען ווארמען, ארויסקוקען ווען עס וועט שוין קומען איין אַרימאָן, טאָ עפענט האָטש אייער גוט האַרץ און גיט אויף דער גרויסער מצוה, **הכנסת אורחים** ! גיט אויף צו

העלפּען די עובר-ושב'ניקעס. אברהם האָט אליין באדיענט די אורחים, — איך אליין בין אמאָהל געוועזען א נודד, האָט מיך אזא אברהם שטארק מקרב געוועזען, ער האָט מיר אפילו שנאפּס געוואָלט געבען, איך האָב ניט געוואָלט, ווייל עס איז ניט גע-וועזען וועמען צו שיקען עס קויפען — איז אָט דער איד ארויס אין איין אַנדער דער, זאָגענדיג אז ער וועט שוין זעהן עפעס אַ אינגעל צו שיקען נאָך שנאפּס, אבער ווען ער האט אריין גע-בראכט די בראנפען, פרעג איך איהם: וואו איז דער אינגעל? האָט ער דאָך ניט געוואָלט זאָגען קיין ליגען, האָט ער אזוי גע-זאָגט: אָט דעם אינגעל וואָס איך האָב פון זינט איך בין אַ אינגעל געוועזען, געברויך איך איהם ווען מען דארף. — די גרויסע צדיקים מאַכען פון אַלעס אַ גומען געברויך.

מיר האָבען אַמאָהל געהאַט אַ גרויסען צדיק אין גראַדנע, ר' נחום'קע הראַדנער, זצ"ל. ער פלעגט מאַכען אַ געברויך פון זיינע באַקען אויף צו מאַכען געלד פאַר אַרימעלייט. ר' נחום'קע געהט קלייבען פאַר איין ארימע כלה אויף התונה הוצאות. דער גביר ווייס ניט אז דער קלייבער איז עס ר' נחום'קע און אזוי ווי ר' נחום'קע האָט איהם עטליכע מאָהל געבעמען, האָט ער פון אויפּרעגונג דערלאנגט ר' נחום'קען אַ פאַטש אין באַק. אָבער ווי ערשטוינט איז דער גביר געוואָרען ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אז ער האָט געפאַטשט דעם צדיק הדור, ר' נחום'קען. דער גביר האָט געוויינט און האָט זיך געבעמען: רבי! זייט מיר מוחל, איך גיב הונדערט דאלאר אויף הכנסת כלה! — ר' נחום'קע האָט צוגענומען דעם הונדערטער, און האָט אָנגעשמעלט די צווייטע באַק, און געזאָגט: עס איז דאָ נאָך אַרימע כלות אסאך. טאָ פאַטשט איך דער אַנדער באַק אויך! — רבותי! מיר האָבען היינטיגע ציימען פילייכט אויך אזוינע צדיקים וואָס טהוען אַלעס צוליעב צדקה?

זעהט, רבותי! ווי גרויס די מצוה פון הכנסת אורחים איז: אז ווען עס קומט אויס יו"ט אין א שבת, דאווענט מען יו"ט'דיגע שמונה עשרה לכבוד דעם אורח. בלויז צו ר"ה גיט דער שבת ניט אַפּ קיין כבוד, אז עס קומט אויס ר"ה אום שבת, בלאַזט מען ניט.

ווייל איין אורח וואָס בלאָזט זיך טויג ניט. — דערפאר האָב איך
ניט געוואלט געבען שלום צו א אידען וואָס רויכערט שבת. ווייל
בלאָזען אויף'ן שבת טאָר מען געוויס ניט. איך בין אלעמאָהל
מלמד זכות אויף די שונגין ומוטעין, ווייל אזוי זאָגט די גמרא:
אותם קרי ביה אתם, אפי' שונגין . . . אָבער בלאָזען במזיד אויף'ן
שבת, דאָס טויג געוויס ניט.

טייטשט ניט אזוי ווי יענער ע"ה: ולסריסים אשר ישמרו שבתותי
— נאָר אַ סריס אָן אַ ווייב קען היטען שבת.

רעדענדיג וועגען אורחים, איז כדאי צו באַמערקען אז אין
אונזערע שוהלען זיינען דאָ אויך אורחים, ווען קומט מען אין
שוהל? ר"ל ווען מען איז אין אַבל, דרכי ציון אבילות. דער וועג
וואָס פיהרט אין שוהל איז ר"ל אבילות. „דור הולך ודור בא" —
ווען קומט דער נייער דור אין שוהל, אז דור הולך, אז עס איז
דאָ אַ הלך לעולמו, ר"ל.

רבותי! מיר זיינען דאָ אויף דער וועלט אלע אורחים.
היום כאַן ומחר על הכאַן. — ובכן לאַמיר טהאָן די גרויסע מצוה:
געבען געלד אויף הכנסת אורחים.

דרשה ה — לספירה ותורה

רבותי! די תורה זאָגט: וספרתם לכם. פרעג איך אַ קשיה
ווארום דארף די תורה זאָגען דעם ווארט „לכם"? וואָלט דען ניט
געוועזען גענוג ווען די תורה זאָגט: וספרתם?
מיר געפינען אויך דעם זעלבען ווארט „לכם" ביי די ווער-
טער: החדש הזה „לכם" ראש חדשים. וואָלט דען ניט געוועזען
גענוג ווען די תורה זאָגט: החדש הזה ר"ה. — דאָרטען פרעג
איך נאָך אַ קשיה: סמייטש, ר"ה איז דאָך גאָר אין תשרי, טאָ
ווי קען זיך אָנפאנגען דער נייער יאָהר אין זיבעטען חדש? ווי
קען זיין דער ערשטער חדש ניסן, אז ר"ה איז גאָר תשרי? —
עס איז דאָך אַ תרתי דסתרי.
דער ענטפער, רבותי, איז אין דעם פירוש המלות. טייטשט

אָפּ דעם וואָרט חדש: חדש מיינט א נייער. און אין דעם ווארט „לכם" איז דאָ די אותיות מ-ל-ך.

די ערשטע משנה פון ר"ה זאָגט: ארבעה ר"ה הן: באחד בניסן, ר"ה למלכים: — קענען מיר אזוי זאָגען:

החדש הזה, די באנייאונג פון דער וועלט איז — לכם: ד.ה., מלך! דער מלך יחיד וועט באנייען די וועלט, ער וועט שוין מאַכען א בעסערע וועלט. מיר האָבען יעצט א קאַרופּטע וועלט, א וועלט וואָס דער אַרימאן ווערט אויסגעריסען פאר א שטיקעל ברויט, אין דער צייט ווען מענשען שטארבען און לאָזען נאָך זיך טויזענדער מיליאָנען דאָלאַר.

אַט דאָס זאָגט דא אױך די תורה: וספרתם לכם. צעהלט ביז איהר וועט קענען זיין ריין און קומען צו דעם מלך נעמען די תורה. די תורה, וואָס לערענט אונז, מיר זאָלען ניט פאַרשקלאַפען קיין מענשען, און ניט זיין קיין שקלאפען. אויב איהר ווילט א נייע וועלט, א בעסערע וועלט, מוזט איהר זיך פיהרען עפ"י התורה.

רבותי! רעדענדיג דאָ וועגען צעהלען ספירה, דערמאן איך זיך אז ווען די תורה הייסט צעהלען זאָגט די תורה: ונתנו אָבער איך האָב דאָרטען זעהר א הארבע קשיה: די תורה זאָגט דאָרטען: העשיר לא ירבה, סטייטש? אז דער רייכער מאן וויל געבען מעהרער פארוואס זאָל ער ניט געבען? מען וואָלט גע-צעהלט די גיבערס און געוואוסט וויפיעל אידען עס זיינען דאָ. אין אלגעמיין פארשטעהען מיר דאָך ניט צו וואס דארף דער רבש"ע די גאנצע נתינה אלס שומץ פון נגף? און אויב דאָס איז א צוועק פון צדקה, טאָ פארוואס זאָל דער רייכער ניט געבען מעהר פון דעם אַרימען. ?

לפע"ד מיינט ניט די תורה „עשיר" אלס עשירות אין געלט געלט איז ניט קיין עשירות.

עשיר מיינט מען דעם רייכען אין פערשטאנד, אַט דער מענש וואָס איז רייך אין דעה, אַט דער עשיר ווייס אז ער איז

א „אינו יודע“. זאגט די תורה: העשיר, דער איש תבונות, איז מרבה דעם „לא“, ד. ה., ער ווייסט, אז ער ווייסט ניט, אבער דער דל, דער ארימאן אין חכמה איז ממעט דעם „לא“, ער דענקט פון זיך אז ער ווייסט מעהרער פון אנדערע.

אבער אז דער עשיר וועט דעם „לא“ מרבה זיין, און דער דל וועט עס ניט ממעט זיין, וועט זיין א גומע וועלט, אן א נגף, אן שום שמויסעניש. — העשיר „לא“, ירבה: זאל דעם לא מרבה זיין.

אין א וועלט, וואס יעדער איינער האלט זיך קליינער און בעסער פאר דעם אנדערען, שמויסט מען זיך, און מען הרג'עט זיך.

איך דערמאן זיך, מאכט עס מיך שמייכלען:

א מאן וויל גמ'ן זיין פרוי. פרעג איך איהם: פארוואס ? זאגט ער צו מיר: רבי ! איך האב זיך ארום געזעהען אז איך בין פון גרויסען יחוס און זי ניט. — זאג איך צו דעם מאן: אייער יחוס'דיגע משפחה איז געגליכען צו פאטייטאס. — סטייטש ! ? האט דער מאן געשריען, — ווי וואגט איהר ! ? צו צו גלייכען מיין משפחה צו פאטייטאס ? !! — האב איך איהם געענטפערט: ווען די פאטייטאס וואקסען, איז דאס וואס ליגט פון די פאטייטאס אויף דער ערד, איז גאר ניט ווערט; און דאס וואס האט יא א ווערטה, ליגט באגראבען אין דער ערד.

ובת כהן כי תהיה אלמנת, וגרושה, וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו.

א כהן איז דער רבש"ע (סנהדרין ל"ט). און די בת כהן איז די תורה. — דער זוהר רופט אן די תורה: ברתא דמלכא. און אז מיר אידען שטיצען ניט חו"ש די תורה, הייסט עס אז מיר גמ'ן זי, און דער יונגער דור איז זיך מתרחק פון דער תורה, דאס הייסט „זרע אין לה“, אבער „וכל זר“, אט דער וואס ווערט פרעמד פון דער תורה — לא יאכל! ער וועט חו"ש ניט האבען קיין פרנסה.

דערפאר, רבותי ! זאג איך אייך: מיום הביאכם את עמר התנופה. — תנופה ! שטיצט אָט דא, יעצט, די תורה, וועט איהר האַבען. גימ"ט עמר — (שי, עולמות) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שי עולמות (עוקצין). זעהט, ברידערלאך, זייט מקיים ספירה: צעהלט אפ געלד אויף צדקה, צו שטיצען די תלמוד תורה, ושננתם לבניך ! אז איהר וועט לערנען די קינדער, איז: ודברת בם, בשבתך בביתך. וועט איהר האַבען מיט וועמען צו רעדען אין הויז. איהר וועט ניט זיין עלענד. כי תומ"י אחר ושננתם נאמר בשבתך בביתך.

א טיטשער האָט געוואָלט נעבען זיינע היי סקוהל תלמידים אַ משל פון טשאריטי. זאָגט ער צו זיי: למשל, איך זעה ווי א בעל עגלה שלאָגט זיין פערד מיט'ן בייטש. שריי איך אויס: סטאַפ! סטאַפ! און לאָז איהם ניט שלאָגען דעם אַרימען פערד. — ווי רופט איהר עס אזא זאך ? — דאָס מיינט ברודער ליעבע! האַבען די תלמידים געענטפערט. זעהט איהר, רבותי, וואָס פאַר אַ חכמים מיר האַבען ? די אורזאָכע פון דעם איז: ווייל זיי לערנען ניט קיין תורה. — אמור ואמרת! להזהיר גדולים על הקטנים. — צו לערנען תורה מיט די קינדער. די תורה איז אונזער געליעבטע כלה. תורה צוה לנו „מורשה“, אל תקרי מורשה אלא מאורסה.

אַ מאַן באַקלאָגט זיך פאַר'ן דאָקטאָר : מיין ווייב האָט פאַרלאָרען איהר שטימע. — פרובירט קומען אַהיים שפעט ביינאַכט, דאָס וועט איהר ברענגען צו דער שטימע, האָט געענטפערט דער דאָקטאָר. רבותי! דאָס מיין איך אייך, — לערענט ביינאַכט ! (עס זיינען דאָ ביי אונז קלוגע קינדער אויך) איך האָב געפרעגט אַ באַיטשיק, וואָרום מיר מאַכען טענקס. האָט מיר דאָס קינד געענטפערט : טענקס מיינט אויף אידיש אַ דאַנק, און אַ דאַנק זיי וועט היטלער האַבען אַ מפלה.

ב ה ר

אַרימע לייט, מוטהיגט איינער דעם אַנדערען !

„וכי ימוך אחיך, ומטה ידו עמך, והחזקת בו“ !

רבותי ! פארוואס דארף דאָ די תורה זאָגען די ווערטער
„ומטה ידו עמך“?

צוויי באוואוסטע רבנים באגענגען זיך אויף די שטיגעס,
אין א שוהל אין קאונטרי, (סטעמפארד, קאָננ.), ערב שבת פאר
מנחה. דער עלטערער גיט שלום דעם יונגערן, און גיט בשעת
מעשה א קראץ דעם יונגערן אין האנד. — סטייטש, רבי! וואָס
קראצט איהר? פרעגט דער יונגערער.

איך וועל עס דיר גיבען פארשמעהן דורך א משל, האָט דער
עלטערער אָנגעפאנגען. — א מלך האָט צו זיין פופציגסטען
געבורטסטאָג אַרויסגעגעבען אַ מאַניפעסט, אַז ווער עס וועט
פארלאנגען א בקשה וועט ער עס קריגען. איז געקומען איין
אַרימאן און האָט געבעטען פון דעם מלך מען זאל איהם קראצען,
ווייל עס בייסט איהם די לייב. האָט דער מלך אָפגעקויפט זיך פון
אזא שמוציגע ארבייט מיט אסאך געלד וואָס ער האָט געגעבען
דעם אַרימאָן. דער אַרימאָן איז רייך געוואָרען, האָט ער איין עצה
געגעבען זיינעם איין גומען פריינד, ער זאל אויך אזוי שוהן. דער
מלך איז געוועזען זעהר א גוטער, אַבער זעהר א קלוגער. ווען
דער צווייטער אַרימאן האָט דערצעהלט אז עס בייסט איהם,
האָט דער מלך געהייסען אז מען זאל ברענגען דעם ערשטען,
און זיי זאלען קראצען איינער דעם אַנדערען. יעצט פארשמעהסטו
מיין זוהן, פארוואָס איך קראָץ דיר האָט דער רב געזאָגט צו
זיין קאלעגע.

יעצט, רבותי, טייטשט אָפ די ווערטער: ומטה ידו עמך.
לפע"ד מיינט דאָ גאר א דבר חדש, אז ארימעלייט זאלען איינער
דעם צווייטען העלפען, עס זאל גיט זיין: ק"ק נ"נ — קאליעקא.

קאלעקו נייע נאווידיס! — והחזקת בו! איהר, ארימע לייט!
שטארקט און מוטהיגט איינער דעם אנדערען.

זאגט צו די נגידים: (רש"י'ס ווערטער): תושב, קבלו עליכם
שלא לעבוד עכו"ם. א גלח האט אריין געווארפען צו א אידען
א גאלדענעם אפ-גאט, האט דער איד צובראכען דעם גאט, און
פארקויפט אין גאלד. איינמאהל פרעגט דער גלח דעם אידען: —
מאשקע! זאג דעם אמת: וועלכער גאט האט דיר בעסער און
שנעלער געהאלפען? — ענטפערט דער איד: אמת, אז דיין גאט
העלפט זעהר שנעל, נאר ער העלפט אבער ניט, ביז מען צוברעכט
איהם די הענט און פיס. — אזוי זאגט אויך צו די נגידים, זיי
זאלען צוברעכען דעם גאלדענעם גאט, וועלען מיר אלע זיין גע-
האלפענע (ברעכט דעם קארג) — זאגט צו די נגידים אז דעם
קארגען, רופט אן די גמרא: עכברא דשכיב אדינרא. איהר ווייסט
פארוואס? ווייל ווען א מויז ליעגט אין א זאק מיט מעהל, איז
איהר ווייך צו ליעגען און האט אויך וואס צו עסען. אדער נוען
זי ליעגט אין א זאק פעדערען, האמט זי האט ניט וואס צו עסען,
איז איהר אבער ווייך צו ליגען. — אבער א מויז וואס ליעגט אויף
גאלדענע רענדלעך, וואס פאר א הנאה האט זי? אזוי איז אויך
דער קארגער: ער האט קיין הנאה ניט פון זיין געלד.

איך וויל אבער אויך צו איך, ארימע לייט, אפעלירען, אז
איהר זאלט וויסען אז די נגידים קומען גאר ניט אין שוהל. אט די
סדרה בהר לערענט עס אונז: מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום
קדשו? — ווער קומט אין א מקום קדוש? נקי כפים: דער, וואס
האט לעדיגע הענט. — זהב טהור מקשה. ריינע געלד איז זעהר
שוועהר צו פארדיענען, און די מעהרסטע מתפללים אין די
שוהלען זיינען עהרליכע ארימעלייט.

איך האב אמאהל געפרעגט א אידען: מיט וואס באשעפ-
טיגט איהר זיך? — איך בין א מיניאנטשיק. — פון אנטפאנג
האב איך זיך דערשראקען, איך האב געדענקט אז ער איז איין
מיליאנטשיק. נאכדעם האב איך זיך איבערצייגט אז ער ארבייט
ביי — מנינים.

איינמאָהל שטעה איך אין פייק סטריט, הער איך ווי איין הויכער איד זאָגט צו עלטערע אידען: ברענגט אייערע טולס מאַרגען 7 אזויגער. — פרעג איך א אידען: נאָך ביי די יאָהרען, דארפט איהר נעביך געהן ארבייטען? איהר נעמט נאָך ניט קיין פענסיע? — הו"ש! האָט דער איד געענטפערט, — איך ארבייט שוין ניט פופציג יאָהר. נאָר מען געהט דאָס מאַרגען דאוונען צו איין אַבל, דארף מען ברענגען די מליתים, (די טולס), — איך האָב שטארק אָפגעזיפצט . . .

ווען א מענש זוכט צו פארדינען זיין ברויט, מוז ער נעביך גוט שוויצען, ווייל דער וואס האט אלע פערגעניגענס, דארף נאָר ניט אזוי שווער שוויצען. די תורה זאָגט ביי לחם: בויעת אפך תאכל לחם. נאר דער ארימער מענש דארף נעביך שוועהר פלאגען זיך אויף זיין שטיקעל ברויט. עהרליך איז שוועהרליך.

רבותי! איך שמייכעל, ווען איך דערמאָן זיך, אז אַ בומשער האָט אמאָהל פארשלאָסען (עפ"י עקסידענט) דעם משגיח אין אייז-באָקס. דער משגיח איז שיעור ניט געשמאַרבען פון קעלט. האָט דער ועד הרבנים געזאָגט אז עס איז געוועזען דאָס ערשטע מאָהל וואָס דער בומשער האָט געהאַט כשר'ע פלייש אין זיין אייז באָקס. — עס איז שוועהר צו זיין אַ עהרליכער כשר'ער איד.

הכסף נתון לך. — אז דער יצר הרע האָט זיך באַקלאָגט: — סמייטש! איך קען מיט אידען ניט האַנדלען. זיי פאַלגען מיך ניט! וויאמר המלך להמן: האָט דער רבש"ע, דער מלך יחיד, געזאָגט צו המנען, צו דעם יצה"ר: הכסף! צוליעב די געלד וועסטו קענען מיט'ן בעסטען מענשען טהאָן וואָס דו ווילסט. („על פת לחם יפשע גבר") והעם לעשות בו כטוב בעיניך. דערפאַר זאָג איך צו אייך אלע אידען, דאָ אין שוהל: פאראורטהיילט ניט קיינעם. זעהט פאַלגט די תורה, — ותחזקת בו. — מוטהיגט איינער דעם צווייטען, איהר אַרימע אידען וואָס איהר קומט אין שוהל! קעמפּט פאר דעם אַרימען נע-זונד'ניק וואָס קומט אין שוהל האַלטען א דרשה. עס זיינען דאָ גזירות ר"ל אין די שוהלען אז מען לאָזט זיי ניט זאָגען א פאַר גומע ווערטער. — נע ונד איז

ר"ת: ניט לעמען און ניט דאוונען. — דער אַרימער דרשן, ווען ער קומט אין שוהל זאָגען א דרשה, שיקט מען איהם אין איין אנדער שוהל, דערווייל פארשפעטיגט ער דעם דאוונען און האָט אויך ניט צו עמען.

ומטה ידו עמך ! האָטש איהר אַליין זייט אַרימע לייט, אָבער דאָך דארפט איהר ניט דערלאָזען צו שפיכת דמים, ועלבון תורה. — וְהַחֲזַקְתָּ ! שטאַרקט זיך ! און קעמפּט פאר גע- רעכטיגקייט. זייט ניט ווי איוב, — מדה כנגד מדה, איוב שתק ! דערפאר האָט ער זיך געקראצט.

עס האָט אמאָהל א רייכער איד געזאָגט צו א מחבר פון ספרים: איך קויף ניט קיין ספרים, ווייל ניט איך גלויב, ניט איך קען לייענען.

ווען ער איז געשטאַרבען האָט מען איהם פאר עטליכע מצות געשיקט אין גן עדן פאר א מאָנאַט. האָט ער געבעטען אז ער וויל זעהן א גוטען פריינד זיינעם אין גהינם. האָט מען איהם געגעבען א פעם. אָבער ווען ער איז געקומען צוריק איז שוין ביי די טויערען פון גן עדן געשטאַנען איין אנדער מלאך און ווען ער האָט איהם געצייגט דעם פעם און האָט געוואָלט אריין געהן אין ג"ע האָט צו איהם דער מלאך געזאָגט — ניט איך גלויב, ניט איך קען לייענען ! מדה כנגד מדה.

בחקותי

דרשה א — לבר מצוה

רבותי ! איך האָב דאָ אסאך קשיות צו פרענען. נאָר אזוי ווי מיר האָבען דאָ היינט א בר מצוה וויל איך אז מיר זאָלען ארויס אביסעל פריהער צום קידוש. — איך דערמאָן זיך אז מיין רבי האָט געהאלטען זיין פּלפּול שה"ג פאר מוסף. האָט א איד אויסגערוּפּען: רבי ! איך האָב דאָך א קשית. — האָט מיין רבי געענטפּערט: איך פארשמעה! אָבער איך וועל עס ענטפּערען מיט א רמב"ם, א ראב"ד, א פני יהושע — דער איד האָט אָבער אויסגעשריען נאָכאמאָהל: רבי ! וואָס וועט זיין מיט מיין קאַשע? — סמיטש, איך האָב עס דאָך שוין געענטפּערט. — ניין, רבי, ניין! איך מיין, די קאַשע מיינע ווערט קאלט.

אזוי רבותי, קענט איהר דאָך מיר זאָגען היינט, דערפאר וועל איך מקצר זיין. איך פרעג בלויז: פארוואָס זאָגט די תורה דאָ ונתתי גשמיכם בעתם, אלס שכר פאר היטען די מצות ? מיר לערנען דאָך (אין פ"ק א) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס, און די גמרא זאָגט דאָך (אין קדושין ל"ט) : — שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

רבותי ! דער ענטפּער איז אין די ווערטער פון רש"י: — בעתם בשעה שאין דרך ב"א לצאת כלילי שבתות, — די גמרא אין תענית כ"ד דערצעהלט אז ווען ר' חנינא בן דוסא איז געווען זען אין וועג האָט גערעגענט, האָט ר' חנינא מתפלל געוועזען מיט די ווערטער: רבש"ע ! כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער. — פסק מיטרא. — האָט אויפגעהערט רעגענען.

אַם דאָס זאָגט די תורה: אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם — וועלען דאָך אלע זיין צדיקים, נו, אז א גאנצע וועלט איז צדיקים, וועלען דאָך מסתמא זיין צדיקים אין וועג אלע מאָג, מאָ ווען וועט קענען רעגענען? זאָגט די תורה: ונתתי גשמיכם בעתם. בשעה שאין דרך ב"א לצאת כלילי שבתות. פרייטאָג נאָכט דאָרף מען זיין אין הויז.

אָט דאָס, זוהנעלע, וויל איך דיר זאָגען: תפילין ווערט דאָך אָנגערופען א חק, ושמרת את החקה. — און אז דו וועסט נאָך געהן אין שוהל דאוונען, וועסטו דאָך מקיים זיין „בחקותי תלכו“. דו זאָלסט רעספעקטירען דיינע עלטערען און די הייליגע תורה — דאָס מיינט: ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם. וועסטו קענען אָנגערופען ווערען מיט איין אמת : איש! וויל ביז יעצט ביזטו געוועזען בלויז א קטן, אָבער יעצט ביזטו דו שוין א פולשטענדיגער איש. איש מאַכט אין ר"ת: אַני ירא שמים. אָט די ווערטער האָט געזאָגט דהע"ה צו זיין זוהן שלמה'ן: וחזקת והיית לאיש. איש ר"ת: אַביך יברכך שְלמה. אָנטקעגען די דריי אותיות פון דעם ווארט „איש“ זאָגט אויך דער נביא ירמ' אין היינטיגער הפטרה דריי ווערטער ד', עוזי ומעוזי ומנוסי און די סדרה אויך, תלכו, תשמרו, ועשיתם. — אויב דו וועסט מקיים זיין אָט די דריי פונדאמענטאלע מצות וועט אויף דיר מקוים ווערען (גשמיכם

בעתם) גשם, ר"ת: געזונטער שְעהנער בלענש. — מיט די ווערטער איז טאקע דער נביא מסיים: רפאני ד' וארפא.

דערפאר זאָגט די תורה: גשמיכם. אייגענטליך איז דאָך עס גאָט'ס רעגען, נאר לאחר ברכה, איז דאָך: הארץ נתן לבני אדם (מס' ברכות דף ל"ה) אזוי איז אויך דאָ מיט דעם ושמרתם את מצותי, וועט דער גשם בעלאנגען צו אייך. — גשמיכם !
— יען ושמרתם.

רבותי ! אזוי ווי די גמרא אין פסחים דף ס"ח זאָגט: א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה, איז דער פשוט דארטען אין דער גמרא אז שבועות זיינען אלע מסכים אז מען דארף עסען און טרינקען, האָבען גשמיות'דיג פערגעניגען, וויל ווען ניט די גשמיות וואָלטען דאָך די מלאכים צוגענומען פון אונז די תורה. (מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא).

טויטש איך דאָ אזוי: אם בחקותי תלכו? אויב איהר ווילט היטען מיין תורה? דאן זייט איהר מחויב אויך האָבען פערגעניגען פון גשמיות אין דער צייט, גשמיכם בעתם. — זייט ניט קיין מלאכים, איהר מוזט עסען און טרינקען, דארום רבותי ! האָבען מיר היינט טאקע דאָ א גוטען קידוש.

דעם קידוש גיט מען, ווייל מיר האָבען געקריגען אין שוהל
א נייעם מעמבער, א נייעם אידען וואָס וועט מקיים זיין אם בח'
תלכו, ער וועט געהן אין שוהל.

דרשה ב — ליום הדין וליוכור ביה"כ

אם בחקתי תלכו, ואת מצותי תשמרו, ועשיתם אותם—
סאָלדאמען פון דריי קאמעגאָריעס: געהן, הימען, טהון.

רבותי! דער וואָרט „אם“ איז דאָך אייגענמליך דאָ אי-
בעריג. פאָרוואָס זאָגט גיט די תורה דאָ אזוי ווי ביי אלע מצות,
א לשון אזהרה: בחקתי תלכו, אזוי ווי: ועשו להם ציצית (שלה),
ושמרתם את המצות (כא), א. א. וו.

דער וואָרט „אם“ איז אין ר"ת אָבינו מלכנו. — כאַמערקט,
פריינדע! אז אין דער תפלה פון אבינו מלכנו איז דאָ דריי קא-
מעגאָריעס: עשה למען הרונים ע"ש קדשך—עשה למען טבוחים
על יהודך—עשה למען באי באש ובמים על קדוש שמך. אזוי ווי
דאָ אין דער סדרה איז דאָ דריי קאמעגאָריעס: תלכו, תשמרו.
ועשיתם.

אין דער יעצטיקער גרויסער וועלט מלחמה איז אויך דאָ
דריי קאמעגאָריעס: גבורים—העלדען. די ערשטע קאמעגאָריע
זיינען די העלדען וועלכע אָפּפערען זיך מיט זייער לעבען, כדי
צו פארטרייבען דעם שונא פון זייער פאָטערלאַנד, קעמפּען זיי
אזוי ווי די לייבען, העלדיש ביז דעם לעצמען אַטעם צוג, ביז זיי
געלינגט צו פארניכטען דעם שונא.

די צווייטע קאמעגאָריע העלדען זיינען נאָך פיעל מאָהל
גרעסערע העלדען ווי די ערשטע. דאָס זיינען די וועלכע פאלען
אריין צו דעם שונא אין געפאָנגענשאַפט. דער שונא מוטשעט
זיי מיט די גרעסע יסורים, זיי זאָלען אויסזאָגען די סודות פון
זייער מיליטער, פון זייער לאַנד, אָבער זיי שמאַרבען, זיי ווערען

געקוילעט פון דעם שונא אזוי ווי שאף און זיי נעמען מיט די מיליטערישע סודות מיט זיך אין קבר אריין — אט די העלדען זיינען א פיעל העכערע מדרגה, ווי די ערשמע.

עס איז דא נאך א דריטע גרופע, פיעל גרעסערע העלדען פון די ערשמע צוויי גרופעס, דאס זיינען די מיליטער וועלכע גע- פינען זיך אויף א שיף, וואס איז ארומגערינגעלט פון שונא, און זיי ווילען ניט איבערגעבען דעם שונא זייער שיף, געהען זיי ארויף אויף'ן דעק פון שיף, מיט גרויס שמחה שפיעלען אפ א טויטען מארטש, עקספלאדירען די שיף, און געהען אראפ מיט איהר אין אפגרונט. באי באש ובמים.

אט דאס, מיינע פריינדע, זיינען די דריי קאמעגאריעס: — הרונים על שם קדשך — דאס זיינען די ערשמע קאמעגאריע העל- דען; די גרעסערע זיינען די צווייטע: מבוחים על יחודך ! און די דריטע זיינען די וואס עקספלאדירען די שיף — באי באש ובמים על קדוש שמך, זיי עקספלאדירען אין פייער און געהען אראפ אין וואסער.

איך פערגלייך די עשרה הרוני מלכות, דעם הייליגען תנא ר"ע וועלכען מען האט געהרג'עט דערפאר וואס ער האט געלע- רענט תורה (גמ' ברכות סא- ע"ב) — אדער דעם הייליגען תנא רחב"ת וועלכען מען האט פארברענט מיט א ס"ת אויפ'ן הארצען (גמ' עז' יח, ע"א) — צו די גרויסע מלחמה העלדען, ווייל איך האב עס אליין מיטגעמאכט — איך בין געוועזען א סאלדאט אין דער וועלט מלחמה, און האב מיטגעמאכט דעם פייער פון מלחמה, („ועשית לך תבת עצי גפר"), — איך האב געשמעקט פולווער (גפרית) אט דאריבער טענה'ן מיר צו דעם רבש"ע און בעטען ביי איהם: מילא, א סאלדאט ווען ער דיענט פאר א מענשליכען קעניג קען דאך נעביך דער קעניג, דער מלך בשר ודם ניט העלפען ווייל א מלחמה פאדערט קרבנות, גרויסע קרבנות ! אבער, דו, רבש"ע ! דו קענסט דאך געווינען אלעס אהן אונזערע מענשליכע קרבנות, נאר וואס זשע דען ? דו ווילסט אונז אויספראכירען, אויב מיר ווילען זיך מקריב זיין פאר דיר, פאר דיין תורה — נג,

האָסטו דאָך שוין געזעהען וויפיעל מיר זיינען זיך מקריב פאר דיין הייליגען נאָמען, פאר דיין תורה, פאר די חקים ומצוות, טאָ זעה העלף אונז פון אונזערע שונאים, גיב אונז א גוטען געזונטען יאָהר, — חדש עלינו שנה טובה — גיב די גשמים בעתם, ד"ה גשמינות. :

רבותי ! דערפאר זאָג איך צו אייך: דער רבש"ע וויל אייך אויספראַכירען, וויפיעל איהר זייט זיך מקריב אויף דעם מזבח פון תורה, „בכל נפשך ובכל מאדך“, מיט'ן געלד — זעהט-זשען, מיינע טייערע פריינדע, פאלט ניט דורך אין דער פראַכע.

מר. פרעזידענט! איך הער עפעס די פרויען ריידען, וואָס זאָגט איהר, מר. פרעזידענט! איהר קענט זיי ניט איינשטילען? אַללרייט! איך וועל זיי איינשטילען באַלד אין אַ מינוט.

שוועסטער פון עזרת נשים ! אַז איהר האָט פּערגעניגען צו ריידען, מעגט איהר ריידען. איז דאָך אייער עונג יו"ט. נאָר וואָס זשע דען? דער דין איז אַז די עלטערע דאַרפֿען ריידען פריהער. איהר וועט דאָך געוויס ניט ברעכען אַ דין אין דעם יום הדין. אַהא ! איהר זעהט, — עס איז שטיל געוואָרען. יעדע איינע פון זיי האַלט זיך אינגער פאר דער אַנדערער. זיי שמרע-בען צו לעבען. גאַנץ גוט, שוועסטער! שמרעכט צו לעבען, בעט ביי דעם רבש"ע! אַל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אַל תקח ממנו. די ר"ת פון דער תפלה איז אַמת. שמיצט גאַטם תורה וועלכע איז אַמת, זייט האָטש מקריב אייער געלט פאר דער תורה, דאָס איז דאָך אַסאך וועניגער ווי ר"ע האָט מקריב גע-וועזען.

דרשה ג — אפיעל פאר ר"ה

די תורה פאנגט זיך אָן מיט איין אלף: אַנכי — די משנה מיט דעם וואָרט לאַמתי, און די גמרא: תנא היכי קאי אותיות אַמת. — און אזוי אויך דאָ אין דער מדרה, אַם בחקתי תלכו —

איז פארען די אותיות אמת — אין דעם ווערט אמת איז פארען דריי אותיות.

דריי פערשידענע קלאנגען בלאזען מיר מיט'ן שופר: — תקיעה, תרועה, שברים! טעהו, טו, טעהו, טעהו, טעהו! דאס דערמאנען מיר מיט א קרעכץ די עשרה הרוגי מלכות די אלע קדושים וועלכע האבען זיך מקריב געוועזען מיט זייער לעבען אויף דער תורה, נו וועט איהר האמש מקריב זיין אייער געלד? פארלירט ניט די פראבע.

אל תירא כי יעשיר איש וכו'. כי לא במותו יקח הכל, לא ירד אחריו כבדו (תהלים מ"ט).

אט דער פסוק איז זעהר קשה: וואס דארף דער פסוק זאגען אז מען זאל ניט מורא האבען, ווער האט דען מורא? פאר וועמען מיינט דער פסוק וואלט מען מורא געהאט? אויב פאר א רייכען מענשען דארף דאך דער פסוק זאגען בזה"ל: אל תירא מפני עשיר, און ניט כי יעשיר. — אויך איז דא קשה די איבעריגע ווערטער: לא ירד אחריו כבודו. ער זאגט דאך שוין: כי לא במותו יקח הכל, און ווארום זאגט ער: „אחריו“, און ניט „אתו“? — הכלל, איך וויל שוין מעהר קיין קשיות ניט פרעגען, עס איז שוין צייט צו געבען איין ענטפער: —

קוקענדיג אויפן מנהג העולם אז מען גיט דא אפ כבוד צום געלד, שרעקט זיך דער ארימאן פאר די עשירות. ער טראכט זיך: אזוי ווי די מלוכה פון דער ערד האט דאך א גרויסע פארבינדונג מיט דער מלוכה פון הימעל: כל מי שרוח הבריות נוחה ממנו, רוח המקום נוחה ממנו (פרק ג). איז דאך שלעכט! וועט ער דאך חו"ש ניט האבען קיין כבוד אויף יענער וועלט אויך. זאגט דער פסוק צו דעם ארימאן: אל תירא! דו זאלסט וויסען אז דער וואס איז דא א גביר, נעמט דאך די געלד ניט מיט אין הימעל, איז ממילא לא ירד אחריו כבודו. עס איז דארטען אין הימעל אזוי ווי דא: מען גיט אפ כבוד צו די רייכע, נאר ווער איז דארטען א גביר? אט דער וואס גיט דא צדקה, ווייל די געלד נעמט מען ניט

מיט, כלויז די צדקה, „אם כסף תלוה“ ? געלד בעגלייט דען ?
 חו"ש ! אָבער את העני עמך, די צדקה וואס מען גיט דעם
 אַרימאן, איז: עמך ! דאָס נעמט מען מיט. והלך לפניך צדקך .

רבותי ! זייט מנדר אויף צדקה ווייל די ספרי חיים און די
 ספרי מתים זיינען יעצט אָפן. טהוט פאר די נשמות צדקה, וועט
 מען זיי דאַרמען אָפגעבען כבוד, און מען וועט זיי פאלגען ווען זיי
 וועלען בעמען דארמען אין הימעל, אז איהר זאלט לאנג לעבען
 און האָבען א גוטען גליקליכען יאָהר. עס וועט זיין: גשמיכם
 בעתם — גשמיות.

רבותי ! עס איז דאָ א פסוק אין איכה א: „כל רודפיה השיגוה
 בין המצרים“, טייטש מען אזוי דעם פסוק: אז די אנטיסעמיטען, די
 רודפי ישראל האָבען ערשט משיג געוועזען, די גרויסקייט פון דער
 אידישער פּאָלק, ווען אידען זיינען געוועזען בין המצרים, ד ה., אין
 צרות, און זעהענדיג ווי אידען גיבען צדקה, האָטש זיי אַליין זיינען
 אַרימע לייט, אויף צרות און דאָך גיבען זיי די לעצטע צו העלפען די
 אומגליקליכע . . . דערפאר רבותי, זאָג איך צו אייך: גיט צדקה !

אשרי משכיל אל דל (תהלים מ"א)

בשעת אידען דארפען געבען צדקה לעגען זיי אוועק די
 פרומקייט אין א זייט, זיי קוקען ניט אויב דער אַרימאן איז א
 פרומער אָדער ניט, זיי ווערען דאָן אַ משכיל, ווייל אַ משכיל איז
 ניט מדקדק אין יענעס'ס פרומקייט.

פתוח תפתח את ירך. ווען א מענש שמארבט זיינען זיינע
 הענד אָפענע צו ווייזען, אַז ער נעמט גאַרניט מיט מיט זיך. מד"ר
 קהלת פ"ק (ה) וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות, כלומר
 לא נחלתו מן העו"הו כלום. טאָ צו וואָס דאַרף מען וואַרמען אויף
 דער צייט, ווען מען צווינגט אונז עפענען די הענד? לאַמיר
 עפענען די הענד יעצט, — וועלען מיר לעבען—צדקה תציל ממות.

דרשה ד — ליום הדין, לצדקה ולשלום

אם בחקתי תלכו — רש"י: שתהיו עמלים בתורה

רבותי ! איך פרעג אייך: וואס איז דאס פאר איין אויס-
שפראכע בחקתי תלכו ? וואס מיינט עם געהן אין מיינע געזע-
צען? די תורה האט געדארפט זאגען הימען מיינע געזעצען. אט
דאס, רבותי! וויל רש"י מאַקע אויפקלעהרען מיט די ווערטער
שתהיו עמלים בתורה.

די מצוה פון לערנען תורה קענען מיר ערשט דאן פאר-
שמעהן ווען מיר פארגלייכען עם אזוי ווי א לאַנד דארף ניט
וואַרמען ביז דער שונא באַפאַלט זי מיט אַ מלחמה, נאָר עם איז
נויטיג, אַז נאָך איידער דער שונא באַפאַלט, זאָל מען זיין גוט
צוגעגרייט צו שלאָגען דעם שונא, כדי דער שונא זאָל נאָר קיין
חשק ניט צו האַבען צו אונטערנעמען אַ מלחמה, ווייל אזוי שנעל
ווי דער שונא פאַרשט און ער געפינט אויס, אַז די לאַנד איז
נאַכלעסיג, פאַרשלאָפען און ניט צוגעגרייט צום קאַמפּף, דאָן
געוועהנליך בעפאַלט ער די לאַנד פּלוצלינג, שלאָגט איהר מער-
דערליך ביז ער צושמעטערט זי און מאַכט זי אונטערטעניג.
אזוי, מיינע פריינדע, איז דער יצר הרע. אַט די ווערטער זאָגט
די תורה אין דער סדרה בראשית: אם תיטיב שאת, ד"ה אויב דו
וועסט זיך בעסערען מיט דיינע מעשים, דו וועסט זיך פראַ-
טעקמען געגען דעם יצר הרע, שאת, וועט דיך די וועלט קענען
טראַגען און דולדען. אַכער ואם לא, אויב ניט, איז לפתח חטאת
רובין, וועט דער יצר הרע, דער חטאת גלייך דיך בעזיגען, ווייל
ער איז ביי דיין טהיר און וואַטשט דיך, אויב דו ביזט שטאַרק
גענוג צו קענען קעמפּפען געגען איהם. דערפאַר זאָגט ר" לוי
בר חמא בשם ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר
הרע, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה (מס" ברכות). דער לער-
נען איז אונזער כלי זין, הקול קול יעקב. אַט דאָס זאָגט רש"י אם
בחקתי תלכו אַז איהר ווילט געהן אין דעם אויסגעטראַטענעם
וועג פון אונזערע עלטערען, איהר ווילט זיין גוטע מענשען, זאָלט
איהר קעמפּפען געגען דעם יצה"ר מיט דער תורה, אַלעמאָהל זיין

צוגעגרייט צו קענען שלאָגען דעם שונא, דעם יצה"ר. שתהיו עמלים בתורה. די תורה זאָגט אין דער סדרה (ראה) וצרת הכסף בידך, וועלען מיר טייטשען די ווערטער אזוי: דו זאלסט בינדען די געלדט, אָבער די געלדט, דער יצר הרע זאל דיך ניט בינדען. דו זאלסט זיין בעה"ב און הערשען איבער דער תאות הממון והיצר הרע.

איך שמייכל ווען איך דערמאָהן זיך, אז אַ קאַרגער מענש איז אַמאָהל געקומען צו אַ גאַלדענער התונה, איז מען זיך נוהג צו ברענגען אַ פרעזענט פון גאַלד. האָט דער קמצן אויך געבראַכט גאַלד: אַ גלאַז וואַסער מיט אַ גאַלדען פישעלע. אָט די קמצנים האָט די געלדט געבונדען. זעהט, פריינדע, אז די געלדט זאל אייך ניט בינדען די הענדט.

מיר זאָגען בנפשו יביא לחמו. רבותי, וואָס מיינען אָט די ווערטער? איך וועל עס אייך ערקלעהרען: אַ טרעגער מיט אַ ישיבה בחור האָבען געמאַכט שותפות: דער ישיבה בחור זאל לערנען תורה און דער טרעגער זאל איהם מפרנס זיין מיט זיין האַרעוואַניע און דערפאַר זאלען זיי זיך טהיילען אויך מיט דעם שכר פון יענער וועלט. אין אַ צייט שפעטער האָבען זיי זיך גע- ביטען מיט דער אַרבעט: דער ישיבה בחור זאל טראָגען משא און דער טרעגער זאל לערנען. אזוי האָבען מיר זיך אויך געביטען: מיט דעם גוף דאווענט מען, מען שאַקעלט מעכאַניש, אָן כונה און די נשמה, דער נפש שוועבט בשעת מעשה אין די געדאַנקען פון פרנסת, פון ברויט, געלדט און נאָך אזוינע זאַכען. אָט דאָס מיינט בנפשו יביא לחמו. מיר האָבען געביטען די יוצרות. דערפאַר זאָג איך צו אייך, רבותי: ענטפערט מיט אייער נשמה, מיט'ן גייסט און האַרצען! ניט געלדט אויף צו שטיצען תורה און צדקה, זייט מתקן דעם נפש און גוף!

עס זיינען אַמאָהל געוועזען צוויי ברידער, זעהר גרויסע שונאים צווישען זיך, דער פייער פון מחלקת האָט געברענט צווישען זיי. פון גרויס עגמת נפש, וואָס די קינדער קריגען זיך איז זייער מוטער קראַנק געוואָרען. פאַר'ן טויט האָט די מוטער צוגערופען ביידע זיהן און זיי געבעטען זיי זאלען איהר צוזאָגען:

אז זיי וועלען זיך איבערבעמען. אין א קורצע צייט שפעטער איז דער עלטערער ברודער געוואָרען זעהר אַרים, האָט דער קלענערער איהם אָנגעבאַמען הילף, ער וויל איהם געבען געלדט, ער וויל זיך מיט איהם איבערבעמען, אָבער דער עלטערער איז געוועזען אזוי פערביסען אין זיין שנאה, אז ער האָט ניט געוואָלט קיין הילף און ניט געוואָלט איבערבעמען זיך מיט זיין ברודער. אין אַ ביינאַכט האָט דער אינגערער ברודער אָנגעמאַן זיך אין זיינע שבתדיגע קליידער, האָט גענומען די וואַכעדיגע בגדים, זיי אַוועקגעלעגט אויפן ברעג ים און איז אַוועקגעפּאַהרען אין אַמעריקע. ווען מען האָט געפונען די קליידער אויפן ברעג ים, האָט מען בעשטעטיקט, אז דער קלענערער פון די ברידער איז דערטרונקען געוואָרען. אזוי ווי ער האָט ניט געהאַט קיין יורשים האָט דער עלטערער ברודער געירשנט זיין געלדט און איז גע-וואָרען רייך. אין אַ צייט שפעטער דערהאלט דער עלטערער ברודער אַ בריעף, לייענט זיך דער בריעף אזוי: מיין טייערער ברודער! איך האָב געהערט אויף יענער וועלט, אז דו ביזט רייך. שטאַרק דערשראַקען האָט ער זיך פאַרן טויטענס בריעף און האָט גע'חלש'ט, אָבער מען האָט איהם אָפּגעמינטערט און מען לייענט ווייטער: שרעק זיך ניט, מיין ברודער, וואָס איך קען שרייבען פון יענער וועלט, ווייל איך בין ניט טויט, נאָר איך בין אויף יענער זייט ים, אויף יענער וועלט— מיינט מען אַמעריקע. אזוי ווי אויף יענער וועלט בין איך אויך זעהר רייך, נאָר דו זאַלסט וויסען אז אמאָל, ווען דו האָסט ניט געוואָלט אין דיין נויט נעמען פון מיר קיין געלד, האָב איך זיך געמוזט מאַכען טויט.

שטאַרק געוויינט האָט יעצט דער עלטערער ברודער, זעהענ-דיג וואָס פאַר אַ גוטער פריינדט זיין ברודער איז איהם געווען. זיי האָבען זיך איבערגעבעמען.

אזוי, רבותי, זיינען די אַרימעלייט, אונזערע ברידער און בעס-טע פריינד. זיי מאַכען זיך טויט (עני השוב כמת), כדי צו העלפען אונז, ווייל די אַרימעלייט העלפען אונז מעהר ווי מיר העלפען זיי (יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם בעה"ב.) נאָר מיר פאַרשטייען ניט וואָס די אַרימעלייט טהוען פאַר אונז

פונקט ווי מיר פארשמעהען ניט די חוקים פון דער תורה. אַם דאָס זאָגט דער בערדיטשעווער צדיק זצ"ל. באַין מליץ יושר...תגיד לייעקב דבר חוק ומשפט. אַזוי ווי מיר פאַרשטייען ניט די חוקים און דאָך מהוען מיר די חוקים, אַזוי, רבש"ע, וצדקנו כמשפט. — מאַך אונז גערעכט ! כאַטש די וועלט וועט ניט פאַרשמעהען פאַר-וואָס דו האַסט אונז לייעב און דו מאַכסט אונז גערעכט, ווייל בחוקתי תלכו !

העלפט דער תורה וועלכע איז די בעסטע שוטץ און פראַטעקט-שאַן אין מלחמה (אפילו געגען דעם יצר הרע). שתהיו עמלים בתורה.

אַ פראַפעסאָר פרענט אַ סטורענט, וואָס דאַרף גראַדואירען אלעס דאָקטער: וואָס פאַר אַ מעדיצין וואָלט איהר נעבען צו שוויצען ? איך וואָלט איהם שיקען צו אייך האַלטען עקזאַמען, ענטפערט דער יונגער דאָקטאָר. אַזוי, רבותי, זאָג איך: דער, וואָס וויל קענען לערנען, דאַרף נוט שוויצען אין דער תורה: עמלים בתורה. כדי צו ווערען אַ ת"ח דאַרף מען גענוג שוויצען. און איהר, פריינדע, דאַרפט די ת"ח שטיצען.

דרשה ה — צו סליחות נאכט

רבותי ! מיר האָבען אלע פערלאָזען אונזערע היימען אין מיטען נאַכט, און מיר זיינען געקומען אין די שוהלען. די פינסטער-רע נאַכט און די שרעקליכע אַנמיסעמיטישע מאַכט האַלטען ניט אַפּ אונזער ליבע צו גאָט. מיר זיינען געקומען אַרויסרעדען היינט ביינאַכט — דורך געזאַנג און געבעט — אונזער בענקשאַפט צו אונזער לאַנד און צו דער תורה. קומי רוני בלילה !

די תורה זאָגט (אין סדרה שופטים) : מי האיש הירא ורך הלכב ילך וישב לביתו. ר' יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שכידו (רש"י) פריינדע ! וואָס האַט דאָ ר' יוסי הגלילי געזאָגט? ר' יוסי הגלילי מעולם לאַ חרט על דבריו (מעולם לאַ אמרתי דבר וחזרתי לאַחורי מס" שבת פה.) וואָס האַט ער דאָ געזאָגט ?

די פראקטיקע לערענט אונז, אז די טרויעריגקייט און חרטה, אין וועלכער א מענש פאלט אריין נאך דעם ווי ער באגעהט איין זינד, איז פיעל ערגער ווי די זינד אליין און דער יצהר"ע שמרעכט צו אריין ווארפען דעם מענשען אין טרויעריגקייט און יאוש, אסאך מעהר ווי די עצם עבירה. ווייל יאוש און עצבות איז די גרעסטע עבירה. אט די בעלי עבירה/ניקעס קענען ניט קעמפפען, ווייל מומה פערלארען, — אלעס פערלארען. זיי מוזען געהן צוריק שלאפען (ילך וישב לביתו) מומה! ברי דער, מומה! פארלירט ניט די האפענונג! מיר האבען א גרויסען אלמעכטיגען גאט און מיר זיינען אלע זיינע קינדער אים (בחקותי) ר"ת אבינו מלכנו.

רבותי! איך האב ניט קיין כח צו שרייען. נאר גאט זאגט הרם כשופר קולך, איך וועל אויס שרייען מיט די לעצטע כחות. אז דער, וואס זאגט, אז אידען האבען געזינדיגט, אז אידען האבען ניט קיין האפענונג צו האבען א לאנד, איז א משוגענער, א ליג נער, איין אידיאט.

עס איז אמת, אז מיר, אידען, זיינען זיך ניט מתנהג עפ"י התורה. איהר ווייסט פארוואס? די תורה זאגט דאך (אין סדרה האזינו): וישמן ישורון ויבעט, און אט זעהען מיר אידען, רייכע אידען און דאך זיינען זיי גוטע מענשען, זיי בריקען זיך ניט, אלע זיצען רוהיג אין שוהל— אן גאווה, אן מחלוקת, אן ש"ח.

פריינדע! איך וועל אייך דערצעהלען איין עפיזאד:

א ספרדישער איד האט געפראוועט זיין יאהרצייט אין איין נוסח אשכנז שוהל. זאגט ער (אין קדיש) ויצמח פורקניה. האט זיך א איד א גראבער יונג צושריען: סמייטש! וואס פארא יאצמעך? ווער דארף דא דעם יצמח? דעם יצמעך זאגט מען דא ניט. דער ספרדישער איד— ניט קיין נאר— האט איהם געעניט פערט: שריי ניט, דו גראביאן! ווען איך זאג יצ-דעך, וואלסטו געדארפט שרייען. אבער איך זאג דאך יצ-מעך, טא וואס איז דיין דאגה?

אזוי, מיינע טייערע פריינדע, זאג איך צו אייך : שרייט
ניט איינער אויף דעם אנדערען, — שרייט, ברידער, צו דעם אל-
מעכטיגען גאט! קולי אל ד" אזעק (אל תעלם אונך לרוחת
לשועתי)

טייטשט ניט אזוי ווי יענער ישובניק האט געטייטשט: ונשלמה
פרים שפתינו (הושע) אזוי ווי די אקסען שלעפען דעם אקער-
אייזען, האטש זיי פארשטייען ניט אפילו צו טראכטען וואס זיי
טהוען, אזוי דאוונען מיר ווי די אקסען, ניט פארשמעהענדיג וואס
דאס איז.

ניין, מיינע פריינדע! מיר ווייסען, אז ניט אומזיסט זיינען
מיר געקומען אין האלבע נאכט, ניט אומזיסט האבען מיר גע-
רויבט אונזער שלאף פון אונזערע מידע אויגען. דער מקונן זאגט
(אין איכה) זכור תזכור ותשוב עלי נפשי, על כן אוחיל, דאס
מיינט, אז מיר קומען זיך צוזאמען אין די שוהלען ביינאכט, אז
מיר דערמאנהען זיך נאך אין אונזער לאנד, אין אונזער תורה, אז
מיר גיסען נאך מיט הייסע טרעהרען און בענקשאפט אויף'ן
חורבן בית המקדש, איז דאס א סימן מובהק, אז אונזער הא-
פפענונג איז נאך ניט פערלארען, אז מיר האבען זיך ניט מיאש
געוועזען. על כן אוחיל! אז מיר וועלען האבען גוטע יארהען
באלד, מיר וועלען אינגליכען אויסגעלייזט ווערען פון דעם גלות.

אט דאס זאגט די תורה (אין דער סדרה נצבים) : מחוטב
עציד עד שואב מימד, — חוטב עציד מיינט מען די מענשען,
וועלכע האקען אויס, ר"ל, דעם גוטען בוים, דאס מיינט דעם ת"ח,
(כי האדם עץ השדה) און עס זיינען דא מענשען, וואס שטיצען
די ת"ח, זיי זיינען שואב מים (אין מים אלא תורה). אט יעצט
אין דער נאכט שטייען מיר אלע פאר'ן בית דין של מעלה. אתם
נצבים כולכם, אם ב"ח תלכו? ר"ת אבת, ד"ה, אויב מיר וועלען
געהן אין דעם וועג פון די אבת, — זיין רחמנים, שטיצען די
ת"ח, איז ונתנה הארץ יכולה, וועלען מיר האבען א גליקליכען
יאהר.

דרשה ו — לראש השנה

רבותי ! דער וואָרט אַם (כ"ח) איז ר"ת אַבינו מלכנו, מיר ליענען היינט : ויאמר אַבי מלך — דאָס מיינט מען דער אַבינו מלכנו האָט געזאָגט בעת ההוא, ר"ת ברוך הוא. די די תורה זאָגט בעת ההוא סתם, דאָס איז דער עת לכל, ווען אַלע ווערען גע'משפט. ופיכל שר צבאו — דאָס מיינט מען : דער פי כל ש"צ, ר"ת שליח צבור, דער מויל פון אַלע בעלי תפלות.

די בעלי תפלות מענה'ן צו גאָט : רבש"ע, סמייטש ! די מדת הדין איז מיט אונזער פאַלק. איל-קים עמך בכל אשר אתה עושה. והוכח אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך. סמייטש, רבש"ע ! דיינע קנעכט, דיינע מלאכים רעים גול'ענען דאָס אידישע פאַלק, וואָס לערנען דיינע חוקים, דיינ תורה, וואָס איז באר מים חיים.

ויאמר אבימלך לא ידעתי ! מי עשה את הדבר הזה ? איך ווייס ניט, אויב מיינע מלאכים האָבען עם געטהאָן ? פילייכט האָסטו עם געטהאָן צו זיך אליין. פילייכט האָסטו עם ח"ו גורם געוועזען, וואָס דו האָסט ניט מקיים געוועזען דעם „בחקותי תלכו“, פילייכט האָסטו ניט געגעבען דעם הונגעריגען ת"ח קיין עמען ? וגם אתה לא הגדת לי — דו האָסט ניט געלאָזען קיין מנידים ביי דיר אין שוהל זאָגען אַ דרשה.

וגם אַנכי לא שמעתי כלתי היום. אַט דעם אַנכי, דאָס הייסט די תורה, וועלכע פאַנגט זיך אָן מיט אַנכי, האָב איך ניט געהערט פון דיר אַ גאַנצען יאָהר, בלויז היינט, ראש השנה, הערט מען עפעס אַ שטיקעל תורה, אַ דרשה.

דאָרום, רבותי ! לאָזט די ת"ח זאָגען אַ גאַנץ יאָהר, נעמט ניט אויף בלויז אויף ר"ה, אַדער, ר"ל, אויף יו"כ (אויף כפרות...)
אַ דרשן.

זייט ניט ווי יענער קמצן :

איינער פרעגט א אידען אין די מאונטיינס : ווי געפעהלט דיר
דער האַטעל ? — ער טויג אויף כפרות ! איך האָב אַ גאַנצע נאַכט מיט
איינ אויג ניט צוגעמאַכט.

— סטייטש, פארוואָס !?

— דער מענעדזשער פון האַטעל האָט מיר געזאָגט, אַז אויב איך
וועל געפינען איין וואַנז אין מיון בעט, וועט ער מיר גאָרניט רעכענען
פאַר דער רוב. נו, פרעג שוין ניט — די גאַנצע נאַכט בין איך געלעגען
אין בעט און געוואַרט, אַז אַ וואַנז זאָל מיך אַ ביס טהאָן...

רבתי ! וואַרט ניט, אַז די אַנטיסעמיטען זאָלען אייך בייסען —
ניט צדקה, שטיצט די תורה ! — וועט איהר האָבען גשמיתם בעתם, —
גשמיות...

רבתי ! איך האָב דאָ אייך געטייטשט אַ מאָדנעם פירוש המלות,
אַבער איהר דאַרפט דאָך וויסען, מיינע טיערע צוהערער, אַז יעדער
וואַרט אין דער תורה ווערט פאַרשטאַנען אויף פיעלע געדאַנקען: (הפך
בה והפך בה...)

דער מענש, וואָס ער פאַרשטייט דעם געדאַנק פון ווערטער, ווערט
ער זעהר באַגייסטערט — תכין לכם תקשיב אונך.

דער בעל שחרית האָט יעצט געזאָגט :

אַתּי לַחֲנֹךְ בְּלֵב קְרוֹעַ וּמוֹרְתָהּ: טייטשט עס אַפּ: איך
בין געקומען דיר בעמען מיט אַ צוריסען און אַ צוגאַנגען האַרץ.
דאָס האָט דער ב"ש גערעדט אין נאַמען פון די טויערענער מענ-
שען, וואָס רינגען אַפּ מיט בלוט אויף די שלאַכט-פעלדער. די מענ-
שען מיט אַפּגעריסענע גלידער, ר"ל. די מענשען, וועלכע לעכצען
נאָך אַ שטיקעל מקום מנוחה, נאָך אַ טאַטען מיט אַ מאַמען, נאָך
דער ווייב מיט די קינדערלאַך. און די טאַטעס מיט די מאַמעס
שמעהען, נעכרך, דאָ אין שוהל און זייערע הערצער שפּרינגען
כמעט אַרויס. דער מאַגנעט פון די הערצער ביי די קינדער אויף

יענער זייט ים, וואו די קוילען רוישען, וואו דער גיהנום ברענט, אט יענער מאַנגעט ציהט אונז צונויף, און אונזערע הערצער רייסען זיך — גוואַלד, גאַמעניו פאַמער! האָב רחמנות! אוי, וועה איז מיר! שרייט דער בע"ת: דבר אין בפי, בלשוני מלה. פון צרות האָב איך זיך פערלאָרען, און איך האָב ניט מעהר קיין איין (1) וואַרט אין מויל.

אזוי ווי מיר האָבען ניט קיין כח צו ריידען, נעמען מיר אַרויס דעם שופר, דעם שמומען בעל תפילה. מיר פייפען און מיר קרעכצען מיט צובראַכענע קולות: (שברים תרועה) טיהו-טו-טו-טו טו טו... ווייסט איהר, מיינע ברידער, פאַרוואָס מיר באַנו-צען זיך מיט אַ שופר פון אַ שעפּס? ווייל דאָס שעפּסעלע ניט דעה וועלט זעהר אַ סאָך גוטע זאַכען: זי גיט צו דער וועלט איהר פלייש, איהר פעל און אַפילו וואָהל אויף קליידער צו דערוואַרימען זיך אין דער קעלט. דאָס אומשולדיגע שעפּסעלע, ווען מען טרייבט איהר, קען זי זיך ניט שלאָגען מיט איהרע הערנער, ווייל זי האָט איינגעדעהטע הערנער. אזוי, מיינע פריינדע, איז דאָס אידישע פאַלק: מיר גיבען צו דער וועלט — תורה, חכמה און פראַספע-ריטי און זיי טרייבען אונז פון לאַנד צו לאַנד און מיר קענען ניט שמעכען — אזוי ווי די נאַצים — מיט די באַיאַנעמען.

עס איז דאָך אונמעגליך פאַר מיר צו שילדערן דעם ים פון אונזערע צרות, — תעיתי כשה אובד! מיר זיינען אזוי ווי דאָס פאַרבלאַנדזשעט שעפּסעלע צווישען די טיגערס... רבש"ע! עד מתי? מיר בעמען ביי דיר, גאַמעניו! זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלקים חיים. איהר ווילט דאָך געוויס וויסען, וואָרום מיר זאָגען דאָ אזוי פיעל מאַהל דעם וואַרט חיים? גאַנץ פשוט: עס זיינען דאָ שלעכטע מענשען, וועלכע זיי זיינען שוים, האַמש זיי לעבען: — רשעים בח' קרויים מתים. דער רבש"ע לאַזט זיי לעבען, טאַמער וועלען זיי תשובה מוואָן (כי אם בשוכו מדרכו וחיה). זאָגען מיר אזוי: גאַמעניו! זכרנו לחיים! ווייל דו ביזט דאָך אַ חפץ בחיים, אפילו דעם רשע ווילסטו דאָר, ער זאל לעבען, אָבער כתבנו דו פאַרשרייב

אונז אין דעם בוך פון די גומע מענשען, וואָס לעבען צוליעב דיר
און דיין תורה, למענך אלקים חיים. זעהט-זשע, רבותי! שמיצט
די לומדי תורה. די כהנים טראָגען אויף זיך, נעביך, די זינד פון
פאלק (ונשא אהרן את עון הקדשים — תצוה) האַטש אַלע אידען
זיינען דאָך ערב זל"ו, נור אזוי אַ איד איז בלויז אַ שומר חנם,
אַבער דער רב איז דאָך אַ שומר שכיר וחייב, — טאָ באַצאָהלט
איהם האַטש פאַר זיין התחיבות...

אַט דאָס זאָגט די תורה: ונתתי גשמיכם בעתם. בעתם
מיינט מען אין ר"ה, דעם יום המשפט, וועלכער איז עת לעשות
לד'. די אַנטיסעמיטען וועלען דאָן שרייען אויף די צייך, וואָס הפרו
תורתך, וואָס זיי האַבען אזוי צובראַכען דאָס אידישע פאלק מיט
דער הייליגער תורה.

דרשה ז — ליזכור דיו"כ

רבתי! מיר האַבען אַ תפלה וועלכע מיר זאָגען מיט
גרויס באַגייסטערונג: אוי, וועה, רבש"ע! טאַמע, פאַטער!
השיבנו ד' אַלריך ונשובה: קעהר אונז אום צו דיר, טאַמע!
מיר ווילען זיך אומקעהרען צוריק צו דיין תורה, צוריק צו דיר,
רבש"ע!

אַבער טיעף אין האַרצען, טראַכט ביי זיך יעדער קלוגער
מענש: פילייכט זיינען מיר שוין זעהר ווייט אוועק פון דער תורה,
און פון די מצות — עס איז שוועהר זיך אומצוקעהרען. . . אַט
דאָס זאָגט די תורה: (ס' ראה) וכי ירכה ממך הדרך? אז דער
יצר הרע וויל דיך אריין וואַרפען אין מוטהלאַזיגקייט (יאוש),
און ער זאָגט דיר: די מלחמה פאַר אַ בעסערע וועלט איז שוין
פאַרשפיעלט אלץ איינס, דער וועג צו ראַטעווען דעם אַרבייטער,
דעם אַרימאן, איז זעהר ווייט, אזוי זאָגט דער יצר הרע, דער
היטלער ימ"ש. איז אַ סימן אז: כי ירחק ממך המקום — אז גאָט
איז ווייט פון דיר. (מקום מיינט מען גאָט). עס איז אַ סימן, אז

דו פארשמעהסט גארניט . . . סמיימט ! גאט איז דאך אומעטום !
און גאט איז דאך ניט ווייט פון יעדען מענשען, וואס וויל ווערען
א גוטער מענש. דער עיקר איז: זנתת בכסף. גיט געלד ! העלפט
דעם ליידענדען ! אט דאס איז דער נעהענסטער וועג צו דער
תורה.

אט דאס איז דער געדאנק פארוואס מען דארף היינט
פאסמען זעהט נאר ווי שוועהר עס איז צו לעבען איין מאג אהן
עסען, אהן א טרונק וואסער, אט אזוי ליידען דאך אסאך ארימע
לייט א גאנץ יאהר . . .

אט אזוי ליידעט די נשמה פון אונזערע קינדער וועלכע פאסט
א גאנצען יאהר אהן א טראפען תורה. מיר פייניגען דאך אונזער
נשמה און מיר פיהלען עס גארניט. מיר זיינען דאך טויט ר"ל,
האטש מיר לעבען. ווען אט די נשמות וואס שוועבען יעצט ארום
אין אונזערע שוהלען וואלמען געקענט רעדען וואלמען זיי דאך
גזאגט: קינדער, פייניגט ניט אייערע נשמות . . . למדו היטב . . .
לערענט זיך גוטעס טהאן.

עס זיינען דא קארגע מענעשן וואס צימערען שטארק פאר
די געלד, זיי באווארענען די געלד אויף זיכערע אינוועסטמענטס,
אויף ערשמע מארגעדזשעס, אבער דער רבש"ע איז קליגער
פאר זיי, אויב ער נעמט ניט אוועק דעם מארטגעדזש, נעמט ער
חו"ש אוועק דעם מענשען פון דעם מארטגעדזש צו זיך אין
הימעל . . . פאר דער צייט. — אסאך אזוינע נשמות וואס וואלמען
געווען געקענט לעבען זיינען געשטארבען פאר דער צייט.

**רבותי ! טהוט צדקה, שמיצט די תורה וועלכע איז איין
עץ חיים !**

א קליין קינד וויינט, ווען ער פארלירט א שפיעלצייג, אזוי
זיינען דא נארישע מענשען קארגע, וואס וויינען אויף זייער געלד.
אבער א גרויסער מענש וויינט אויף ווערטפולע זאכען, ווען זיי
ווערען פארלארען. — אזוי, מיינע פריינדע, לאמיר וויינען אויף

אונזערע ליעבסטע און טייערסטע, וואָס זיינען געשמאַרבען פאר דער צייט. נאָרישע מענשען ווייסען ניט אז יום כּפּוֹר איז דער טאָג, אין וועלכען מען שמאַרבת, ר"ל, אויב מען ווערט הו"ש ניט פאַרשריבען צום לעבען. דער יום המיתה איז ניט ווען מען שמאַרבת נאר דער טאָג ווען עס ווערט פאַר'חתמ'עט אז דער און דער זאָל שמאַרבען ר"ל. **וביום צום כּפּוֹר יחתמוּן . . .**

דאָריבער, פּריינדע, **גיט צדקה!** רופט אויס אייערע נדרים **ותחי נפשכם!** וועט איהר לעבען און האַבען א גוט געבענשט יאָהר.

הערט פּריינדע! איך האָב געשיקט מיינער א שוועסטער אין יוראָפּ צעהן דאָלאַר און שרייב איהר: איך שיק דיר צעהן דאָלאַר, דאָצאָל. שרייבט מיר צוריק מין שוועסטער: טייערער ברודער! די צעהן דאָלאַר האָב איך ערהאלטען, אָבע אוואו איז דער דאָצאָל?

פּריינדע! איהר זענט דאָך ניט קיין גרינע, איהר פאַרשמעהט דאָך וואָס גאָט וויל פון איך: **צדקה!** — דאָס — דאָצאָל . . .

אמאָהל, אין דער צייט פון דעם רוסישען קייסער, האָט מען געביך אַרויסגעטריבען א אידישע פאַמיליע פון אַ דאָרף. דער אַרענדאָר האָט געביך זעהר געוויינט. ער האָט בשלאָסען צו פאַר-לאָזען אינגאנצען דאָס אנטיסעמיטישע לאַנד, און אוועקפאַהרען קיין אמעריקא. האָט ער געמאַכט א גובערנאַטאַרסקע פאַם, אָבער פון צרות האָט ער פאַרגעסען אריין צו שרייבען זיין קלענערען זוהן'ס נאָמען, חיים, אין פאַספאַרט.

פּריינדע! די גאַנצע פאַמיליע געפינט זיך שוין יעצט אויף דער גרעניץ . . . אָבער דער זשאַנדאַרמער (קמיגור) וויל דעם טייערען קינד, אָט דעם **חיים'ען**, ניט אריברלאָזען.

זעהט זשע, טייערע ברידער! פאַרגעסט ניט אז היינט יו"כ דאַרף מען איינשרייבען **חיים'ען** . . . אוי, וועה! . . . ר"ל, גאָט בעהיט מען זאָל ניט פאַרגעסען חיים, אוי, חיים . . .

רבותי! צדקה איז די גאלדענע פען וואס שרייבט גרויסע אותיות: ה"י. דערפאר איז ביי אונז אידען געווען א מנהג: ערב יו"כ זאל דער שמש שלאגען יעדען אידען מלקות, און מען פלעגט איהם נאך באצעהלען דערפאר. אונזער רב, זעהר א גרוי-סער למדן, א שעהנער איד מיט א פנים פון א מלאך, לעגט זיך צוועק אויף דער ערד און זאגט צום שמש: שלאג מלקות! דער שמש איז אפגעשפרונגען מיט שרעק... ניין, רבי, ניין! איך בין ניט ראוי צו שלאגען אזא צדיק. אבער דער רב בעט זיך ביי איהם, סמייטש! שלאג מיך, איך וויל דיר באצעהלען דערפאר, איך וויל א כפרה אויף מיינע זינד, — אבער דער שמש שרייט: גוואלד, רבי! ווי קען איך עם טהון אזא זאך? איך זאל שלאגען און שמייסען אזא צדיק! נעמט דער רב ארויס פינג רובעל און זאגט צו איהם: נו, נעם די פינג רובעל און שמייס מיר מלקות, שלאג! זאל זיין א כפרה... דער שמש האט צוגענומען די געלד און האט שטארק געשלאגען. ווען דער רב האט זיך אויפגעהוי-בען האט דער שמש געזאגט: רבי! דערלעבט איבער איפהר, און גאט זאל אייך שלאגען, איך בין צו נידעריג צו שלאגען אייך, אזא גרויסען צדיק.

רבותי! דאס מיין איך די שומים וואס שלאגען זיך מיט'ן האנד אויפ'ן הארצען — זעהט בעסער, שלאגט מיט דעם הארץ אויפ'ן האנד... גיט צדקה...

ביי אונז דא, אין די פאראייניגטע שטאטען, איז געווען א געזעץ: אז איינער קען ניט באצעהלען זיין פיון, זיצט ער אפ פאר דעם אין דזשעיל.

איינער אזא נאר האט געפלעדושט צו קויפען פאר פופציג דאלאר א מלחמה באנד. ווען מען איז געקומען צו איהם נעמען די 50 דאלאר, זאגט ער: איך וועל עם אפזיצען...

רבותי! זיצט ניט אפ דא אין שוהל, פאר דער צדקה וואס איהר דארפט געבען — גיט צדקה!

איין איד פרעגט דעם אנדערען: וואָס הערט מען ? ענט-
פערט איהם יענער בלע"ז: שאַק, מאַק. — נו, און וואָס הערט
זיך ביי אייך ? ענטפערט דער ערשטער : נייע שאַק און
נייע מאַק.

בר"ת מיינט שַק—תַק אזוי: ש"ק — שנאה קנאה, און
ת"ק: תפלה און קדושה.

ד. ה., ער קומט ניט אין שוהל און ער האָט ניט קיין
שנאה קנאה, און קיין תפלה קדושה אויך ניט.

דאָרום, רבותי, קומט אין שוהל עם זאָל זיין ת"ק: תפלה
און קדושה, כדי עם זאָל זיין : בחקותי תלכו ! ת"ק.

דרשה ח — לסכות

כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם
מארץ מצרים

רבותי ! איך ווייס זיכער , אז אסאך פון אייך וואָלטען
וועלען פארשטיין דעם שכל פון דער מצות סוכה און טעם
פון אתרוג בענשען.

באמערקט-זשע, רבותי, אז ווען מיר בענשען אתרוג נעמען
מיר דעם אתרוג אין דער לינקער האַנדט. — סמייטש! אייגענטליך
וואָלט מען דאָך געדארפט דעם אתרוג נעמען אין דער רעכטער
האַנדט, ווייל די תורה זאָגט דאָך די ערשטע זאָך — פרי עץ הדר.

דער ענטפער איז פשוט : אַט די אַנדערע מינים זיינען דער
סימבאָל פון עם ישראל, פון דער גאַנצער אידישער פאָלק,
וועלכער ווערט צוזאַמענגעשטעלט פון דריי פערשידענע גרופעס,
און די פאָלק אלעס אַ גאַנצע האָט דאָך אַ גרעסערע מאַכט ווי

דער יחיד, האָמט דער יחיד איז אַזאָ הדר אַזוי ווי דער אַתרוג, אַבער די פּאַלק איז אַלעמאַל גערעכט !

ספּעשעלי, ווען די פּאַלק איז אַ בעל תשובה (עס איז דאָך נאָך יו"כ) : במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. דערפאַר נעמען מיר די פּאַלק (די ג' מינים) אויף דער רעכטער זייט און די ברכה זאָגען מיר אויף זייער זייט: על נטילת לולב, נישט על נטילת אַתרוג. אַט דאָס זאָגט די תורה: כי כסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים. האָמט די פּאַלק איז געוועזען אין מצרים אין די מ"ט שיערי מומאָה, האָב איך זיי גענומען תחת כנפי השׁי"ת. אַזוי אויך יעצט: אויב די פּאַלק איז ווי עס דאַרף זיין נאָך יו"כ, ב"ת, זיינען זיי אויף דער רעכטער זייט... אַט דערפאַר זאָגט די תורה: ולקחתם לכם ביום הראשון... פּאַנגט אָן בויען אַ סוכה און גרייט אויך צו די אַרבעה מינים באַלד נאָך יו"כ. די תורה וויל, אַז דעם ערשטען טאָג גלייך נאָך יו"כ — ביום הראשון — זאָלען מיר גלייך אָנפאַנגען טהאָן אַט די צוויי מצות.

ווייכט איהר, מיינע צוהערער, פאַרוואָס עפעס דאַרף מען אַזוי איילען מיט אַט די 2 מצות ? ווייל די סוכה לערענט אונז אַז מיר מענשען זיינען דאָ אויף דער וועלט ניט מעהר ווי זומער-פייגעלאך, צייטווייליגע געסט. (העולם הזה דומה לפרוודור). אַט דאָס זאָגט די תורה (וישלה) : ויעקב נסע סכתה... ויבן לו... פאַר דעם רבש"ע האָט ער געבויט אַ שוהל (לו... בית) אַבער פאַר זיך אַליין איז יעקב ניט קיין האַרדער. יעקב ווייס, אַז דער לעבען לויפט שנעל איבער — ווי אַ חלום, ווי אַ סוכה ולמקנהו עשה סכת. און דערפאַר נעמען מיר אַט די אַרבעה מינים צוזאַמען. מיר זאָלען זיך דערפון לערנען, אַז אַלע צוזאַמען, אין אַחדות, זיינען מיר די שעהנסטע פרי פון דער וועלט. (מיר זאָלען זיין אמת'ע פריינד, ניט ווי פליגען, וואָס קלעפען זיך נאָר צו זיסע זאַכען, צו געלדט.)

בכדי מענשען זאָלען זיין אמת'ע גוטע פריינד צווישען זיך דאַרף מען ניט זיין קיין אַהב כסף, קיין געלדט-דאַרשטיגע...

מיר דארפען באטראכטען, אז דער מענש איז דא בלויז א גאטס אויף דער וועלט און ער נעמט דאך ניש מיט זיך קיין זאך.

אמאהל טרעפט, איינער לעבט איין ארימען לעבען, ער האט ניש קיין הייזער, קיין געלדט, ער וואהנט אין א דירה און האט בלויז א באנק אין הויז. דער אנדערער האט, דוכט זיך, א גרויסע הויז, אבער די הויז איז אין דער... באנק.

די סוכה דערמאנט אונז, אז מיר, די אידישע פאלק, זיינען א פאלק אהן א היים, אבער דאך זיינען מיר איין אייביגע פאלק. ניש איין שמורעם האט זיך איבער אונזערע קעפ דורכגעטראגען. עס איז ניש דאס ערשטע מאהל, וואס ביזע קרעפטען ווילען אונז פארניכטען. יענע ביזע קרעפטען, וואס האבען אונז פארטריבען פון אונזער היים, פון אונזער לאנד, האבען מיר לאנג שוין איבערגעלעבט. און די רשעים, וואס פארפאלגען אונז אויף אונזער וואנדער-וועג, וועלען מיר, מיט גאטס הילף, אויך איבערלעבען. ניש דער שמורעם שרעקט אונז, ניש דער בלייז און ניש דער דונער, ניש דער הונגער און ניש דער דורשט, ניש דאס וואיען פון די הינטלערס און ניש דאס קרעכצען פון די ווילדע חיות און פויגעל. מיר האבען שוין דאס געהערט, געזעהן און דורכגעלעבט פיעל מאהל, זינט יאהרען און יאהרען...

ולקחתם לכם ביום הראשון, דעם ערשטען טאג, ווען א מענש קומט צום שכל... דארף ער זיך לערנען דעם גרויסען מאראל פון דער סוכה און דעם אתרוג מיט די איבעריגע מינים. אתרוג מיינט אין ר"ת : אל תביאנו רגש גאווה. לולב מיינט : לוי-לב : א מענש זאל ניש זיין קיין בעל גאווה, זאל האבען א גוטע הארץ, אבער דער עיקר איז: — לכם משלכם: פרעדיגט ניש יענעם, נאר מהום עם מאקע אליין, ניש אליין צדקה : משלכם. זייט ניש ווי יענער למדן, וואס לערענט הויך מיט א ניגון : כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עו"ז, און גערעדע איז צו איהם צוגעקומען איין ארימאן און בעט ביי איהם א נדבה, האט דער למדן פאר-

שמעלמ די אויגען און אויסגעשריען : שמער מיר ניט אין לערנען ! אדער איינער אזא צדיק פלעגט זיך אלעמאָהל משפט'ן מיט מענשען אין געריכט, — האָט מען אויף איהם געזאָגט: צדקת ה' עשה. — ומשפטיו עם ישראל : א מחרחר ריב...

איהר אַלע, אַלע מינים גרופעס, ווערט שלום, האָט רחמנות אויף דעם אַרימאָן, ווייל דער אַרימאָן איז די אמת'ע כשר'ע סוכה (צלתה מרובה מחמתה: דעם אַרימאָן שיינט זעהר וועניג די זון...) זייט מקיים די אמת'ע מצות סוכה !

דרשה ט — וועגען יא-פאן

רבותי ! איך וויל דאָ זאָגען אַ פאַר זעהר נויטיגע ווערטער, פון טיפען האַרצען, און — ווי מין שטייגער איז — וועל איך עם זאָגען מיט אַ וויציגען משל.

עס איז געוועזען אַנאַנסירט, אז דער פראַפעסאָר איינשטיין וועט לעקטשורען, — דער פלאַץ איז געווען איבערגעפאַקט מיט מענשען. איינשטיין איז צוגעקומען צו דער טיר און געוואָלט אַריינגעהן אָבער דער פאַליציאַנט האָט איהם צוריק געשטופט און געזאָגט : מען לאָזט מעהר קיינעם ניט אַריין. — אָבער איך מוז דאָך אַריין : איך בין איינשטיין, — האָט געזאָגט דער פראַפעסאָר.

— סטאַפּט די טריקס ! — האָט זיך צושריען דער פאַליציאַנט — איהר זייט שוין דער צעהנטער, וואָס זאָגט מיר דאָס זעלבע.

פריינדע! עם זיינען דאָ נאָך רבנים מיט דעם נאָמען קאַפלאַן, אָבער איך בין ניט קיין קרוב צו קיינעם פון אַם די קאַפלאַן'ס, מין נאָמען איז נח קאַפלאַן. איך רוף דערפאַר מיינע ספרים: תבת נח. עם איז מראַגיר-קאַמיש, אז פיעלע אידען פערביימען

מיד, זיי גיבען אפ פיעל רעספעקט צו אַנדערע מיט מיין נאָמען... און איך קען ציימענווייז ניט אַרײַנגעהן צו מיין אייגענער לעק-משור, איך בין מקבל די יסורים מיט אַ שמייכל און זאָג, עס איז אַ מראַנגי-קאַמישע וועלט. איך האָב זיך אַלעמאַל געהאַלטען, ווי דער אלף פון וײַקראַ, אַכער צווישען בעלי גאָוה און האַמעטנע מענשען מוז מען זיך שמופען אויבען אָן.

דערפאַר בין איך מודיע ברבים, אַז מיין נאָמען איז נח ב"ר שלמה צבי(הכתן) קאַפלאַן, יליד פעטריקאַף, פּלך מינסק. מלפנים תלמיד בסלובדקא, ישיבת כנסת ישראל. און איך האָב סמיכות (להוראה) אויף רבנות. האַטש איך האָב ניט קיין שטענדיגע שוהל שוין פון לאַנגע יאָהרען.

איך זאָג אַלע טאָג פון יאָהר אויף איין אַנדער בימה, און איך לייד זיך אָן גענוג פון אַלע מאַכערס.

רבש"ע ! וואַל תצריכנו לעם אחר (ל-א-מאכער)!

אַט אַקוראַט, ווי יאַפּאַן איז בעפאַלען אונזער לאַנד און מיר מוזען קעמפּען מיט די לעצטע כחות פאַר אונזער עהרע, פאַר אונזער עקזיסטענץ—אַט אַזוי, מיינע טייערע פריינדע, מוז איך קעמפּען פאַר מיין עהרע און עקזיסטענץ.

איך שמייכל, אַז איך דערמאָן זיך. אַ פּוילישער אַנטיסעמיט, אַ פּריץ האַט אַמאָהל בעליידיגט אַ אידען. דער איד — ניט קיין יאַלד — האַט פאַנאַנדערגעפיהרט זיינע אייזערנע הענדט און האַט איהם גענומען געבען קלעפּ. שרייט דער פּריץ :

— מאַשקע! יאַ-פּאַן! יאַ-פּאַן! (דאָס מיינט איך בין דאָך אַ פּריץ) ער שרייט און מאַשקע — גיט קלעפּ... אַט אַזוי, רבותי, דאַרף מען שלאַגען יאַ-פּאַן, און אַלע, וועלכע קלינגען צו פיעל מיט גאָוה. אַזוי ווי אַ מבטעה אין אַ פּוסמען קרוג.

יעדעס וואָרט אין דעם ספר איז מיט דעם צוועק צו אַראַפּירי

סען די גאווה, ווייל „לפני שבר גאון“ : — די גאווה ברענגט א גרויסען
בראך צו דער וועלט.

דער גרויסער גאון ועניו, דער מחבר פון ט"ז, איז אמאָהל גע-
קומען מיט זיינע ספרים אין א שטערטעל, אינפאך געקליידעט. מיינט
דער עולם, אז דאָס איז א מוכר ספרים.

א איד, וואָס האָט איין איידים א ישיבה בחור, נעמט איהם צו
זיך אהיים נעכטיגען. ביינאכט הערט דער ט"ז, ווי דער ישיבה בחור
לערנט מיט א ניגון און זאָגט : סטייטש ! דער ט"ז שטימט דאָך ניט מיט
דער גמרא. דאָרף מען דעם ט"ז אָפּקראַצען.

איז דער ט"ז צוגעלאָפען און זאָגט צו איהם : אז דו קענסט
מיך ניט און ווייסט מיך ניט, טאָ וואָס קראַצסטו מיך ? (דער ישיבה
בחור האָט ניט געוואוסט דעם פּשט...)

רבתי ! איך בעט אייך : קראַצט מיך אויך ניט !

דרשה י — גימטריאות לשמחת תורה שכור-הייט

רבתי ! אז גאט האָט באשאפען די וועלט מיט דער
תורה זאָגט אזוי דער מדרש : „ואהיה אצלו אמן — כלי אומנתו“

מיר קענען ברענגען א ראייה צו דעם מדרש:

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ: די גימ"ט
פון דעם ר"ת איז 22. דאָס מיינט די אותיות פון אלף בית מיט
וועלכע די תורה איז געשריבען. אָט מיט די אותיות האָט גאָט
באשאפען די וועלט.

די וועלט דערצעהלט: — א ישוב/ניק אויפ'ן דארף האָט
פארגעסען אז עס איז יו"כ און איז געבליבען אליין אין דארף
צווישען די גוים. זאָגט דער פאסמוך צו איהם: — מאַשקע !

משי-מי-ודוריוו ? ! (ביזמו משונע ?) — סמייטש, עם איז דאך יוה"כ ! אלע אידען פון די דערפער זיינען דאך אלע אוועק אין שטאדט דאוונען.

אז מאַשקע האָט דאָס דערהערט האָט ער אָנגעפאנגען וויינען און איז צוגעפאלען צו א בוים, און געזאָגט: — רבש"ע ! דאוור-נען קען איך ניט, אַבער איך וועל דיר זאָגען אַ גאנצען טאָג דעם אלף בית און דו מאַך אליין אלע תפלות וואָס דו ווילסט.

דער בעש"ט האָט געזאָגט אז אין יענעם יו"כ זיינען דורך יענעם אלף-בית אלע אידען ניצול געוואָרען. —

רבותי, דעם אלף-בית קען איך דאך אויך, טאָ לאַמיר נעמען אלע צוזאמען צו ביסלאך בראַנפען און לאַמיר טאַנצען מיט די תינוקות של בית רבן און מיט דער הייליגער תורה. . .

די גמרא אין שבת פ"ט זאָגט אז דער שטן איז געקומען צום רבש"ע און געזאָגט: תורה היכן היא? האָט איהם גאָס געענטפערט: נתתיה לארץ. — פרעג איך אייך, רבותי ! סמייטש, דער רבש"ע האָט דאָך געוואוסט אז די תורה איז ביי בן עמרס'ן. טאָ ווארום האָט ער איהם געשיקט צו דער ערד ? און נאָך מעהר קשיה איז: אויף וואָס דארף דער שטן די תורה ? — נאָר דער פשט איז אזוי:—

דער שטן זאָגט צו דעם רבש"ע: סמייטש! גיב נאָר אַ קוק וואו די תורה האָט אָנגעשפארט, ר"ל, די חברה האַבען געמאַכט די תורה פאר אַ קרדום לחפור בה, זיי מיינען ניט די תורה, זיי מיינען די געלד — תורה היכן היא? — זאָגט דער רבש"ע צום שטן: נתתיה לארץ ! אז ווען אַ איד לערענט אפילו שלא לשמה, נאָר צוליעב ארציות, צוליעב גשמיות, איז אויך גוט . . . בכך, רבותי, לאַמיר נעמען נאָך אַ ביסעל בראַנפען, ווייל די אלע מקמיריגים וואָס רעדען אויף אונז, ת"ח, קענען אונז נאָר ניט מהאָן קיין שלעכטס . . .

אַט דער פסוק: **והנה הסנה בער באש** והסנה איננו אכל

איז דאך זעהר קשה! מיימיש אפ אט די ווערטער: הסנה בער כאש: דער דארן ברענט דעם פייער, האט דאך די תורה געדארפט זאגען האש בער בסנה. נאר אט דאס וויל אונז מאקע די תורה לערנען: אט די דערנער, די פוסטע בוימער, זיי ברענען ר"ל די ת"ח וועלכע לערנען די תורה. וואס איז פייער: (הלא כה דברי כאש) אבער והסנה איננו אכל: — זיי קענען די תורה ניט פארברענען.

אז איך דערמאן זיך שמייעל איך: א פויער מיט א מאַרבע איז געקומען צו א רבי'ן און זאגט הויך אויפ'ן קול: „משי מומ קראען מאַשקה משקיה? (וואוינט דא מאַשקע דער שניידער) האַבען די חסידים געוואַלט דעם פויער שלאַגען וואָס ער האָט געמאַכט דעם רבי'ן ר' מאַמעלע'ן פאר א שניידער. — אַבער מען קוקט זיך ארום, ניטאָ דער פויער. — האָט דער רבי געזאָגט אז דאָס איז געוועזען אליהו הנביא . . . און ער האָט געזאָגט: — צי גימט' 100. חיב אדם לברך מאה ברכות: לזוֹת אין מלית ותפלין—קראען ר"ת: קול רנה וישועה באחלי צדיקים. — מאַשקה מיינט משקה. און מעשקאיה מיינט נאָך אמאָהל משקה — מען דארף אסאך משקה . . .

צדיקים ווייסען וואָס זיי טהוען ווייל גאָט וואַכט איבער זיי אלע סעקונדען און דער רבש"ע, דער מאַמע, ער וויל אז די צדיקים זאָלען איהם אלע מאַהל מנצח זיין: — הנוי והנצח לחי עולמים . . . אזוי ווי די גמרא (אין הזהב) זאָגט: נצחוני בני. אַט דערפאר לאַמיר מאַקע אלע נעמען מיט איין אמת אביסעלע בראַנפען און זאָל זיין לעבעדיג.

יעצט—נאָך דעם בראַנפען— הערט א שטיקעל תורה... אז עס איז געקומען צו מיר אמאָהל א איד מיט לאַקען (לאַנגע האָר), האָב איך געזאָגט: וירא בלק (באָלאַק), בן פאַרשטעה איד, צפור: אז ער איז א פויגעל... ד"ה, רבותי, איך פאַרשטעה — אפילו שיכור'ערהייט — אַמדי הברה. אַדער א איד פרענט מיך: האָט דער דאָקטער אויסגעפונען וואָס דו האָסט? ענטפער איך: כמעט...

—סטייטש! וואָס הייסט כמעט?

זאָג איך: איך האָב געהאַט צוויי דאָלאַר מיט צוואַנציק סענט, און ער האָט ביי מיר געמאַנט צוויי דאָלאַר... איך בין אַ מבין אויף אַטדער חברה.
און האָט קיין פאַראיבל ניט: וואָס ביי אַ נישטערן אויף דער לונג, איז ביי דעם שיכור'ן אויף דער צונג...

דרשה יא

אַ בריעה צו ר' יעקב'ן — וגם דברים לשי"ש

רבותי !

דאָ אויף'ן ענדע פון דעם ספר ויקרא וויל איך זאָגען אַ פאַר ווערטער צו מיין פריינד, ר' יעקב פאַסטאַר נ"י. ר' יעקב ! איך וועל איך דערזעהלען איין עפיזאָד :

איך בעגעגען מיינעם אַ פריינד און ער שטעלט מיר פאַר זיין פרוי, וועלכע ער האָט ניט לאַנג צוריק געהייראַט. פרעג איך איהם: פון וואָגען און ווי אזוי האָט איהר זיך באַקענט ? דערזעהלט ער מיר, אַז דורך אַ גוטען פריינד. גיב איך איהם אַ ברכה, אַז זיי זאָלען זיך ביידע עלטערען אין עושר און כבוד און איך פרעג איהם, צו ער בעגעגענט אַפּט אַט דעם פריינד זיינעם, וואָס האָט איהם אַזאַ מייערע פרוי געגעבען? אויב ער איז איהם האַמש גענוג דאַנקבאַר דערפאַר ? — ניין ! ענטפערט ער מיר, — איך וויל איהם מעהר ניט זעהען, נאָר ביז מיין חתונה האָב איך איהם געהאַלטען פאַר מיין פריינט...

ר' יעקב ! אונזער בעקאַנטשאַפט איז אַנדערש: איך בענש דעם טאַג און דעם צופאַל, וואָס האָט מיך געבראַכט, צו באַקענען זיך מיט אייך. איר זייט אַ זעלטענער טיפ, אַ פעהיגער און עהר-

ליכער מענש. ווען איך זאג „פעהיגער“, מיין איך עס — מיט'ן פולן וואָרט:—פעהיג !

ווייל ווען איך האָב אַמאָהל זיך בעגעגענט מיט אַ באַוואוסטען רב, אַ גרויסען למדן און יענער האָט מיך באַ-וואונדערט שטאַרק פאַר מייע ספרים, וואָס איך בין מחבר, בין איך ניט געוואָרען גרויס ביי זיך: איך האָב ביי זיך געמראַכט, ער באַוואונדערט ניט מיין תורה, אָדער מיין חכמה, נאָר פשוט וואָס איך קען פאַרקויפּען אַפילו אַזוינע ספרים ווי מיין **תבת נח**, ד"ה איך בין אַ פעהיגער סעילסמאַן...

דאָ, מייע פריינדע, איז אנדערש: ר' יעקב איז טאקע פעהיג — אין דער אַרבייט פון לייענען כתבי יד, ראשי-תיבות'ן, ער מאַכט א זעלטענע קלאַרע און שעהנע דרוק-אַרבייט אַן גרייזען, אין דעם פולען זינען פון וואָרט:—פעהיג! אַ סאך פון מייע שריפטען זיינען געשריבען געוואָרען פאַהרענדיג אויף'ן מרעין, אין דער סאַבוועי און דאָך האָט ער עס שעהן געדרוקט.

צו דעם גאַנצען כלל ר' יעקב, צו די, וועלכע וועלען פיעלייכט זאָגען, אַז זיי האָבען דאָ געפונען אַזוינע וויצען, וועלכע זיינען שוין געהערט געוואָרען, וויל איך זאָגען פאַלגענדעס. למשל, ווען איהר קומט ביי אייערען אַ גוטען פריינט לייהען פופציג דאָלער און גראַדע יענער האָט ניט, לויפט ער אַוועק, לייהעט פון איין אַנדערען און גיט עס אייך תומ"י. וואָלט איהר דען יענעם געזידעלט, וואָס ער איז געלאַפען און געטרייעט צו העלפען אייך?! אַזוי, מייע פריינדע, האָב איך גענוג געשוויצט פאַר אייך, זייט מיך דן לכּף זכות !

צו ר' יעקב דעם קריטיקער, וואָס טענה'ט די אַלטע טענה: ספרים הרבה אין קץ, ד"ה, אַז צופיעל ספרים זיינען מעכב דעם קץ, ד"ה משיח'ן — זאָלט איהר וויסען, ר' יעקב, אַז ספרים הרבה מינט מען די ג ספרים פון יוה"ד. כגמ" ר"ה ג ספרים נפתחין של רשעים גמורין, צדיקים גמורין ואחד של בינונים. אַט די דריי ספרים זיינען מעכב דעם קץ, די גאולה, ווייל אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או כלו חייב (סנהד" צח). אַכער אַז

עם זיינען דא דריי סארטען ספרים פון צדיקים, בינונים און רשעים איז דערפאר אין קץ. די דריי גרופעס שמעלען מיט זיך פאר דעם פירוד לכבות...

איך האב דא אין מיינע ספרים אזוינע ווערטער, מיט וועלכע איך אפעליר שטארק צו מענשליכקייט, צו מדות טובות, צו חכמה און אהדות.

עם זיינען דא אזוינע מענשען, וואס זיי האבען גומע הער-צער, אבער זיי ווילען זיך ניט צוריהרען מיט די הענד צו די פאקעטס. זאגט דער מקונן (אין איכה) צו זיי: נשא לבבנו אל כפים. ברידער! ריהרט זיך מיט די הענדט אזוי שנעל אזוי ווי אייער הארץ ריהרט אייך. לבבנו אל כפים! שרעקט זיך ניט צו ארויסלאזען די געלדט. עם איז אמאהל געוועזען א דיין, וואס האט ליעב געהאט געלדט (שוחד). און גראדע א איד א גרויסער דאוו-נער, צו קשמ"ע פלעגט ער ציהען דעם ווארט **אחד** זעהר הויך. האט א חכם געזאגט, אז די אורזאכע, פארוואס ער שרייט אזוי הויך **אחד**, איז ווייל די גמ" (שבת י) זאגט: כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה ב מ"ב, אבער אז צוליעב די געלדט איז ער ניט מדקדק אויף'ן אמת'ן דין, שרייט ער הויך, אז גאט איז ניט זיין שותף. **אחד!** גאט איז איינער, ער האט ניט קיין שותפים.

די געלדט פארדרעהט אסאך מענשען די קאפ. די תורה זאגט (אין שופטים) לא תמע לך אשרה... ולא תקים לך מצבה אמר ריש לקיש כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוסע אשירה שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך וסמך ליה לא תמע לך אשירה כל עין. רש"י כל עין משמע דיין דכתיב כי האדם עין השדה וכו'. (סנהדרין ז') עם זיינען דא אזוינע מנהיגים (ריכטער), וועלכע שאקלען זיך אויף אלע זייטען— אמאהל האלמען זיי מיט דעם און אמאהל מיט יענעם, זיי שאקלען זיך אזוי ווי א בוים, אזוי ווי די אשרה.

און עם זיינען אויך דא אזוינע ת"ח, וואס זיינען ווי א

שמומע מצבה אויף'ן סעמעטערי, זיי אהרמט ניט דער גאנצער פאלק, זיי מישען זיך גארניט. אָט אַ די ביידע סאַרמען ת"ח מוויגען ניט.

דער אמת'ער ת"ח דאַרף טרײען די בעסט פאַר'ן פאַלק.

רבתי ! מיר זאָגען אין היינטיקער הפטרה קחו עמכם דברים ושובו אל ד'. אָט אַ די ווערטער וואָס מיר לערנען אין דער תורה, זאָלט איהר עם דאָ אין שוהל ניט איבערלאָזען, נאָר נעמט עם מיט זיך און געדענקט עם ! געדענקט, רבותי, אַז דער ר' יעקב זיינען מיר, די תורה איז אונזער פרוי, און דער רבש'ע איז דער שדכן, אונזער פריינד. און מיר בענשען דאָך דעם טאָג, וואָס מיר האָבען גענומען די תורה.

אַ איר האָט אַמאָהל גע'טענה'ט : זעה נאָר, דו מסמג, דו שטן! אַז דער פייה פון די תקיעות פון איין אלמען גרויען, קראַנקען אידען האָט דיך שוין צומישט, היינט אַז איך האָב אַזויפיעל דאגות פרנסה און צער גדול בנים, טאָ ווי זאָל איך ניט צומישט ווערען און געדענקען טאָן די אלע גוטע מצות פון דער תורה ? אָט די טענה איז אַ גערעכטע.

אָט דאָס, רבותי, זאָגען מיר אין על חמא שחמאנו לפניך בודוי פה, מיר זיינען זיך מתודה בלויז מיט'ן מויל, אָבער די האַרץ איז ניטאָ דערביי. מיר זיינען צוטראַגענע, צוטומעלמע מענשען, מיר פיהלען ניט, וואָס מיר רעדען אַרויס מיט'ן מויל מיר זיינען ניט שולדיג, דער שווערער גלות, די גרויסע צרות זיינען שולדיג אין דעם.

אָט די טענה האָט יונה הנביא גע'טענה'ט : עברי אנבי! איך בין אין גלות ! ווער פיהלט נאָך דעם גלות ווי איך ?

דרשה יב

מייערע ברידער רבנים און מחברים פון ספרים !

איך וויל אייך דא פארשטעלען מײן בוך-בינדער, און ווי מײן מנהג איז, מיט א משל: —

אין א געוויסע שוהל אין ניו יארק איז געוועזען א בעל תקיעה, א איד אהן א באַרד (א גלוח)) — נו, מילא, דאָס מאכט ניט, אַבער זעהר א שלעכטער מענש. האָט דער רב דאַרטען גע- האַלטען אזא דרשה: ביי א פארמער פלעגט אלע נאכט קומען א וואַלף און פארצוקען די שעפסעלאך. האָט דער פארמער אַנ- געטהאן דעם הונט אין א פעל מיט הערנער, כדי ער זאל איבער- שרעקען דעם וואַלף.

שמעקט ארום דער וואַלף דעם הונט, און שרייט אויס: גוואַלד ! זאָג ווער ביזטו ? קיין באַרד האָסטו ניט, נאָר עפּים אַ האַרן האָסטו יא, אַבער שמעקען, שמעקסטו נאָר ווי אַ כּלב,

פריינדע ! אָט דער בוך בינדער, מר. סאל רוסאק איז אַהן הערנער, (א שמילער מענש) — ער האָט אַבער די אמת'ע גוטע פעל, אין וועלכע ער מאַכט די ביינדינג פון די ספרים. — מיינע ספרים זיינען שטענדיג ארום געקומען שטאַרק שעהן און עלע- נאַנט געבונדען. — יישר כח, מר סאל רוסאק !

תם ונשלם סדר ויקרא
שנת תכא שנת גאולה

פריינדען!

אַט דעם ספר האָב איך געשריבען וואַנדערענדיג איבער אמעריקא, האָב איך דאָך מורא געהאט אז די שדים זאָלען מיך ניט מקנא זיין (מס' חולין) האָב איך דאריבער געשריבען א פאַר גויאישע ווערטלאך כדי די שדים זאָלען מיך ניט האל-טען פאַר קיין ת"ח, ווען זיי טרעפען מיך אליין. עס האָט מיר געהאַלפען: די שדים האלמען מיך ניט פאַר קיין רב . . . אָבער אַט די אידען קענען מיך פאַר א ת"ח ! ווייל זיי זיינען ניט קיין שדים האָב איך זיך צו זיי געלאָזט דערקענען.

אַט דאָ האָט איהר זייערע שעהנע נעמען.

ברוקלין:

ר' שלמה זוסמאן לוריע, פרעז. דקאָננ.	רבי משה קרעלענשטיין
ר' משה בר' אשר זענגערמאן	ר' יהודה בר' אהרן רייער
ר' חיים יהודה גאלדשטיין	ר' יעקב טאבאקאף
ר' יצחק דאנטא—בשר כשר	ר' אברהם בר' נחמיה הכהן גיטער
ר' ניסן פאטקי—בשר כשר	ר' אלחנן זילבערמאן
ר' טוביה סאשניק—בשר כשר, 4915—13 עוו.	ר' יוסף טשאַנסקי
ר' יצחק ווייסברויט	ר' יהושע שמואל בערקאוויץ
ר' מאיר ז' עני פאלק	ר' יוסף נחמי' רייקין, נכד הב"ח זצ"ל
ר' אברהם יעקב אראנסקי	חזן ר' יצחק מעהלשענקער
ר' עוזיאל בר' ניסן קאופמאן	ר' קלונימוס פּרץ בר' יש' שמעון
ר' מרדכי בר' ארי' דוד קלעבאנסקי	ר' אהרן דוד בר' שמעון ארענדאד
ר' ישראל שאול זיטמאן	ר' ראובן בר' צבי נידעל
ר' מאיר העלפנאָט	ר' יהודה בר' שלמה ז' ראדעל ראצינישטיין
ר' יצחק בר' יהושע משה אנינסקי	ר' דוב בער בר' יהודה טאבאק
ר' אפרים בר' יעקב יוסף אמקרויט	ר' אשר אנשיל ז' איטע ווייס
ר' רפאל יוסף הלוי לאסקער	ר' שמעון בריקנער
ר' יהיאל מיכל יעסנער	ר' משה ווייץ
ר' דוב בר' אברהם דוד ניומאן	ר' אלימלך בר' חיים ביגעלמאן
ר' חיים ב"צ בר' יצחק אויזיק סגל	ר' צבי בר' יעקב דב הכהן מענדליק
ר' יקותיאל דוד בר' שמעון סטיילמאן	ר' משה בר' חיים מושקין
ר' צבי בר' יצחק לינקער	ר' אברהם בר' שלמה ברעסלער
ר' צבי יהודה ראסטהאלרער	פעסי בת ר' מאיר יעקב פּיין
שערי גאָלדבערג אס"ן.	
ר' נתן נטע בוקסבאום	
גיטע מינע פרעסמאן	
חנה בלייכע בליקער	

Meyer Berfond
Jacob Fusfeld

Dr. Max Levy, Surgeon Dentist
252 South 9th Street, Brooklyn

רבי יעקב שנאדאו

רעו. אברהם יעקב שולמאן וו' שיינע

רעו. אברהם קרעמער

בראנוויץ

רבי יצחק בר ניסן קראסנער

חזן שלמה לימאניס

רעו. יעקב סאבעל

ר' שלום רוטקאוויץ

ר' ישראל מאיר נייפעלד

ר' בנימין בר' יוסף לעווין

ר' חיים בר' יצחק פריעדמאן

ר' ליפא ריקלין

ר' אברהם ברעזנער

ר' אלענה גארפינקעל

ר' יואל בר' דוב זארעמבער

ר' יעקב שלמה פריעדמאן

ר' תנחום בר' זאב וויינשטיין

ר' שלמה ב"הרב יהודה טאבאצניקאף

ר' אברהם בר' אליהו חיים שטיינבערג

ר. יוסף ברוקס — בעיאן

ר' יצחק שאוידאנסקי — גבאי

ר' מאיר דוב אבאלסקי — גבאי

ר' יעקב משה פערעלמאן

ר' ב"צ נח בר' פינחס קונין

ר' יעקב גאלדבערג—פרעו. תפארת בחורים

ר' שמעון מיירים מעלצער

ר' קלמן צבי וואקס

ר' אשר זעליג הלוי טאקער

ר' אברהם אבא ווארטצעל

ר' מרדכי אליעזר סטיין

ר' אשר בר' עקיבא מארגאליס

ר' יעקב בר' יצחק סטיינבערג

איטקע לעווין

לאה בת ר' חיים מילער

שומר שבת — דר. ברעכער, 712 סאטער עוו.

Dr. V. Brecher, optometrist

712 Sutter Avenue, Brooklyn

הרב חיים מעלניק — מטיף לאומי

הרב יעקב דוד שווארץ מביהכ"נ „כל ישראל"

436 Eastern Parkway, Brooklyn

ר' משה אליהו לאנד—טעמפעל בית אל

ר' חיים מענדיץ העלער—ח' שם ומשניות

רעו. דוד לעווין סופר סת"ם

רעו. יונה וו' צפרה בעקערמאן

רעו. חיים אבא יפה

רעו. אברהם דוד נינגאלד

ר' ישראל בארבאשע

ר' זעליג צירינג

ר' אליקום געציל קאבער

ר' אברהם אליעזר הלוי סילווער

ר' סיני ווינטער

ר' שלום בינענפעלד

ר' דוד צבי בר' אברהם טאב

ר' שמואל נחמן ריווא

ר' יהושע אליעזר בלום

ר' חיים טענזער

ר' חיים שניידער

ר' אברהם העכט

ר' שלמה נחום ענגעלמאן

ר' שמואל דוד מילנער

ר' יצחק ריסק

ר' יחיאל מיכל גאלדבערג

ר' עמנואל פינקעל

ר' יצחק סעלצער

ר' יהודא ליב כהן

ר' שלמה קאהען

ר' יוסף העסקיל

ר' מרדכי טעלערמאן

ר' אליעזר דוד שיינבערג

ר' שמואל ניסן פריי—גבאי

ר' ישעיהו הכהן הכהן ספארבער

דר. ורכי יעקב יהודה גאבעל, עקו. דירעקטאָר
פון בראַנסק היברו קאנוואלעסענט האום.

ר' ניסן קליינמאן

ר' לואיס ראזענבערג

ר' אברהם צבי בר' זאב הכהן מאראן

ר' יחיאל בר' ישעיה ווייס

ר' יהושע הערמאן

ר' יעקב שטיין

ר' יוסף פאלאק

ר' יעקב שפירא — היברו טיטשער

ר' איסר מאיר ביל — גבאי

הערי שלעקער—קאמפאזיטאר

ר' מרדכי בר' צבי מאיר גאלדמאן

רעוו. יהודה ליב פישער — חתונה זאל

הרב א. מ. שטיינבערג — חתונה זאל—כשר
1435 Prospect Avenue

אייברעמס חתונה זאל—כשר קייטערינג

תחת השגחת הרב הג' יהודא בענענסאן

Mr. Samuel Abrams' Wedding Hall

Rabbi S. Director's Wedding Parlor

Figarsky Furniture 374 Columbus Av

S. Rimson—Reliable Jeweler

829 E. 180 St. near So. Blv'd.

שטיצט דעם וויכטיגען אינסטיטושאָן פאר די

אידישע בלינדע אויף 1492 ברייענט עוועניו

1492 Bryant Ave., Bronx, N Y.

ר' יעקב סטיין ר' ברוך האלפערן—גבאי

ר' נחם מניס קנאפלער רעוו. חיים טעפליצקי

ר' יצחק שמואל סטיינמאן

ר' שמואל בר' יהודה לויב סיגעל

ר' ישראל בר' יעקב טאבאטשניק

ר' חיים בר' מנחם מענדיל לערנער

ר' דוד מילער, טיטשער

ר' חיים דאסקאל, שומר שבת קארפענטער

חזן נתן קאלמאנווויטש, 23 הארט סט. ב'לין.

Cantor N. Kalmanovich, 32 Hart St.

דבי זוסיע בלאט

ר' שלמה שווארץ—גבאי

ר' עזריאל זעליג ווארטעלסקי—גבאי

ר' יעקב מאיר סטיינבערג

ר' מרדכי גראַסמאן—גבאי

ר' זאב בר' משה וויינשטיין

דאָן מאָן:

שטרייטס מצות—148-54 ריווינגטאָן סטריט
Aron Streit—Kosher & tasty Matzos

ר' יוסף הוירש — שומר שבת

Kosher Wine — 303 E. Houston St.

סטריקטלי כשר למהדרין

Real Kosher Sausage 15 Rivington St.

ר' יוסף שווארץ—זילבערווארג—35 יאָהר אין

85 Rivington Street, New York

בראנסק:

הרב יוסף מאווישאוויץ

רעוו. ז. גאלדוואסער

הרב משה מרדכי טאבאצניק

A letter from Rabbi D. Strauss of the

AMBASSADOR MANSION

Strictly Kosher Catering Hall & Restaurant

1270—47th Street, Boro Park, Brooklyn, N.Y.

קראתי כמה וכמה פעמים את הספרים „תבת נח“,

שחיבר ידידי הרב נח קאפלאן, ולפום סקירה ובקירה

אומר אני נוח לו לכל איש שהספר „תבת נח“ יכשט

(לשון תכשיטין) את הספריה שלהם.

הרב דוד שטראוס

שמות הנפטרים — זכרם לברכה

ר' אליעזר בר' הערשקע לאזארום — כ' שבט
 חיה בת ר' מרדכי לאזארום — כא שבט
 ר' זכריה בר' יחזקאל דערשעוויץ—כו אדר ב.
 לאה בת יקותיאל יהודה — יז סיון
 ר' יעקב בר' אברהם פישביין—יב סיון
 ר' שלום בר' דוב סינקאף—ז' מרחשון
 ר' אליעזר בר' צבי פרייפלד—כב אלול
 ר' אפרים רעדיק — שבת בראשית
 ר' שמואל קאופמאן — ז' כסלו
 ר' יוסף בר' יצחק — ז' שבט
 חיה שרה בת ר' צבי זאליס — כה מ"אב
 שרה בת ר' זישע בעדער — כז ניסן
 ר' יהושע בר' מ"מ צבי פעפער—כה אדר
 ר' ליב בר' דוד ווינער—ר"ח תמוז
 ר' משה יהודה בר' י"ד בראדמאן—כה אייר
 אבגיל בת ר' דוד חיים גלאזמאן—ב אדר א'
 ר' זאב בר' חייקעל אלטשולער—כז אדר ב'
 ר' יהודה ליב ראזענבלום—ב אייר
 רבקה בת ר' חיים אליעזר — יח מרחשון
 ר' אלימלך שולמאן — כה אלול
 ר' מרדכי זאב קרוטיק — כז תמוז
 רחל בת ר' נחמן— כסלו
 הינדע לאה גאלד — ער"ח מ"אב
 בעלה ר' בןציון ובנה אביגדור מתאבלים
 על פטירתה — אשה צנועה היתה—תנצב"ה
 ר' ישראל יהודה בר' נחמי' באיסקע—כ אדר
 וועיתו חנה רבקה בת מורנו ר' אליהו דוד,
 ר"ח שבט.

- ר' יוסף יחזקאל בר' מ"מ קאן — י מרחשון
 מינע בת ר' שאול לאסאם — ר"ח טבת
 ר' שמואל בר' יצחק זעליג — כט טבת
 Miriam Cohen—25 Tamuz
 Ruth Krausman
 Minnie Hirshorn
 Sheindel Gazulovski
 Jacob Mailman — 17 Elul
 in memory of our beloved wife
 and mother, Anna Wolkoff
 who left for her eternad rest
 on the 16th day of Kislev, 1941
 We mourn our loss.

- ר' יוסף יחזקאל בר' אליהו — כז תשרי
 ר' צבי בר' נטע פאלבער — כד אייר
 אסתר בת רחל — יז תשרי
 חנה בת ר' יחזקאל וואלקאף — טז כסלו
 מאריאשע בת ר' יחיאל מיכל — יד שבט
 ר' משה בר' אהרן — ערב הושע"ר
 חיה מיכליע האלפער בת ר' משה—ער"ה
 שיינע דבורה בת ר' גרשון פישמאן— יג כסלו
 רבקה לאה בת ר' ר' יעקב ראמאנעריכב תמוז
 ר' דוד ליב בר' שמואל וואלפינסקי—כז שבט
 לז"נ האשה היקרה גאלדע בת ר' שמואל
 ווינמאן — יז אייר — בעלה ר' ברכיה
 והבן יחיד שמואל מענדיל, והבנות מתאבלים
 מאד על פטירתה—זכר צדקנית לברכה
 ר' שמואל בר' אברהם יודאוויץ — ה שבט
 ר' נתן נטע בינשטאק — כז סיון
 רחל לאה ווארטעלסקי ע"ה — כח אדר
 לאה בת ר' יעקב סעלמאן — כב שבט
 ר' יצחק זאווייל הניזומאן — ה תשרי
 רייזע בת ר' אשר קאמערס — ב מ' אב
 ר' שלמה וז' בתיה וויינטראוב—כריג אייר
 ר' זאב ליב וז' נעשע סערעברעניק—יגכ אלול
 ר' דוד וז' פייגע פערעלמאן—יד ניסן—ה אלול
 ר' זוסע וז' איידע רבקה יפה—כהכב אלול
 ר' יוסף וז' דבורה פיש—יג שבט—כח טבת
 טריינע בת ר' חיים— אחרון של פסח
 איטעל סאל זצ"ל — כד אייר
 האשה היקרה רבקה חיה בת ר' צבי זאב ז"ל
 יז ניסן.
- Gussie Klein — 21 Teveth
 Gertrude Cutler — 13 Heshvon
 Anna Greenberg — 13 Tishre
 Elimelech Landsman — 13 Tamuz
 Joseph Steuer — 28 Heshvan
 Miss Florence Kunen — 4 Tamuz
 Ann Glickman — 2 Heshvon
 Morris Nerestone — Erev Shevuoth
 Joseph Lefkowitz — 8 Shevat
 H. Wolf Fingerhut — 21 Tamuz
 Libe Lefkowitz — 10 Iyar
 Abe Weinstein

for the high ideals and principles that made our country the bulwark of democracy, the citadel of the oppressed, the beacon light for all the wanderers.

To me the flag with its stars and stripes, the red, white and blue, reveals the very history of our people. Only a people looking heavenward to the blue skies, could have blue as its leading color. Only a people that have red blood in their veins, are willing to uphold its principles and ideals with main and might, and can have red in the colors of their flag. And white — white represents purity of conscience, nobility of character.

What a thrill it gives me when I look at these our national colors, and I can see before me all the patriots who have willingly laid down their lives for this flag ! !

Thanks G-d America does not demand our death. America wants us to live as Americans! Let our goal be to uphold high the freedom of our people, and let there be no discrimination of race, color or creed.

Let us all unite as one ! There will be no peace until Hirohito's widow will sit at Hitler's deathbed and tell him the news that Mussolini was assassinated at Goering's funeral. . .

I once noticed a sign on a window, reading: "I don't want to do any business with anyone but Hitler." !

I went inside to call his attention to the fact that this is unamerican, but to my surprise he informed me that he is an undertaker.

At a theater a buck private once sat down in the front row. The usher came over and apologetically said: Sorry, sir, but the front is reserved for officers only. — Whereupon the soldier replied: "The front I came from makes no choice between plain soldiers and officers . . . — I think the soldier was right. In a land of democracy we are all equally entitled to its benefits.

in which you have to put on the Tephilin — 300 is the number corresponding to the letter "shin". — Out of the 365 days in the year deduct 52 Sabbath days, and 13 days of Holidays, during which days no Tephilin are put on, We have, therefore 300 days in the year when we have to put on the Tephilin.

We go around 7 times on the hand, to symbolise the 7 blessings pronounced at the wedding ceremony. Thus we pray to the Almighty, as he brought us about to celebrate your Bar-Mtizvah, so may He grant us to live to celebrate your Marriage, and may He bless you to bring forth a generation of true sons of Israel.

"And all thy children be well learned and versed in the Torah", as it says: And thou shalt speak of it in your home. This is to teach us that if our children will be well educated we will be able to sit home, and discuss things intelligently with them, when we get old and stay at home.
כי תומי אחר ושננתם לבניך נאמר ודברת בם: בשבתך בביתך.

Education and the study of the Torah will also enable you to understand all the complications of life and thus you will be capable of judging thy fellowman justly, and not misjudge and condemn him for his mistakes.

וזהו פי' "ושפטו את העם משפט צדק";: הוי דן כל אדם לצדק.

FLAG DEDICATION

This flag we are dedicating today reminds me of a story I once heard. An astrologer appeared before a judge to obtain his citizenship papers.

— Why do you want to become a citizen of the U.S. asked the judge.

— Of all the stars in heaven that I have observed, these stars appeal to me the most — answered the man.

This flag which had its birth together with our nation is the symbol of everything sacred in our lives. It stands

“A wise son is the joy of his father”. (בן חכם ישמח אב).

These words will always be engraved upon my heart. I shall forever endeavor to be a wise son, so that I may introduce sunshine into your dear hearts, my dear parents and grandparents, who have done so much for me . . . As a wise son, (a Chacham) I know that in the Tephilin which God wears, is inscribed that: Israel is His Nation.

But it is a long, long time indeed, that the Jewish race is persecuted and trampled on the ground by the oppressors' heel ! Oh, God ! how much longer will your Tephilin be trampled on the ground ? ! Your Law says, that when Tephilin fall to the ground it is a big sin. Therefore, Almighty God ! Don't let your sacred Tephilin be stepped on.

The Gemorah in Sukah, page 25, tells us that Tephilin is called: beauty ! (p'air). Thus we pray before you on Yom Kippur: — “do it for the sake of your beauty, your Tephilin, your children that wear and honor Thy Tephilin.

עשה למען פארך

In conclusion I wish to thank you all for having honored me and my dear parents, by your presence today. I hereby make my promise to be true to the Torah of Israel, to our land and to our people, the children of Israel !

יברכך ד' וישמרך

“God bless you, shield you and protect you ! And now I pray to You, Almighty God: Bless my parents with the privilege of raising their children, and live to see great joy and pride in them.

THE RABBI'S ANSWER

Do you know, my son, why the letter “Shin” — ש — is engraved on the Tephilin ? Because there are 300 days

BAR MITZVAH SPEECH

Honorable Rabbi, Worthy Dignitaries of the Synagogue, distinguished Guests and dearest Parents and Grandparents!

With adoration for all assembled here, I commence my brief oration. As you all know, we are assembled here to celebrate my 13th birthday anniversary which is called "Bar-Mitzvah" (the Son of the Commandments). — In order to explain the meaning of Bar Mitzvah, what is Tephilin? and why we celebrate this birthday with so much pride and joy, would probably take hours — but as I am not a very good a speaker, I will make it as brief as possible.

The Gemora in Berochos tells us that the Almighty G-d also wears Tephilin. At the age of 13 we put on the same uniform that the King of the Universe wears. These are the exact words which the Prophet Isaiah has pronounced in ch.62: **נשבע ד' בימינו ובזרוע עונו**: God has sworn by His right hand, and by the strength of His arm. — On which the Rabbis in the Gemora Berochos have said: that it means that God wears Tephilin. Therefore my soul shall rejoice in my God, for he hath covered me with ornaments and decorations, even that He Himself as King doth wear.

Today I look back with joy and gladness at my childhood days, when you, my dear parents, have so tenderly cared for me; days which were brightened by the faithful and watchful eyes of you, my dear mother, and guided by the loving and instructive words of you, my dear father! You had many a sleepless night worrying about my future, and the anxiety and pain many of a restless day you have spent for my sake. Today, I realize all this more than ever before.

ordered a stay of execution. He congratulated the pair and said: Your true friendship and loyalty to each other is an outstanding example of what true friendship means. I'm proud to live among such friends !

Such loyalty and friendship should exist between man and wife. That is why God said: Love thy friend as thyself ! and then — I, the Lord, shall be with you !

A young bridegroom handed his marriage certificate to the conductor, while boarding a train for his honeymoon. This absentmindedness humored the conductor, and instead of an argument, he wished him a very long and happy journey, and a peaceful life with his chosen bride. — This conductor did not misjudge and condemn him, for his mistake, but used intelligence and good will.

You two newlyweds have embarked upon the sea of holy matrimony. As the wise men said that marriage doubles pleasure, I wish you both to enjoy each others pleasures, and a long and happy married life. Amen !

A WEDDING ADDRESS

“Thou shalt love thy friend (thy wife) as thyself”.

ואהבת לרעך כמוך, אני ד' . . .

My dear friends ! Bride, Bridegroom and guests !

The Torah says in Genesis: “God said: it is not good for man to be alone, I shall make him a help, suitable for him”. — You, my friends, feel the same way: you feel that you cannot lead any longer, a separate, lonely life. You are full of love and affection for each other.— Even as the Torah says: Love thy friend as thou wouldst thyself, I am the Lord !

Once upon a time there were two true friends. One of them has met with misfortune: he was framed on a crime he was innocent of, and the court condemned him to the penalty of death. But his only true friend believed his innocence and offered himself as hostage, in order that the condemned man may have the opportunity to bid all his friends a last farewell.

The appointed hour came but the other friend still did not show up. The court had to go through with the sentence, and as the hangman was about to place the rope upon his neck, the condemned friend arrived and ran up the gallows, ready to give his life and save his true friend. The King of the land, who was one of the spectators, and the only one with authority to grant a pardon, was very touched by the loyalty of these two friends, immediately

The writer must wrestle with lions of material, and carefully select the best and most important in them. Thus, when we read a book, we are enjoying the best which the author could present to the reader. To compose a good book requires a great deal of wrestling and toiling for months and years, but when the battle is won, the author has succeeded in setting up a monument which will live and exist for a long time to come. The author has thereby added to civilization, he has accomplished some great service to humanity.

Usually, when we read books, we are conversing with people who are already silent for centuries but who are the lions of wisdom. I wrestled the chocolate from these lions and now you can have it.

In conclusion let me tell you a little story:

An Irishman asked a Jew when the last train leaves for Boston. The Jew was in no hurry to answer, but kept on looking at him. The Irishman raised his voice: Come on, now! I'm in a hurry! — The Jew then replied: We should both live as long, as it will take for the last train to leave . . . The same I hope will be in my case: I hope that this is not my last book . . .

Orations

THE IMPORTANCE OF BOOKS

can be explained by the following parable:

Once a group of students visited a circus. The performer brought out a midget trained in doing tricks, and asked him: "Do you like chocolate"? — "Yes!" — answered the midget. The performer then told him that he will have to take the chocolate out of the Lion's mouth. The midget agreed to perform this hazardous trick. — Out came the lion with a bar of chocolate in his mouth. The midget made a grab for the chocolate but the lion wouldn't give it up. A struggle began, and finally the midget succeeded in wresting the chocolate from the vicious animal.

One of the students called out: "I can do the same trick"!

The manager was surprised, but admitted him on the platform, and began to warn him of the danger he is encountering, as the lion may tear him to pieces.

The student replied: "I have no intentions to wrestle the lion! But I can do the same trick the lion can do:— I can wrestle the chocolate from the midget"!

Now, my dear listeners, I wish to present to you only a few of the difficulties in writing a book.

DEDICATION

I dedicate this, my third book, to my beloved friend
and dear patron, a true representative of his
noble profession of medicine, the true
humanitarian and modern
warrior, whose
goal is to
save human lives on the home front.

DR. SAMUEL H. NERENSTONE

Appreciation

My sincere thanks to MR. CHARLES FISHER, of
139 Delancey Street, New York City, for his patronage
and generous assistance towards the publication of this,
my third book. He is a true son of Israel and a pride to
his community and American Jewry.

The Ark of Noah

A collection of sermons on the

FIVE BOOKS OF MOSES

— contains —

Orations for Weddings, Bar-Mitzvahs

Eulogies, etc.

Part III.

LEVITICUS

PRICE \$3.00

Copyright 1942

by

RABBI N. KAPLAN

2131 Vyse Avenue, Bronx, N. Y.

Printed in the U. S. A.

Postar Printing Corp.

14 Cook Street
Brooklyn, N. Y.